

banka ve

EKONOMİK

yorumlar

AYLIK DERGİ

AĞUSTOS 1983 • YIL : 20 • SAYI : 8

FİYATI : 130 LİRA

Okurlara Mektup / 3

Bankalar Kararnamesi

Ne Getiriyor? / 5

Dr. Öztin Akgüç

Ekonomik Göstergeler / 17

SÖYLEŞİ :

Ekonomideki Rantları Kaldırmaya

Yönelik Önlemler ve

Politikalar / 19

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu

Mecdet Durakbaşa

Keynesçi Ekonomi / 29

Prof. Dr. Demir Demirgill

Finanssız Bir Taraftar / 35

Sir John Hicks

İftlas Eden İşçi Şirketleri / 43

M. Fatih Kaymaz

Sermaye Piyasası / 49

Doç. Dr. Şeref Türen

Ayın Ekonomik Olayları / 53

Dr. Yıldırım Kılıç

1982 Yılında Bankalar,

Mevduat ve Krediler / 59

Dr. Öztin Akgüç

Yeni bankalar karararnamesi • ekonomide
rantları kaldırmaya yönelik önlemler
ve politikalar • keynesçi ekonomiler
• 1982 yılında bankalar

1957' den beri

“**ENKA**”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY

Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pıma tr.

Armatürde
benzersiz...

E.C.A.®

TEK GÖVDELİ ANKASTRE

lavabo
bataryası

(Kumandalı - Kumandsız)

Genel Dağıtım

ELMOR

Tesisat Malzemesi Ticaret A.Ş.
Karaköy - İstanbul

® Tescilli marka

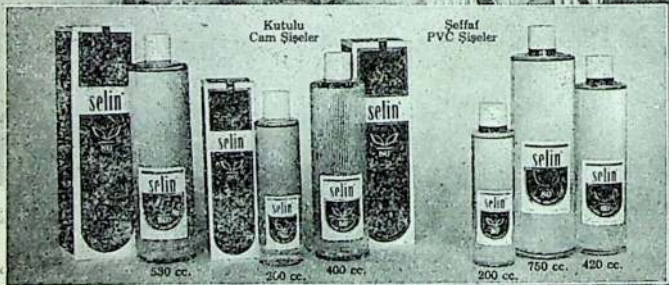
selin®

LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasantı düşünün... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.
Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

OKURLARA MEKTUP

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına
İmtiyaz Sahibi: Kemal Kurdaş • Yazı
İşleri Müdürü: Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Danışma Kurulu: Prof. Dr. Asaf Savaş
Akat • Dr. Öztin Akgüç • Dr. Orhan Altan
• Prof. Dr. Osman Fikret Arkun • Dr.
Aydemir Aşkın • Prof. Dr. Mustafa A. Ay-
san • Besim Baykal • Dr. Metin Berk •
Doc. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan
Bulutoglu • Prof. Dr. Nasuhi Bursalı •
Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı •
Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol •
Özer U. Ciller • Bülend Çorapçı • Ahmet
Demirel • Zeki Doşluoglu • Necdet Du-
rakbaşı • A. Aydın Dündar • Kaya Er-
dem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy •
Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Em-
re Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğ-
lu • Erhan İşil • Dr. Halûk Kabaalloğlu •
Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Ba-
ser Kafaoğlu • Dr. Ahmet S. Kalın • A.
Nazif Keyman • Dr. Yıldırım Kılıç • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doc.
Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Mor-
oğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng •
Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özarslan •
M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Se-
lâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsu-
nay • Doc. Dr. Merih Paya • Prof. Dr.
Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam •
Doc. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman
Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun •
Fikret M. Tuncer • Nezh Tunçsiper •
Doc. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör
Uras • İbrahim Ülkem • A. Doğan Yalın
• Doc. Dr. Ahmet Yüksel •

Basım-Yayım Danışmanı: M. Tarık Yaşa

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayıda bankacılık konusuna ağırlık
verilmektedir. Dergi'nin ilk yazısında 22
Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de ya-
yımlanarak yürürlüğe giren 70 sayılı
«Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde
Kararnamenin ne gibi yenilikler ve de-
ğişiklikler getirdiği açıklanmaktadır. Ban-
kacılık alanında yeni bir düzenlemeye
gereksinme olduğu ilgili çevrelerce kab-
ul ediliyordu. Ancak, daha önce basım-
da çıkan kararname taslağı tartışmalara
ve değişik görüşlerin belirtilmesine yol
açmıştı. Bu bakımdan hazırlıkları uzun
süredir devam eden kararnamenin ala-
cağı son şekil merakla bekleniyordu. Der-
gi'nin son yazısında ise «1982 Yılında Ban-
kalar, Mevduat ve Krediler» üzerinde genel
olarak durulmaktadır. Genel çizgile-
riyle gelişmeler belirtilerek bazı sonuç-
lara varılmaktadır.

Öte yandan bu sayıda, «Ekonomideki
Rantları Kaldırmaya Yönelik Önlemler
ve Politikalar» konulu ilginç bir «Söy-
leş» yer almaktadır. Yine bu sayıda,
bir süre önce yüzüncü doğum yıldönümü
dolayısıyla anılan ünlü ekonomist J.M.
Keynes ile ilgili biri telif diğeri çeviri
iki yazı sunulmaktadır. Gerek bunları,
gerek Dergi'deki diğer yazıları, her za-
man olduğu gibi, ilgiyle izleyeceğinizi
umuyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ AĞUSTOS 1983 YIL: 20 SAYI: 8 130 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak, No.17, Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul • **TELEFON:** 526 34 11
• **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergimizde çıkan yazılar
kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • **YILLIK ABONE:** 1.560.- TL; Öğrencilere 780.- TL
• **İLAN FİYATLARI:** Arka kapak 25.000.- TL, Ön kapak içi 17.500.- TL, Arka kapak içi
15.000.- TL, Tam sayfa 12.000.- TL, Yarım sayfa 7.000.- TL, Çeyrek sayfa 4.000.- TL, Renk
farkı 5.000.- TL • **BASKI:** Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • **Tarihi:** 3 Ağustos 1983.

ELEKTRONİK POSTALAMA

- ADRES YAZMA
- KATLAMA
- YERLEŞTİRME-DÜZENLEME
- ETİKET YAPIŞTIRMA
- POSTALAMA HİZMETLERİ
- BİLGİSAYAR MEKTUPLARI
- BİLGİ KAYIT VE KONTROLÜ
- İŞLETME VE ORGANİZASYON LİSTELERİ
- ÜYELİK, ABONE KAYIT VE YÖNETİM HİZMETLERİ
- İHRACATÇILARA YURTDIŞI ALICI ADRESLERİ

BİLGİSAYARLARLA
KOMPLE ADRESLEME
VE POSTALAMA
HİZMETLERİ

A-Kendi portföyündeki özel adreslere adres yazdırmak isteyen müesseseler

B-Merkezimiz BİLGİ BANKASINDA mevcut yurtdışı ve yurtiçi yüzbinlerce adres içinden ilgilendikleri iş kolları itibariyle adres satın almak isteyen

- İmalatçı, İhracatçı, İthalatçı, Pazarlamacı kuruluşlar
- Dernek, Oda, Kulüp ve Sendikalar
- Gazete ve Dergiler
- Market ve Mağazalar
- Reklam Firmaları
- Turizm Seyahat Şirketleri ve Oteller
- Araştırma kuruluşları
- Fuar, Defile, Toplantı düzenleyen kuruluşlar
- Abone, Bayi, Üye, Ortak, Hissedar, Müşteri yazışmaları olan kuruluşlar
- VB.

ELEKTRONİK ADRESLEME VE POSTALAMA
HİZMETLERİMİZDEN YARARLANABİLİRLER.

bil-merk

Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Palas Apt. 77/9 Ayaspaşa - İstanbul

Tel. 43 57 76 - 43 57 77

BANKALAR KARARNAMESİ NELER GETİRİYOR?

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

HAZIRLIKLARI ve tartışmaları uzun süredir devam eden «Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname», 22 Temmuz 1983 gün ve 18112 sayılı mükerrer Resmî Gazete'de yayımlanarak, ceza hükümlerini düzenleyen 13 üncü bölümü dışında yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kararnamenin getirmiş olduğu başlıca değişiklikler, yenilikler, aşağıda bir ölçüde ayrıntıyla da girilerek açıklanmaya, değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bankalar İçin Öngörülen En Az Kaynak Tutarının Yükseltilmesi

70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile bankaların merkez şube dışındaki her şube için sahip olmaları gerekli özkaynak tutarı hariç olmak üzere, en az özkaynak (ödenmiş veya Türkiye'ye ayrılmış sermayeleri ile yedek akçeleri toplamı) tutarı, 25 milyon TL'den 1 milyar TL'ye yükseltilmiştir. Ayrıca bankaların merkez şubeleri dışındaki şubeleri için gerekli özkaynak tutarı da, genelde 20 misli artırılmıştır. Yeni düzenleme ile;

a) Nüfusu 1 milyondan fazla olan şehirlerde açılmış ve açılacak her şube için 100 milyon TL,

b) Nüfusu 500 binden fazla 1 milyondan az olan şehirlerde açılmış ve açılacak her şube için 50 milyon TL,

c) Nüfusu 500 binden az şehir ve kasabalarda açılmış ve açılacak her şube için 25 milyon TL, özkaynak bulundurma zorunluluğu getirilmiştir.

Bankalara, yeni sermaye koşuluna uymaları ve sermayelerini öngörülen düzeylere yükseltebilmeleri için 2 yıllık bir uyum süresi tanınmıştır (KHK geçici m. 3). Yeni KHK yürürlükten kaldırılan Bankalar Kanunu'na göre, bankaların sahip olmaları gereken özkaynak tutarını önemli tutarda artırmış olmakla beraber, 1981 yılı sonlarında yayımlanan Para ve Kredi Kurulu'nun 55 sayılı Kararı ve Maliye Bakanlığı'nın «Yeni banka kurulması, mevcut bankaların gelişmesi ve yabancı bankaların şube açmaları» ile ilgili tebliğinde öngörülen koşullara göre daha yumuşak hükümler taşımaktadır. Anımsanacağı üzere, anılan karar ve tebliğde, bankalar için en az sermaye tutarı 4 milyar TL olarak saptanıyor ve bir bankanın bu sermaye ile ancak 18 şube açabileceği ve 18'den fazla şube açabilmesi için banka sermayesinin; şube sayısı 50'ye ulaşınca kadar

her yeni şube için 100 milyon TL, şube sayısı 51'den 150'ye ulaşıncaya kadar her yeni şube için 50 milyon TL, 150'den sonra açılacak her bir şube için de 30 milyon TL artırılması ve bu koşullara uyum için daha kısa süreler öngörülüyordu. Son yıllarda bankalar, yukarıda sözü edilen 55 sayılı Karar esaslarını da dikkate alarak özkaynaklarını takviye etmiş olduklarından ve ayrıca Vergi Usul Kanunu'nun yeniden değerlemeye ilişkin düzenlemesinde, değer artış fonları bankalar için yedek akçe niteliğinde kabul edildiğinden, bankaların yeni sermaye koşullarına uymada önemli sorunlarla karşılaşmayacakları tahmin edilebilir.

Bankaların Mülkiyet Yapısına İlişkin Düzenlemeler

Son KHK'nin belki en çok tartışılacak maddelerinden biri, bankaların pay senetlerinin kişiler arasında dağılımına ilişkin 5/e maddesi hükmü olacaktır. Anılan madde ile bankaların: «sermayelerinin en az % 75'inin gerçek kişilere veya şahıs şirketleriyle sermayedeki payları % 10'u aşmamak kaydıyla hisse senetleri a da yazılı ve ortaklarının en az % 51'i gerçek kişi olan sermaye şirketlerine ait olması» öngörülmüştür. Ancak bu kurala bazı istisnalar getirilmiş, kararnamede; «Genel ve katma bütçeli idarelere; iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müessesesi ve bağlı ortaklıklarına; tarım satış, kredi ve üretim kooperatiflerine; sermayenin % 20'sini aşmamak kaydıyla mevduat kabul eden milli bankalara; sermayenin % 40'ını aşmamak kaydıyla banka men-suplarının çoğunluğunun kurduğu sendikalar ile yardım ve sosyal gü-

venlik vakıfları, dernekleri ve sandıklarına; Bakanlar Kurulu'nca uygun görülen yabancı ortaklara ait sermaye paylarına uygulanmayacağı» hükmü yer almıştır.

Bankaların holdinglerin denetimi altına girmesini önlemeye yönelik olan bu madde; bankaların sermaye şirketi şeklindeki ortaklarının payının azaltılması, bu payların gerçek kişilere veya şahıs şirketlerine devri ve banka ortağı anonim şirketlerin pay senetlerinin ada yazılı şekle dönüşmesi sonucunu doğuracaktır. Bankaların mülkiyet yapısını etkileyebilecek olan bu maddeye uyum için tanınan süre iki yıldır. Bu süre içinde yukarıda belirtilen kısıtlamalara uygun hale getirilemeyen sermaye payları, temettü hariç hiçbir ortaklık hakkından yararlanamayacak, bu paylara ait diğer ortaklık hakları, uyum sağlanıncaya kadar oluşturulacak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından kullanılacaktır.

Bankaların Teşkilat ve Organlarına İlişkin Değişiklikler

Banka genel kurullarında vekaleten oy kullanma hakkı sınırlandırılmış, sermayenin % 1'i ve daha fazlasına sahip olan ortaklar ile yönetim kurulu başkan ve üyeleri, denetçiler ve birinci derecede imza yetkisine sahip olanların vekil olarak oy kullanamayacakları öngörülmüştür. Bu konuda yapılan değişiklik, vekaleten oy kullanmayacakların sermayedeki paylarının % 10'dan % 1'e indirilmesi ve denetçilerin de vekil olarak oy kullanamayacaklar arasına eklenmesidir.

Banka genel müdür ve yardımcılar için yüksek öğrenim görme ve bankacılık, işletmecilik dallarında

belli bir süre deneyim sahibi olma koşulları aranmıştır. Yeni düzenlemeye göre; «Banka genel müdür ve yardımcılarının, hukuk, iktisat, maliye, bankacılık veya mühendislik - işletmecilik dallarında yüksek öğrenim görmüş olmaları ve genel müdürlüğe atanacakların en az 10 yıl, genel müdür yardımcılıklarına atanacakların ise en az 7 yıl, bankacılık veya işletmecilik dallarında tecrübe sahibi olmaları şarttır.» Ancak bu hüküm, KHK'nin yayımı tarihinde banka genel müdürlüğünde ve yardımcılıklarında bulunan hakkında münhasıran bu görevleri süresince uygulanmayacaktır.

Bankalardaki «Dare Komitesi»nin ismi «Kredi Komitesi» olarak değiştirilmiş, ancak söz konusu komitenin oluşumu ve yetkileri konusunda bir değişiklik yapılmamıştır.

Banka denetçilerinin ikiden az olamayacağı belirtilmiş, denetçilerin yüksek öğrenim görmüş ve bankacılık konusunda bilgi ve deneyim sahibi kimselerden seçilmeleri şartı getirilmiştir. Ancak geçici madde düzenlemelerine göre, durumları bu koşullara uymayan denetçiler, ilk olağan genel kurula kadar görevlerine devam edeceklerdir.

Denetçiler dışında banka müfettişlerine iç denetim organı olarak yer verilmiştir. Buna göre bankalar, işlemlerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmak zorundadırlar.

Yönetim kurulu üyelerinin hisse senedi tevdi yükümlülükleri artırılmıştır. Gerçi eski yasada olduğu gibi KHK de banka yönetim kurulu başkan ve üyelerinin her birinin banka sermayesinin en az % 1'ini tem-

sil eden hisse senetlerine sahip olmalarını ve yönetim kuruluna seçilmelerinden sonra bu hisse senetlerini T.C. Merkez Bankası'na yatırmalarını öngörmüştür. Ancak yürürlükten kalkan yasada, şirket sermayesinin % 1'i 20 bin lirayı aşarsa, fazlası aranmadığı halde; KHK'de bu alt sınırı 10 milyon TL'ye yükselmiştir. Bu durumda, ilke olarak, banka yönetim kurullarına seçileceklerin en az 10 milyon liralık banka pay senedine sahip olmaları gerekecektir. Gerçi, devlet daire ve kuruluşları ile bankalar ve diğer kurum ve ortaklıkları temsilen seçilen banka yönetim kurulu üyelerinin hisse senedi yükümlülüğü temsil ettikleri daire, kuruluş, banka, kurum ve ortaklıklar tarafından yerine getirilecektir; ama bir kurumu temsilen seçilmeyen yönetim kurulu üyesinin, hisse senedi tevdi yükümlülüğü yükseltilmiş olmaktadır.

Bankaların Tasarruf Mevduatı Kabul Sınırları Kaldırılmış, Bunun Yerine Genel Kredi Sınırı Getirilmiştir

Yürürlükten kalkan yasada, bankanın özkaynağı ile kabul edeceği tasarruf mevduatı arasında belirli katsayılar saptanmış iken, KHK ile tasarruf mevduatı kabul sınırları kaldırılmıştır. Bankalar özkaynak tutarları ile bağımlı ve sınırlı olmaksızın tasarruf mevduatı kabul edebileceklerdir. Ancak kaynak kullanımına, özkaynaklarıyla bağımlı genel sınır getirilmiştir. Yeni düzenlemeye göre; bir bankanın vereceği nakdi krediler ile satın alacağı tahvil ve benzeri menkul kıymetlerin tutarı, ayrıca teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayri nakdi kredilerin toplamı; özkaynakların 20 katını aşamayacaktır. Bununla, banka-

ların ödeme gücü (solvabilite) oranı saptanmasında önemli bir değişiklik yapılmıştır. Eski uygulamada ödeme gücü (solvabilite) oranı, banka özkaynağı ile bankanın kabul edeceği tasarruf mevduatı arasında belirlenirken, yeni düzenlemede bankanın özkaynağı ile nakdi ve gayri nakdi kredileri toplamı arasında saptanmaktadır.

Banka Kredi Sınırlarına İlişkin Düzenlemeler

Yukarıda da değinildiği gibi, KHK ile eski yasadan farklı olarak, bankalar için bir genel kredi sınırı getirilmiştir. Bunun yanı sıra banka kredilerine, bankaların risk dağıtım katsayısına (bankanın bir gerçek ve tüzel kişiye verebileceği en yüksek kredi tutarına), dolaylı kredilere, iştiraklere açılacak kredilere ilişkin değişiklikler, yeni düzenlemeler yapılmıştır. Satırbaşları olarak değişiklikler, yeni düzenlemeler şöyle özetlenebilir :

Bir bankanın, bir gerçek ve tüzel kişiye açabileceği genel kredi sınırında bir değişiklik yapılmamıştır. Bu sınır, eski yasada olduğu gibi, banka özkaynağının % 10'u olarak belirlenmiştir. Bir bankanın, gerçek ya da tüzel kişiye verebileceği nakdi ve gayri nakdi kredilerinin toplamı, bankanın özkaynağının % 10'unu aşmayacaktır.

Teşvik edilen sektörlerde veya dışsatımda kullanılacak krediler için eski yasada öngörülmüş olan özel kredi sınırı, KHK'de de korunmuştur. Kalkınma Planı Yıllık Programları'nda belirtilen sektörlerdeki işlerde ve dışsatımda kullanılmak üzere açılan ve fiilen bu işlerde kullanılan kredilerde bu sınır, eskiden olduğu gibi % 25-

dir. Ancak yürürlükten kalkan yasa da yer alan, Kalkınma Planı Yıllık Programları'nda belirtilen türlerdeki ortaklıklara açılan krediler ve gerice yörelerdeki işler için öngörülmüş olan % 30 oranındaki özel kredi sınırı ile önemli projeler için konulmuş olan % 40 sınırı KHK'de yer almamıştır.

KHK ile kredi sınırları konusunda getirilen yenilik «Büyük Kredi» kavramıdır. Kararname'ye göre, bir banka gerçek veya tüzel kişiye Kalkınma Planı Yıllık Programları'nda gösterilecek sektör ve yörelerde yapılacak yatırımların finansmanında kullanılmak üzere, daha yüksek oranlarda büyük krediler verebilir. Ancak bir büyük kredinin tutarı, banka özkaynakları toplamının % 75'ini, 5 büyük kredinin tutarı banka özkaynakları toplamının 3 katını ve büyük kredilerin toplamı da banka özkaynaklarının 10 katını ve ayrıca her halde toplam kredilerin yarısını aşmayacaktır. Bankalara, açtıkları büyük kredileri, açılmalarını izleyen 1 hafta içinde Maliye Bakanlığı ve T.C. Merkez Bankası'na bildirmek zorunluluğu getirilmiştir. Görülüyor ki, belirli koşullar altında bir bankaya, bir gerçek ya da tüzel kişiye özkaynağının % 75'ine kadar kredi açmak olanağı tanınmıştır. Eski yasada bu oran en fazla % 10 ile sınırlandırılmış idi.

KHK, «Dolaylı Kredi» kavramını da değiştirmiş, kavramın kapsamı ile birlikte sınırını da genişletmiştir. KHK ile, lehlerine kredi açılıp açılmadığına bakılmaksızın; «(i) bir gerçek kişi ile eş ve reşit olmayan çocuklarına, bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim ve denetimlerinde buldukları ortaklıklara; (ii) kamu tüzel kişileri hariç olmak üzere bir

tüzel kişinin veya yukarıda sayılanların sermayelerinin doğrudan veya dolaylı olarak % 10 ve daha fazlasına iştirak ettikleri ortaklıklara açılan krediler; bir gerçek veya tüzel kişiye dolaylı olarak verilmiş kredi» sayılmıŒtır. Bir bankanın dolaylı kredi iliŒkisi içinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerin tümüne açacağı kredilerin toplamı, banka özkaynakları ile sınırlandırılmıŒtır. Buna göre, bir bankanın bir holdinge ve ona baēlı Œirketlere açabileceēi krediler toplamı, bankanın özkaynaēını aŒamıyacaktır.

Eski yasada teminat mektupları ve kefaletler için öngörölmüŒ olan, limit hesabındaki özel oranlar, KHK'de deēiŒtirilerek gayri nakdi krediler için düzenlenmiŒtir. Yeni düzenlemeye göre, gayri nakdi krediler, kredi sınırlarının hesabında % 40 oranında nazara alınacaktır. Bu oran, her bankanın riskin en az % 15'ini üstlenmesi ve katılan banka sayısının 3'den az olmaması Œartıyla konsorsiyum suretiyle verilecek teminat mektupları için % 20 olarak öngörölmüŒtür. Yıllık programlarda gösterilen büyük kamu ihaleleri için verilecek teminat mektuplarında, bu oranlar Maliye Bakanlıēı'ndan izin almak kaydıyla yarı yarıya hesaba katılacaktır.

Sınırlamaya tabi olmayan kredi iŒlemlerinde de bazı deēiŒiklikler yapılmıŒ, Hazine bonoları karŒılıēında yapılan iŒlemlerdeki iki yıl koŒulu kaldırılmıŒ; karŒılıēı nakit olan krediler ile T.C. Merkez Bankası'ndan saēlanan reeskont ve avans kredileri için verilen cirolar, sınırlamaya tabi olmayan kredi iŒlemleri arasına dahil edilmiŒ; en az üç bankanın riski paylaŒarak yurtdıŒı ihale iŒlemleri için

verecekleri teminat mektupları, sınıra tabi olmayan kredi iŒlemleri arasından çıkarılmıŒ; eski yasada diēer bankaların kendi kredi sınırları içindeki mukabil kefaleti ile verilen teminat mektupları sınıra tabi deēil iken, bu kez söz konusu istisna diēer bankaların kendi kredi sınırları içindeki mukabil kefaletleriyle verilen her türlü kredi Œeklinde geniŒletilmifitir.

KHK ile, bankaların iŒtiraklerine verebileceēi kredi toplamında da dikkati çeken iki deēiŒiklik getirilmifitir. Bunlardan ilki, iŒtiraklerin faaliyet alanına göre ayrı ayrı saptanmıŒ olan ikili sınır kaldırılmıŒ; iŒtiraklere verilecek kredi toplamı, banka özkaynaklarının 3 katını ve her halde toplam kredilerin % 15'ini aŒamaz Œeklinde tek sınıra indirgenmiŒ; ayrıca bu sınırın uygulanmasında, banka iŒtiraki tanımını deēiŒtirilerek, bankaların sermayelerinin % 15 ve daha fazlasına sahip olduēu iŒtirak ve kuruluşları ile bunların ayrı ayrı veya birlikte sermayelerinin % 25'inden fazlasına sahip oldukları ortaklık ve kuruluşlar, «Banka iŒtiraki» sayılmıŒtır. Bu tanım deēiŒikliēi, bankaların iŒtiraklerine verebilecekleri kredi toplamını daraltacak niteliktedir.

İkincisi, bankanın ortaklarına verebileceēi krediler toplamı için özel sınır getirilmifitir. Yukarıda deēinilen bireysel kredi sınırları saklı kalmak üzere, bir bankanın sermayesinin % 5 ve daha fazlasına sahip olan ortaklıklarına ve bunlarla dolaylı kredi kapsamına giren gerçek ve tüzel kişilere vereceēi kredilerin toplamı, banka özkaynaklarını ve her halde toplam kredilerinin % 5'ini aŒamıyacaktır.

Yetkili organların kredi açma sı-

nırları genişletilmiş; teminatlı kredilerde genel müdürlüğün ya da kendilerine verilen yetki içerisinde bölge veya şube müdürlüklerinin kredi açma yetkisi 10 milyon liraya kadar, kredi (idare) komitesinin yetkisi 100 milyon liraya kadar yükseltilmiş; 100 milyon liradan fazla krediler için yönetim kurulu yetkili kılınmıştır. Açık kredilerde de yetki, genel müdürlük için veya yönetim kurulunca verilecek yetki içerisinde bölge ve şube müdürlükleri için 1 milyon lira, kredi komitesi için 10 milyon lira olarak sınırlandırılmış; 10 milyon liradan fazla olanların da yönetim kurulu kararı ile açılabilmesi öngörülmüştür.

KHK, bankanın kredi açamayacağı sektörler konusunda değişiklik getirmemiştir. Bankalar, eskiden olduğu gibi; taşınmaz mal, inşaat veya ticaret ile uğraşan ortaklıklara katılmayacaklar; ayrıca bu konuda iş yapan gerçek ve tüzel kişilere de kredi açamayacaklardır. Ancak bu kuralın istisnaları arasında yer alan toplu ve sosyal konut kredileri, Toplu Konut Yasası ile bağ kurularak, «özel kanunlarda belirtilen esas ve şartlar dahilinde sosyal konut edinmek ve bu konutları inşa etmek ya da ettirmek üzere açılan krediler» şeklinde ifade edilmiştir.

KHK, bankaların güvence olarak hangi hallerde taşınmaz mal ipoteği alabilecekleri konusunda bir değişiklik yapmamıştır.

Bankaların İştiraklerine ve Taşınmaz Mal Yatırımlarına İlişkin Düzenlemeler

Eski yasada yer alan «Bankaların iştirak ve kuruluşlarına yatıracakları sermayelerinin toplamı, ödenmiş ya da Türkiye'ye ayrılmış sermaye-

leri ile yedek akçeleri toplamının % 10'unu geçemez.» hükmü, yeni KHK'de «Bankaların iştiraklerine yatıracakları kaynakların toplamı, öz kaynaklarını aşamaz.» şeklini almıştır. KHK ile bankaların iştiraklerine yatıracakları kaynakların sınırı genişlemiş gibi görünmekle beraber; eski yasada yer alan % 10 sınırının istisnaları kaldırılmış olduğundan, bazı bankalar açısından iştiraklere yatırılacak sermaye konusunda bir genişleme değil, belki bir daralma söz konusu olabilecektir.

Bankaların iştirakleri konusunda niteliksel sınırlamalarda (bankaların hangi ortaklıklara katılmayacakları konusunda) değişiklik yapılmamıştır.

Bankalarla iştirakleri arasında karşılıklı sermaye katılmaları tamamen yasaklanmıştır. Eski yasada yer alan, «Bankaların doğrudan ya da dolaylı olarak sermayelerinin en az % 20'sine sahip buldukları iştirakleri ana banka hisse senetlerini satın alamazlar, rehin olarak kabul edemezler ve karşılığında avans veremezler.» hükmündeki % 20 koşulu, KHK ile kaldırılmıştır. Bundan böyle bir bankanın, iştirak ettiği ortaklıkta katılma oranı ne olursa olsun, söz konusu ortaklık bankanın pay senetlerini almak yoluyla karşılıklı iştirak yapamayacaktır.

Bankaların taşınmaz mal edinmelerine ilişkin sınırlamalar eskiden devam etmektedir. Ancak eskiden bu konudaki «bankaların özkaynaklarından daha fazla tutarda taşınmaz mal edinmeyecekleri» şeklindeki niceliksel sınırlama, Banka Kredilerini Tanzım Komitesi ve daha sonra T.C. Merkez Bankası kararı uyarınca uygulanırken, bu kez kararname hükmü haline getirilmiştir.

Bankaların Hesap Planı, Bilanço ve Kâr-Zarar Hesaplarına İlişkin Düzenleme

KHK, bankaların hesap planları, bilanço ve kâr-zarar cetvellerinde tekdüzeliği sağlayacak hükümler taşımaktadır. Buna göre bankalar, hesaplarını ve yıllık bilançoları ile kâr ve zarar cetvellerini Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanıp Maliye Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe girecek olan tek düzen hesap planı, tek tip bilanço ve kâr-zarar cetveli ile bunların uygulanma ve düzenlenme esaslarına ilişkin izahnameye uygun olarak tutmak ve düzenlemek zorundadırlar. Mevcut uygulamada da bankalar, üç aylık hesap özetlerini ve yıllık bilanço ve kâr-zarar hesaplarını, Maliye Bakanlığı'na saptanan formüle uygun olarak düzenlemektedirler. Ancak bankalar için tek düzen bir hesap planı mevcut olmadığından, belirli formüle göre düzenleme şekli bir tekdüzelik sağlamakta, içerik yönünden bankaların mali tablolarında farklılıklar olabilmektedir. KHK bu konuda ileri bir adım atmış, bankalar için tek düzen hesap planı hazırlanmasını ve geçici 9'uncu maddesiyle de bu planın 1984 yılı sonuna kadar düzenlenerek 1985 yılında yürürlüğe konulmasını öngörmüştür.

KHK'nin, bankaların bilanço ve kâr-zarar tablolarının kamuya açıklanması konusunda getirdiği bir yenilik; ilan olunan bir bilanço veya kâr ve zarar cetvelinin gerçeğe aykırı olduğunun saptanması halinde, ilgili bankanın, Maliye Bakanlığı'nın talimatı üzerine 15 gün içinde düzeltilmiş bilanço veya kâr-zarar cetvelini yeniden ilan etmek zorunda olmasındır. Bu şekilde bankaların kamuyu

yanıltıcı bilanço ve kâr-zarar tablosu yayınlamaları büyük ölçüde önlenmeye çalışılmıştır.

Maliye Bakanlığı'nın Bankalar Üzerinde Denetim ve Gözetim Etkinliğini Artıran Önlemler

KHK, Maliye Bakanlığı'nın bankalar üzerinde denetim ve gözetim etkinliğini artırıcı mekanizmalar öngörmüş, bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesine yönelik yetkilerini genişletmiştir. Bu mekanizma ve yetkilerin başlıcaları aşağıda belirtilmiştir:

- Banka genel kurullarında Maliye Bakanlığı'nın bir temsilci bulunması (KHK m. 19).

- Bakanlığın, gerektiğinde bankalardan belirteceği şubelerin birleştirilmesini istemesi ve bankaların verilen süre içinde buna uyma zorunluluğu (KHK m. 17).

- Maliye Bakanlığı'nın, bankalardan her türlü bilgi ve rapor almaya ve bankaların uyacakları standart rasyoları saptamaya yetkili olması (KHK m. 56/3).

- Mevzuata aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte işlemleri tespit olunan banka mensuplarının, Maliye Bakanlığı'nın talebi üzerine görevlerine son verilmesi (KHK m. 62/1).

- Yasalara aykırı işlemlerini Maliye Bakanlığı'nın verdiği süre içinde düzeltmeyen, bu aykırılıkların giderilmesi ve önlenmesi konusunda alınmasını istediği önlemleri almayan bankaların, avans ve reeskont kredilerinin durdurulması (KHK m. 62/2).

- Denetlemeler sonucunda bir bankanın mali bünyesinin ciddi bir

şekilde zayıflamakta olduğunun saptanması halinde Maliye Bakanlığı, uygun bir süre vererek banka yönetim kurulundan; (a) sermayenin artırılmasını ve sermayenin ödenmeyen kısmının tahsilini; (b) kâr dağıtılmasını, tahsilinde tehlike görülen alacaklar için karşılık ayrılmasını; (c) masrafların kısılmasını, yeni personel alınımının durdurulmasını; (d) risk doğurucu işlemlerden kaçınılmasını, plasmanlarının durdurulmasını veya sınırlandırılmasını; (e) mali bünyenin güçlendirilmesi için benzeri diğer tedbirlerin alınmasını; isteyebilmesi.

İlgili bankanın yönetim kurulu da bu yönergelere uymak, aldığı karar ve önlemleri aylık raporlar halinde bakanlığa bildirmek zorundadır (KHK m. 63/1).

• Maliye Bakanlığı'nın, bankanın denetçilerinden, yeni bir yönetim kurulu oluşturulması için genel kurulun toplantıya çağrılmasını isteme yetkisi (KHK m. 63/2-a).

KHK, mevzuata aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte fiillerin ya da banka mali bünyesini zayıflatan karar ve işlemlerin banka yönetim kuruluna ait olması halinde, bakanlığın, yukarıda belirtilen yetkiye sahip olmasını öngörmektedir. Genel kurul toplanmadığı veya yönetim kurulunun değiştirilmesine karar vermediği ya da seçtiği yeni yönetim kurulu verilecek yönergelere uymadığı takdirde, Maliye Bakanlığı'nın yönetim kurulunu feshederek geçici bir yönetim kurulu oluşturma yetkisi de bulunmaktadır.

• Maliye Bakanlığı'nın, mali bünyesi taahhütlerini karşılamayacak derecede zayıflamış bulunduğu saptanmış bir bankanın yönetimini geçici

ci bir yönetim kuruluna veya başka bir bankaya ya da birden fazla bankanın oluşturduğu bir konsorsiyuma tevdi etmesi ve ilgili bankanın mali bünyesini güçlendirmek için gerekli önlemleri almaya yetkili olması (KHK m. 63/3).

• Tüm önlemlere karşın mali bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmayan banka hakkında, Maliye Bakanlığı'nın, ilgili bankanın bütün aktif ve pasifi ile mevcut veya kurulacak bir bankaya devredilmesi ya da bir veya birkaç banka ile birleştirilmesi hususunda Bakanlar Kurulu'na öneride bulunması (KHK m. 63/4).

• Banka denetçilerinin yılbaşından itibaren her üç ayda bir düzenleyecekleri raporları, Maliye Bakanlığı'na göndermek yükümlülüğü altında olmaları (KHK m. 26).

Gerçi eski yasada da Maliye Bakanlığı'nın, bankaların denetimine ilişkin geniş yetkileri bulunmaktaydı. Ancak bu yetkiler, KHK'de daha açık hale getirilmiş ve bazı mekanizmalarla da güçlendirilmiştir.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Oluşturulması

KHK ile bankalardaki tasarruf mevduatını sigorta etmek amacıyla tüzel kişiliği haiz Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuş olup, bu fon, Maliye Bakanlığı'nca hazırlanacak yönetmelik dahilinde T.C. Merkez Bankası tarafından idare ve temsil olunacaktır (KHK m. 64). Mevduat kabul eden tüm bankalar, tasarruf mevduatlarını sigorta ettirmek zorunda olup, bir bankadaki bir kişiye ait azami 3 milyon liralık tasarruf mevduatı, mevduat sigortasına tabi tu-

tulacaktır. KHK, bu genel kurala bir istisna getirmiş; bir bankanın sermayesinin % 10 ve daha fazlasına sahip ortakları ile yönetim kurulu başkan ve üyelerine, genel müdür yardımcılarında, kredi açmaya yetkili memurlarında, denetçilerinde ve bunların ait tasarruf mevduatını; sigorta kapsamına dahil etmemiştir.

Halen, 1960 yılında 153 sayılı Yasa ile T.C. Merkez Bankası bünyesinde oluşturulan Bankalar Tasfiye Fonu, bir tür mevduat sigortası işlevini de görmekte; tedrici tasfiyesine karar verilen bankaların kati ve nihai açıkları bu fondan karşılanmakta idi. Yeni düzenleme ile söz konusu tasfiye fonu kaldırılarak, fonun mevduatları, yeni oluşturulacak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmektedir.

Cezai Yaptırımların Ağırlaştırılması

KHK'ye aykırı davranışlar nedeniyle öngörülen para ve hapis cezaları, yürürlükten kaldırılan yasaya göre ağırlaştırılmakta; fiile göre yaptırımlar, 2 yıla kadar hapis, 5 milyon liraya kadar da para cezasına yükselmektedir. Ayrıca Bankalar Birliği'nce verilecek cezaların da sınırı 200 bin TL'den 1 milyon liraya yükseltilmektedir.

Kararnamenin Getirdiği Dikkati Çeken Diğer Bazı Özellikler

KHK mevduatının tasnifini, eskisinden farklı biçimde yasal olarak düzenlememekte, mevduat hesaplarının T.C. Merkez Bankası'nca saptanacak vade ve türlere göre ayırımı zorunluluğunu getirmektedir. Bankalar, mevduatın yeni şekilde tasnifine, T.C. Merkez Bankası'nca belirlenecek tarihten itibaren başlayacak-

lardır (KHK m. 34 ve geçici m. 6). Kararname ayrıca mevduat hesaplarının vadesinin 6 aydan daha kısa tespit edilemeyeceğini belirtmekte ve tasarruf mevduatının tanımını, «gerçek kişiler tarafından bu nam altında açtırılan ve ticari işlemlere konu olmayan mevduat» şeklinde değiştirmektedir.

KHK, banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile Maliye Bakanlığı'nca belirtilen birinci derecede imza yetkisini haiz diğer görevliler için mal beyanında bulunma zorunluluğu getirmektedir (KHK m. 29). Mal beyanı yükümlülüğüne tabi olanlar ilk beyanlarını, bu KHK'nin yayımı tarihi itibarıyla ve Maliye Bakanlığı'nca belirlenecek esaslara göre ve vereceği süre içinde yapmak zorundadırlar (Geçici m. 5).

Mevduata verilecek faizler kredi faizlerini saptamaya yetkili organın Bakanlar Kurulu olduğu, KHK'de açıkça belirtilmektedir (KHK m. 37 ve 40). Kararnamede ayrıca, bankaların mevduata peşin para veremeyecekleri ve her ne şekilde olursa olsun mevduat sahiplerine, Bakanlar Kurulu'nca alınan karar ve tedbirlere aykırı olarak ek menfaat sağlayamayacakları hükme bağlanmaktadır.

S O N U Ç

KHK'nin süratle gözden geçirilerek getirmiş olduğu değişiklikler ve yenilikler yukarıda özetlenmiş bulunmaktadır. Bu değişiklikler arasında; banka özkaynaklarının artırılmasına yönelik hükümler, bankaların mülkiyet yapısını etkileyebilecek değişiklikler, bankalara getirilen genel kredi sınırı, Maliye Bakanlığı'nın bankalar üzerinde denetim ve gözetim etkinliğini artırıcı önlemler, banka-

larda tek düzen hesap planı, tip bilanço ve kâr - zarar tablosuna geçiş, Bankalar Tasfiye Fonu'nun daha ileri bir adım atılarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu şekline dönüştürülmesi; dikkati çekmektedir.

Getirilen değişikliklerin köktenci olduğunu, bankalar sisteminde büyük değişiklikler doğuracağını ileri sürmek hayli güçtür. Kaldı ki, bankaların asgari sermaye koşuluna uymaları, mülkiyet yapılarının değişmesi, krediler, iştirakler ve taşınmaz mal edinilmesine ilişkin yeni sınırlamalara uyum sağlamaları için iki yıllık bir geçiş süresi tanınmış bulunması da, etkilerin zaman içinde yayılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Kararnamenin getirdiği yeni koşullara uyum için, önümüzdeki iki yıllık dönemde banka pay senetlerinin, belki de danışıklı olarak el değiştirileceğine, tüzel kişilere ait pay senetlerinin gerçek kişilere devredileceğine tanık olabileceğiz. Böylece bazı bankaların mülkiyeti, holdinglerden o holdinglerin sahipleri gerçek kişilere aktarılmış olacaktır.

Kararname, diğer ülkelerde bağımsız organlara tanınmış gözetim ve denetime ilişkin yetkileri, Maliye Bakanlığı'na vermektedir. Maliye Bakanlığı, bu yetkileri etkin ve amaca uygun bir şekilde kullanmadığı takdirde önemli sorunlar doğabilir. Bankaların denetim ve gözetiminde, kanımızca Merkez Bankası'na daha ağırlıklı bir rol verilmesi yerinde olurdu.

Kararnamenin, yukarıda da değinildiği gibi, olumlu çağdaş yanları vardır. Ancak sorunlar kararnameler çıkarılmakla çözülememektedir. Kararnamelerin uygulanmasının yanı sıra, temel eksikliklerin giderilmesi de büyük önem taşımaktadır. Türk

banka sisteminde, kurumsal eksiklikler, yönetim ve personel yetersizlikleri giderilemediği, kaynaklar genişletilemediği ve kaynak kullanımında etkinlik sağlanamadığı sürece, sorunlar devam edecektir.

Kararnamenin Türk ekonomisine ve bankacılık sistemine olabilecek etkileri, önümüzdeki günlerde, uygulamacılar, işadamları, bankacılar, bilim adamları arasında yapılacak tartışmalarda kuşkusuz daha somut bir biçimde ortaya çıkacak; değerlendirmeler daha bir derinlik kazanacaktır.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1982 yılı cildi :	1.500.— TL
1981 yılı cildi :	1.000.— TL
1980 yılı cildi :	700.— TL
1979 yılı cildi :	600.— TL
1978 yılı cildi :	500.— TL
Önceki yıllar :	400.— TL

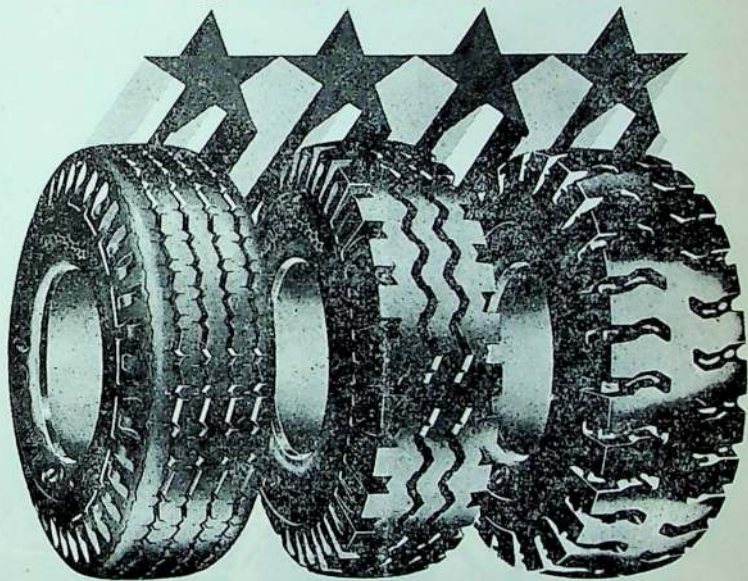
İSTEME ADRESİ :

Catalçeşme Sokak No. 17/4
Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

Yeni

LASSA Dört Yıldız

 LASSA
"soğam, garantili"

Silen, Selpak, Solo adlarıyla bilinen
ipek gibi yumuşacık, emici
kâğıt peçeteler, kâğıt mendiller,
kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları,
temizlik kâğıtları, çocuk bezleri.
Orkidler.

Temizliğiniz, sağlığınız için.
Her bütçeye uygun, çağdaş, kullanışlı,
zaman kazandıran...

İpek Kâğıt'tan.

İPEKKAĞIT

ipek kağıt sanayi ve ticaret a.ş.

ekonomik göstergeler

	1981	1982	1983		
			Mart	Nisan	Mayıs
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1101.7	921.9	1049.0	1051.4	1089.7
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	386.4	542.7	487.2	528.5	496.3
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	920.3	910.5	879.3	897.1	877.4
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	261.9	268.2	286.6	290.7	280.8
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	1948.1	2614.8	2369.1	2318.0	
Ticari	469.8	660.1	479.5	479.3	
Tasarruf	901.2	1508.6	1584.6	1603.2	
Vadesiz Tasarruf	223.5	274.2	366.0	281.9	
Vadeli Tasarruf	677.6	1234.4	1218.7	1221.3	
Resmi	157.4	220.3	219.4	197.7	
Bankalar	111.8	220.4	99.3	92.4	
Diğer Mevduat	8.0	5.3	6.1	8.3	
Toplam Krediler	1391.9	2044.2	1977.3	1983.0	
Tarım	340.2	353.7	361.1	362.9	
Kalkınma Bankaları	63.5	90.5	98.6	103.1	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	63.3	91.7	96.6	98.3	
İpotek Karşılığı (Gayri Menkul)	19.7	34.5	37.3	38.8	
Denizcilik	15.4	34.4	33.9	34.5	
Ticari, Sınai, Sair	880.4	1428.7	1330.1	1325.5	
İller Bankası	9.5	10.7	19.8	20.0	
PARA ARZI (milyar TL.)	872.8	1375.5	1299.5	1313.3	1308.5
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	3858.8	4816.5	5246.3	5362.4	5426.5
Gıda Maddeleri ve Yemler	3395.9	4030.6	4369.8	4411.6	4465.2
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	4630.4	6126.3	6707.0	6946.3	7028.6
İstanbul Geçinme İndeksi	4294.5	5567.3	5940.6	6040.8	6301.7
Ankara Geçinme İndeksi	3523.2	4557.0	4937.0	5039.9	5063.7
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	8933.4	8842.0	2349.3	3014.5	3744.3
Dışsatım	4702.9	5746.0	1358.0	1841.6	2267.0
İşçi Dövizleri	2489.6	2186.6	356.1	473.2	

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla brikmelidir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

Günü gelince!

Tasarrufun amacı;
zamanlı/zamansız giderleri
zorlanmadan karşılamaktır.

Tasarrufun amacı;
elinin altında bir kaynak
bulundurmak... günü gelince
yararlanmaktır.

593 şubesiyle
Yapı Kredi, tasarrufları

gününde verimlendiren
zengin bir kaynak,
güvenilir bir dayanaktır.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

"hizmette sınır yoktur"

Söyleşi

Ekonomideki Rantları Kaldırmaya Yönelik Önlemler - Politikalar

PROF. DR. ZEYYAT HATİBOĞLU

NECDET DURAKBAŞA

DURAKBAŞA — Derginin Aralık 1982 ve Temmuz 1983 sayılarında çıkan makalelerinizde, geri kalmış ekonomilerde ve bu arada Türkiye'de klasik rantlar dışında kendine özgü başka çeşit rantlar da bulunduğu vurguluyor ve ekonomimizin düzeltilmesi için bu rantların ortadan kaldırılması gerektiğini söylüyorsunuz (*). Ayrıca bu çeşit rantlar için teorik düzeyde açıklamalarınız var. Verdiğiniz bilgiler geri kalmış ekonomilerde bu çeşit rantlar nedeni ile enflasyon doğduğunu, ihracat tıkanması olduğunu, istihdam güçlükleri ortaya çıktığını, bölüşümün adil olmayacak bir şekilde gerçekleştiğini ortaya koyuyor. İşin teorik yönden tartışmasını ben teorisyenlere bırakıyorum. Soruna daha çok sade vatandaş düzeyinde, kendi düzeyimde yaklaşmak istiyorum. Bu açıdan, «bu çe-

şit rantlar nasıl kaldırılabilir?» sorusu ile konuya girmek ve Sayın Kurdaş'ın Dergimizin Mart 1983 sayısında yayınlanan «Rantlar ve Politikalar» adlı makalesine de bir dönüş yapmak istiyorum. Sayın Kurdaş orada piyasa ekonomisinin tam gerçekleşemeyişinden doğan rantlardan; bir de yanlış ekonomi politikalarından, ekonomiye yapılan kısıtlayıcı müdahalelerden doğan rantlardan söz ediyor ve ikincisine «yapay rantlar» adını veriyor. Geri kalmış ülkelerin her çeşit kurumunda olduğu gibi ekonomilerinde de mantık dışı, çelişkili durumlar vardır ve rantlar da galiba bu durumlardan bir tanesidir. Evet, her ne şekilde ifade edilmiş olurlarsa olsunlar bu rantlardan nasıl kurtulabiliriz?

HATİBOĞLU — Sayın Durakbaş, kuşkusuz teori olmadan pratik olmaz, politika olmaz. Eğer o teoriyi iyi anlamazsak, iyice kendimize mal etmezsek, tedbirlerin doğruluğu konusunda tereddüt ederiz. Özellikle bu rant konusunda...

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, bir an için sizin tüm söylediklerizin gerçek, doğru olduğunu varsaya-

(*) Bu rantların tanımı ve ekonomi üzerindeki etkileri için yazarın yukarıda değinilen makalelerinden başka «Türkiye Şimdi Nereye Gidiyor?», İstanbul 1982» ve «Rents Development and Economic Analysis, İstanbul 1983» adlı eserlerine bakılabilir.

lim. Ama, konuya izin verirsiniz politikalarından başlasak da gerekirse oradan teoriye dönüş yapsak, daha belirgin olabiliriz diye düşünüyorum. Bugüne kadar hep teoriden başlayıp bir türlü açık seçik bir şekilde önlemlere ve politikalara gelemedik.

HATİBOĞLU — Ben zaten bugünkü konuşmamızda teoriye dönmek gerektiği değilim. O konuları çeşitli kitaplarımda çeşitli dillerde ve ayrıca «Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»nde açıklıkla ortaya koydum. Bunu tekrar etmenin bir anlamı yok. Aslında ben sizin sualinize cevap vereceğim. Fakat o sade cevabı verirken bu işin teorik tarafının önemini de belirtmeye çalışıyorum. Çünkü özellikle bu konuda ortaya koyacağımız tedbirler o kadar sevimsiz, o kadar sosyal olmayan tedbirlerdir ki, bu tedbirlerden kime ve nasıl bahsetmişsem teoriye gitmek zorunda kaldı.

DURAKBAŞA — Belki aşama aşama uygulamaya gitmek mümkün olamaz mı?

HATİBOĞLU — Tabii, şimdi benim söyleyeceğim pratik tedbirlerin başında kuşkusuz Türkiye'nin fakirleşmesi gelmektedir. Epey süredir bunu söylüyorum. Fakat fevkalade sevimsiz bir tedbir olduğunu bile bile...

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, sizinle bu konuda bir görüşmemiz olmuştu. Siz, gerçekte Türkiye'nin önerdiğiniz tedbirlerle mutlaka fakirleşeceğini söylemiyorsunuz. Çünkü o tedbirler alınrsa başka nedenlerle ekonomi canlanacak, aradaki boşluk kapanabilecek demiş idik. Yani işin bu tarafını söylüyorsunuz. Teorik bakımdan işin bu yanında «şu şöyle olursa, bu böyle olur» diyorsunuz. Fakat öte yandan önerdiklerinizin ekonomiye kazandıracağı dinamizmle o boşluğun fazlası ile kapanacağını vur-

gulamıyorsunuz. İşin ters gelen yanı sanırım burası.

HATİBOĞLU — Çok doğru söylüyorsunuz Sayın Durakbaşa, ama o düzelme için arada epey bir zaman farkı olacak; belki beş yıl beklemek gerekecek. Şimdi önerilerimi sıralamak ve açıklamak istiyorum. 24 Ocak kararları bu rantları çeşitli yönlerden kaldırmaya yönelik kararlar. Ne oldu 24 Ocak kararlarından sonra? 1981 yılında Türkiye'nin kişi başına ulusal geliri 1400 dolardı. Ve biliyorsunuz 1976'larda 1977'lerden itibaren ben hep Türkiye fakirleşecektir sloganlarını hiç çekinmeden ortaya koydum. Ne oldu? Türkiye'nin kişi başına ulusal geliri 1982 yılında 1009 dolara indi. Yani dolarla ölçtüğünüz zaman Türkiye zaten % 30 fakirleşti.

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, bu biraz da hesaplama doğan bir fark değil mi? Yani reel bir kayıp söz konusu mu?

HATİBOĞLU — Tabii reel bir kayıptır. Çünkü dışardan herhangi bir mal aldığımız zaman, dolar fiyatında bir değişiklik olmadığımız varsayalım, eskiden 1400 dolarlık mal alabiliyorduk. Şimdi 1009 dolarlık mal alabilecektir. Yani Türkiye ekonomisinde ilerli sürdüğüm fakirleşme zaten son bir-iki yıl içinde esaslı şekilde ortaya çıktı. Şimdi, bu tedbirleri aldığınız zaman —ki 24 Ocak kararları ile zaten bu tedbirlerin bir kısmını almışsınız—, bu tedbirlerin kişi başına ulusal geliri 1400 dolardan 1009 dolara indirdiği ortada.

DURAKBAŞA — Tüm gelirimizi ithal mallarında mı kullanıyoruz?

HATİBOĞLU — Bütün endüstri ve bütün tarım, girdilerini dolardan alıyor. En başında petrol tabii. Yalnız petrol değil, çeşitli endüstri hammaddeleri, çeşitli yatırım hammadde-leri, sun'ı gübre, bir ölçüde de tabii

Fotoğrafta, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, Necdet Durakbaşa ile görüşürken görülmektedir.

tüketim maddeleri... Önerdiğim tedbirler ilk bakışta ya da ilk aşamada fevkalade antisosyal, fevkalade anti-patik tedbirler.

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, bu tedbirleri Türkiye'ye nasıl hazmettirirler, onu politikacılar düşünün. Biz şimdi sizin önerilerinizi alalım. Yani ne gibi önlemler alınmalıdır? Ona gelelim.

HATİBOĞLU — Hiç kimse bana itiraz etmeseydi şunu yapardım. Bir kere mümkün olduğu kadar ekonomiyeye yapılan müdahaleyi asgari seviyeye indirirdim. Türkiye ekonomisi esaslı surette bürokratlaşmıştır. Türkiye ekonomisinin her kesimine esaslı surette müdahaleler yapılmaktadır.

DURAKBAŞA — Yani siz de Sayın Kurdaş'ın görüşünü paylaşıyorsunuz. Bu müdahalelerle Türkiye'de yapay rantlar oluşturulmaktadır. Bir defa yapılacak ilk işlerden biri bun-

ları ortadan kaldırmak. Bunun için de mümkün olduğu kadar serbest piyasa ekonomisine geçiş sağlıyacak önlemleri almak.

HATİBOĞLU — Tabii. Genel olarak böyle. Yalnız tabii şunu da söylemek istiyorum. Sayın Kurdaş'ın yazısını okudum. Ben de tamamen bu genel görüşlere uygun, o yönde düşünüyorum. Yalnız benim söylemeye çalıştığım rantlar orada yok henüz.

DURAKBAŞA — Siz teorik açıklama bakımından Sayın Kurdaş'tan öte bazı şeyler söylüyorsunuz. Ama önlemler bakımından sonuç değişmiyor değil mi?

HATİBOĞLU — Değişiyor. Ona ileride değineceğim. Ama, önlemlerde Sayın Kurdaş ile beraberim. Şimdi tabii bu önlemlerin başında Sayın Kurdaş'ın dediği gibi döviz kuruna yapılacak müdahaleler geliyor. Onları asgari seviyeye indirmek lazım. Mesela benim hesaplarıma gö-

re bugün doların değeri 300 lira ci-
varında olmak gerekiyor.

DURAKBAŞA -- Yani konverti-
biliteye geçmek mümkünse...

HATİBOĞLU — Tam konvertibi-
liteme geçmek çok zor tabii.

DURAKBAŞA — Ama, onu amaç-
lamak mümkün.

HATİBOĞLU — Bu amaç hayli
uzakta, ama ona yaklaşacak tedbir-
leri almak lazım ve korkmamak la-
zım bundan. Çünkü 1960'larda ve
1970'lerde bu devalüasyon tartışma-
larını yaparken çoğu kimse; «Deva-
lüasyon yapıp da ne olacak, sata-
cak hangi malımız var ki?» diyor-
lardı.

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğ-
lu, bu konular artık Türkiye'de an-
laşıldı sanıyorum. Şimdi kimse öyle
söylemiyor.

HATİBOĞLU — İnşallah anla-
şılmıştır. Şimdi, aynı şekilde, faizle-
rin mümkün olduğu kadar fazla mü-
dahale etmeden serbest piyasada o-
luşması gerekmektedir. Son zaman-
larda faizler konusunda alınan dü-
şürme tedbirlerinin son derecede sa-
kıncalı olduğuna inanıyorum. Çünkü
bu tedbirlerle kesinlikle banka kredi-
lerinin ucuzlatılabileceğini sanmıyo-
rum. Üçüncü husus, ihracata veril-
mekte olan çeşitli primler büyük öl-
çüde kaldırılmalıdır.

DURAKBAŞA — Yalnız ihracat
primleri mi? Başka teşvikler de var.

HATİBOĞLU — Şimdi oraya ge-
liyorum. İhracat en önemlisidir, en
ağırını o tutuyor. Bunun hemen ar-
kasından sektör ve yöre bazında çe-
şitli teşvik tedbirlerinin yavaş yavaş
azaltılması gerektiğine inanıyorum.

DURAKBAŞA — Yani faizleri
kastediyorsunuz. Teşvik önlemleri da-

ha çok faiz noktasında yoğunlaş-
yor. Döviz sağlamakta artık eskisi
gibi fazla güçlük yok.

HATİBOĞLU — Vergi iadeleri;
vergi muafiyetleri.

DURAKBAŞA — Geri kalmış böl-
gelerde herhalde başka teşvik tedbir-
leri düşünüyör olmalısınız. Daha çok
altyapı yatırımlarını desteklemek,
öncelik vermek gibi...

HATİBOĞLU — Tabii öyle düşü-
nüyorum. Ayrıca, İktisadi Devlet Te-
şekkülleri'nin çeşitli fiyatlarla üre-
timlerini, teşviklerden sıyırmaklığımız
lazım.

DURAKBAŞA — Yani her çeşit
fiyatın oluşmasına imkân ölçüsünde
müdahale olmamalıdır.

HATİBOĞLU — Olmamalıdır.
Bunun arasına kiralar da girer. Bu-
günkü kira politikası fevkalade sa-
kıncalıdır. İnsanları insana düşman
eder, tasarrufların birtakım verimsiz
sahalara kaymasına yol açar. Dünya-
nın her yerinde isteyen kimsenin ev
edinmek için kredi alması, en fazla
teşvik edilen bir olaydır. Oysa Tür-
kiye'de en fazla yasak edilen bir olay
olmuştur. Bu geri kalmış zihniyetten
vazgeçmek lazım gelmektedir. İnsan-
ların ev sahibi olması için bazı özel
müesseseler kurulması ve ucuz faiz
verdirilmesi, devletin özel fonlar ya-
yırması yeterli ve çıkar bir yol değil-
dir. Ne var ki bu alanı kredi konusu
dışında tutmak yanlıştır.

Diğer bir tedbir kuşkusuz yaban-
cı yatırımların teşviki. Burada en ö-
nemli teşvik, yabancı yatırımların
serbest bırakılmasıdır. Bu yatırımlar
için en geçerli teşvik budur. Başka
bir deyişle yabancı yatırımların ya-
pılmasındaki çeşitli engellerin orta-
dan kaldırılması... Bunlar yapırsa,
başkaca teşvik gerekmiyecektir.

Diğer bir husus, Türkiye'de bü-
yük şirketlerin yöneticileri şirketleri-

ni bugüne kadar halka açmamışlardır. Sermaye piyasasının gerekleri ne ise ona göre Türkiye'de şirketleri esaslı surette halka açmak lazım gelmektedir. Bilindiği gibi, sermaye piyasalarının gelişmiş olduğu ülkelerde hisse senetlerine yapılan yatırımlar tahvillere ve bankalara yapılan yatırımlardan daha fazladır. Türkiye'de ise halkın alınıp satılabilir hisse se-

*Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU
Gulf Polytechnic (Bahrain)
İşletme Fakültesi Dekanı*

netlerine yatırmış olduğu paralar, banka kredilerinden yahut tahvil yatırımlarından çok daha düşüktür. Tabii enflasyonun olması da bir ölçüde bu gelişmeyi körüklemiştir. Ama bu zihniyetten vazgeçmek zorundayız.

DURAKBAŞA — Ücret politikası için ne dersiniz Sayın Hatiboğlu?

HATİBOĞLU — Bu konuda çok şeyler söylendi. Türkiye'deki sendikacılığın Türk ekonomisini ne hale getirdiği malum. Bunlar konuşuldu. Fakat tabii Türkiye ekonomisinde o kadar yüksek rantlar vardı ki, bu rant-

lar olduğu müddetçe kuşkusuz, haklı olarak işçi kesiminin de bu rantlardan bir pay alması çok doğaldı. Ve bunu da almışlardır. Şimdi Türkiye'de rantlar azalmaktadır bir ölçüde. Sendika sistemindeki yozlaşmanın bir ölçüde tedavi edilmekte olduğunu da görüyoruz. Ben şunu söylemek istiyorum. Ekonomide değindiğim rantlar kaldığı sürece, kuşkusuz ücretlerin de yükselmesine herhangi bir sınır olmayacaktır; ama rantları azalttığımız takdirde, kuşkusuz bu ücretlerin de zorlanması imkânı yoktur. Önümüzdeki dönemde sendikaların eskisi gibi kuvvetli olacağını düşündüğümüz takdirde, asgari ücret ve sosyal içerikli ödemelerde büyük artışlar olacak demektir ki, o zaman Türkiye ekonomisinde çok önemli sorunlar ortaya çıkacaktır.

DURAKBAŞA — Diğer fiyatların oluşmasına müdahale etmeyi uygun karşılamıyorsunuz, ama ücretler olunca donduralım...

HATİBOĞLU — Donduralım demiyorum. Mantıki konuşuyorum. Ücret piyasasında eğer birtakım oligopolistik ya da monopolistik elemanlar yarattığımız takdirde, ki çok güçlü sendikalarla buna yol açmış oluyorsunuz, o zaman asıl tek yanlı müdahale etmiş olacaksınız. Yoksa, devlet ücretleri dondursun, öyle birşey söylemiyorum. Çok güçlü sendikalarla ücretler çok yüksek seviyeye gittiği takdirde, bunun çok tipik, olumsuz bir sonucu istihdamda görülür. İşsizlik artar. Yani Türkiye'de işçi kesimine şunu anlatmak lazım gelir ki: hem ücretleri yükseltelim, hem de herkese iş verelim, bu mümkün değildir. Bu ancak cennette olur. O bakımdan işçi piyasasında da kuvvetli, monopolcü elemanların oluşmasına izin vermemek lazımdır. Nasıl ki devletin fiyatlara müdahalesine izin vermemek gerekiyor ise... Sanayi kesiminde de aynı alanda sadece

birkaç endüstri tesisi olur da onlar fiyatları oluşturmaya kalkarlarsa, aynı sonuç doğacak ve fiyatlar serbest rekabete göre belirlenmeyecektir. Tabii buna da imkân vermemek lazımdır.

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, dış ülkelerde de toplu pazarlık sistemi var, ama bu durum ücretlerin serbet olarak oluşmasını engelliyor gibi bir görüş pek yok galiba.

HATİBOĞLU — Var var. İşte İngiltere bunun en güzel misali. İngiltere'de sendikaların bu derece kudretli, kuvvetli olması bugün İngiltere'yi Batı Avrupa'nın en fakir ülkesi haline getirmiştir. Margaret Thatcher'ın yapmaya çalıştığı ve bir ölçüde başarı sağladığı husus da sendikaların bu kudretini, kuvvetini kırmak olmuştur.

DURAKBAŞA — Peki, bunların dışındaki diğer önlemler nelerdir?

HATİBOĞLU — Tabii ben bunları söylerken; «Efendim, gene Hatiboğlu, işçilerin ücretlerini azaltmaya gayret ediyor» diyeceklerdir. Katiyen bunu söylemek istemiyorum. Aksine ilk ağızda hemen işverenlerin büyük rantlarını azaltalım diyorum. Meselelerin esası zaten oradan geliyor.

DURAKBAŞA — Tarımsal destekleme fiyatları konusunda ne diyorsunuz?

HATİBOĞLU — Biliyorsunuz Türkiye ekonomisini bir bakıma iki kesim olarak düşünürüz. Tarım kesimi, tarım dışı kesim. Türkiye'de tarım dışı kesimin yapısı dolayısıyla tarım kesimi o kadar fazla istismar edilmektedir ki, bu nedenle devlet bazı tarım ürünlerinin fiyatlarını desteklemekte kendisini mecbur hissetmiştir. Aslında bu benim fikrime uygun değil; mantıken ters düşer. Fakat mevcut şartlar altında devlet bu-

nu yapmak mecburiyetindedir. Başka bir deyişle tarım kanaatımca büyük ölçüde desteklenmelidir. Fakat bu destekleme Türkiye'de tarım dışı kesimin aleyhine olduğu takdirde herhangi bir mana ifade edebilir. Yani buğdayın fiyatını artırdığınız takdirde, bu artırdığınız parayı bütçeden verecek olursanız, bunun hiçbir anlamı olmaz.

DURAKBAŞA — Efendim, diyorsunuz ki döviz serbest olarak oluşursa ve bunların ihracatından devlet (on kesintisi vs. almazsa, otomatik olarak bunların fiyatı yükselir. Ve o suretle de bunlar korunmuş olur. Oysa, aksi yapıldığı için gerçekte belki Türkiye'de bugün tarım kesimi korunmuyor. Hesapları yaparsanız belki de ihmal ediliyor.

HATİBOĞLU — Kesinlikle böyle oluyor tabii. Şimdi bütün bu söylediklerim arasında düşüncelerimi aksettiren esas orijinal fikrim şu. Yani Sayın Kurdaş'dan öte düşündüğüm, ileri sürdüğüm husus şu: Bütün bunlar yapılırken Türkiye'de bir olaya bakmak lazım. Bütün bu tedbirleri aldınız. Bütün bu tedbirleri aldığınız zaman tarım dışı kesimle tarım kesimi arasındaki gelir farklarında herhangi bir azalma gözlemediğiniz takdirde, bu tedbirler yürümemektedir. Nitekim 24 Ocak kararları benim yıllarca söylediklerimin bir ölçüde tatbikatından başka bir şey değil. Yıllar yılı bunu savunduk 24 Ocak 1980'den bugüne kadar çeşitli zikzaklara rağmen gidış çok iyidir. Fakat işte mesele buraya geliyor. Şimdi bunun üzerinde durmak istiyorum. Siz bu kararları aldığınız zaman ekonominin bir göstergesine, bir hararetine bakacaksınız. Ekonominin harareti, göstergesi nedir? Tarım dışı kesimler ile tarım kesimi arasındaki gelir farkları. Tabii uzun süreden beri Türkiye'de bulunmadığım için son 8-10 ay verilerini iyi incele-

yemedim. Türkiye'nin kişi başına ulusal geliri 1400 dolardan 1009 dolara inerken, tarım dışı kesimle tarım kesimleri arasındaki bu fark acaba ne oldu? Onu henüz bilemiyorum. Ama buna bakılmadığı takdirde, bu kararların başarısını ölçmeğe imkân ve ihtimal yoktur. Bu kararların başarısı tarım dışı kesimle tarım kesimi arasındaki gelir farklarının giderilmesi ölçüsünde gerçekleşmiş olacaktır.

DURAKBAŞA — Dış ülkelerde iki iken bizde dört kat farklı şekilde belirtiliyordunuz sanıyorum.

HATİBOĞLU — 5-6 hatta. 1979'daki Hükümet farkı 6'ya çıkarılmıştır.

DURAKBAŞA — Diyelim ki bu fark var. Bunu nasıl gidereceğiz?

HATİBOĞLU — Bir kere herşeyden önce bir hastanın hararetini gidermek için ilkin hararetini ölçmek lazım. Bir kere bunu ölçeceğiz.

DURAKBAŞA — Bu husus saptanmış. Zaten gerl ekonomilerde te-

ori olarak bu farklılık oluyor. Türkiye'de de vardır. Ve bunun giderilmesi lâzımdır. Değil mi efendim? Şimdi buyurun giderin.

HATİBOĞLU — Şimdi öncelikle önerdiğim tedbirleri izliyeceklerdir. Deminden beri söylediğim 7-8 tedbir...

DURAKBAŞA — Bu tedbirlerle ancak klasik anlamdaki rantlar ortadan kaldırılabilir, demiyor musunuz?

HATİBOĞLU — Hayır, bu tedbirlerle benim düşündüğüm rantlar da ortadan kaldırılabilir. Fakat bu tedbirleri alırken şu söylemiş olduğum tarım ve tarım dışı kesimlerde kişi başına gelirler arasındaki farka bakmadığınız, ekonominin hararetini gözlemediğiniz takdirde...

DURAKBAŞA — Ama o tedbir değil; o sadece izleme.

HATİBOĞLU — Gözlemediğiniz takdirde ekonomi içinde meydana gelen dinamik birtakım olaylar bunun ortadan kalkmasına, bu tedbirlere rağmen bu işin yürümemesine neden olur. Yani şöyle olur: siz bütün tedbirleri alırsınız; bu tedbirlerle ihracatı mesela 6 milyara, 7 hatta 8 milyar dolara çıkarırsınız; fakat ekonomide öylesine bir işsizlik meydana getirebilirsiniz, ekonomide öyle bir gelir bozukluğu ortaya çıkarabilirsiniz ki, onlar pahasına bu tedbirleri yürütmek mümkün olmaz. O bakımdan bu dereceyi kollamak lazım. Şimdi bunu aldığınız takdirde ne yapacaksınız? Ayrıca bu tedbirlerle beraber iş hayatında birtakım sıkıntılar ortaya çıkabilir. Yahut bu tedbirlerle beraber birtakım enflasyonist etkiler ortaya çıkabilir. Ama ekonominin bu hararetini aldığınız takdirde, her almış olduğunuz tedbirin dozunun ayarlırsınız.

Necdet DURAKBAŞA

DURAKBAŞA — Yalnız Sayın Hatiboğlu, şu noktaya kadar Sayın Kurdaş'ın önerileri ile sizin önerileriniz arasında hiçbir farklılık yok. Sırf izleme bakımındansa, zaten Sayın Kurdaş da izlemiyelim demiyecektir.

HATİBOĞLU — Hayır şu bakımdan: o tedbirlerin bir de dozu var. O dozun içinde ekonomiyi birdenbire serbest bırakmıyorsunuz. O istikamette gidiyorsunuz. O istikamet ne derecede olacağını, nasıl ne yana gideceğinizin, kaç kilometre gideceğinizin göstergesi o tarım dışı kesimle tarım kesimi arasındaki kişi başına olan gelir farklılığıdır. Hiç kimse çıkip da Türkiye'de efendim herşeyi serbest bırakalım demiyor. Bu mümkün değil. Dünyanın hiçbir yerinde bu yapılmıyor. Fakat bu tedbirleri alırken, mesela hastaya tansiyon ilacı veriyorsunuz, tansiyon ilacı verdiğiniz zaman tansiyonunu da sürekli izliyorsunuz.

Şimdi Sayın Kemal Kurdaş da aynı fikirde, yıllardan beri aynı şeyleri söylüyoruz, aynı şekilde düşünüyoruz. IMF, Dünya Bankası, yahut OECD'de hep bunları söylüyorlar. Fakat onlarla benim ayrıldığım nokta şu: Diyorum ki; siz bunları söylüyorsunuz ama, bu göstergeye bakmadığınız takdirde bu tedbirlerin ne neticesini görebilirsiniz, ne dozunu ayarlayabilirsiniz. İlle de buna bakaçağız. İşte bu işin teorik izahı özellikle bu noktada önem ve ağırlık taşıyor. Son çıkan bir kitabımda (*) rantlar ve ekonomik analiz içinde buna ben bir model yaptım ve buna bakarak Türkiye ekonomisinin nereye gideceğini gördüm. Başka bir deyişle Türkiye'de kırsal kesimle şehir kesimleri arasındaki kişi başına ücret farkını azalttığımız takdirde, Türkiye'de

ihracatın ne olacağını, Türkiye'de döviz kurunun nereye gideceğini hesap ettim. Şimdi bazıları diyorlar ki; biz ekonomiyi serbestleştirmeye giden tedbirleri alırız ve bu iş kendiliğinden yürür. Ben diyorum ki, hayır işin başlangıç noktası budur. Bunları yapacaksınız. Ama bu yetmez. Buna yardımcı olabilecek; tarım dışı kesimle tarım kesimi arasındaki farkı azaltmaya yönelebilecek seviyede ve o dozda serbestleştirme kararlarını alalım.

DURAKBAŞA — Belki bunu bir süreç içerisinde, bugünden yarına değil de bilmem 3 yılda 5 yılda yapalım ve o suretle de hedefi gözden çıkarmamak kaydıyla ve ekonominin nabzını devamlı bu göstergeye bakarak izleyelim. Belki yalnız bu gösterge değil, sizin kitabınızda ve makalelerinizde değindiğiniz diğer çarpıklıklar da var, örneğin ihracatımızın milli gelirimizdeki payı başka ülkelerle karşılaştırdığımız zaman çok düşük çıkıyor; ihracat, işsizlik, gelir dağılımı, enflasyon üzerinde alınan önlemlerin etkilerini sürekli izlemek gerekiyor.

HATİBOĞLU — Evet öyle...

DURAKBAŞA — Bu güzel sohbet için teşekkürler ederim Sayın Hatiboğlu.

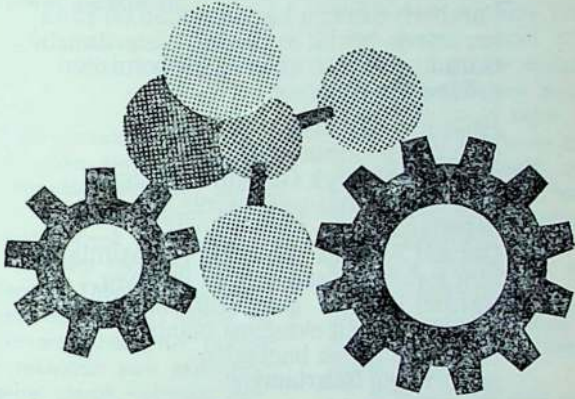
Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Söyleşi» 6 Temmuz 1983 tarihinde yapılmıştır.

◆ Asıl tehlike makinelerin insanlar gibi düşünmesinde değil, insanların makine gibi düşünmeye başlamalarında.

Sydney J. Harris

(*) Rents, Development and Analysis, İstanbul 1983.

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her türten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

Garanti Bankası

inaniyor...

Ülkemiz zengin kaynaklara sahiptir. Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana her alanda büyük aşamalar gösterilmiştir. Garanti Bankası, ülkemiz ekonomisinin gelişmesine inaniyor.

Istikrarlı, ağırbaşlı, sorumluluklarının bilincinde bir kurum olarak Garanti Bankası, tüm imkanlarını gelişmemiz için değerlendirmeyi görev biliyor. Garanti Bankası, akılcı bir yaklaşımla, tüm sorunları açacağımıza inaniyor. Garanti Bankası, geleceğin daha başarılı sonuçlarla dolu olduğuna inaniyor. Garanti Bankası bugünden gelecek için hazırlanıyor.

**GARANTİ
BANKASI**

KEYNESÇİ EKONOMİ

dünü, bugünü, yarını

Prof. Dr.
DEMİR DEMİRGİL

«**K**EYNESÇİ Ekonomist İngiliz ekonomist John Maynard Keynes tarafından kurulan ekonomi teorisi ve bu teori ile ilgili ekonomi politikasıdır. Keynes birçok kitap yazmıştır; ancak Keynesçi Ekonomi özellikle «The General Theory of Employment, Interest and Money» (1936) ile ilişkilidir. General Theory'nin fikirleri ve analitik teknikleri yeni ekonomiyi ve daha genel olarak Keynesçi devrimi uyarımıştır. Keynes, Adam Smith, David Ricardo, John Stuart Mill, Alfred Marshall ve A. C. Pigou'dan kaynaklanan klasik ve neoklasik ekonominin temel prensiplerine karşı çıkmıştır. Klasik ve neoklasik ekonomistler bir piyasa sistemine dayanan serbest teşebbüs ekonomisinin normal olarak ancak tam istihdamda dengede olduğunu kabul etmişlerdir. Ekonomi geçici olarak tam istihdamdan ayrılırsa, tam istihdam dengesi sağlamak için kuvvetler harekete geçer. Klasik ve neoklasik ekonomi aylak zenginlerin ve tembel fakirlerin oluşturduğu gönüllü işsizliği, iş değiştirmenin oluşturduğu friksiyonel işsiz-

liği kabul etmektedir. Fakat çalışmak isteyen ve çalışmaya muktedir olanların gayri iradi işsizliğini kabul etmemektedir. Kendi kendini ayarlayan bu sistem genel olarak laissez faire politikasıyla birleştirilmekte idi.

Buna karşın, Keynes'in genel istihdam teorisi kapitalist ekonominin tam istihdamın altında eksik istihdamda dengede olabileceğini, klasik ve neoklasik ekonominin bu genel teori içinde özel bir durum olduğunu kabul etmektedir. Keynes klasik/neoklasik özel durumun niteliklerini yanıltıcı saymış, gerçek dünyaya uyguladıkları takdirde sonuçlarının felaket getireceğini öne sürmüştür. Keynes, kapitalizmin kendi kendini otomatik olarak ayarlayan mahiyetini kabul etmemiş, laissez faire altında kronik, büyük çapta işsizliğin meydana geleceğine inanmıştır. Bu anlamda Keynes'in genel teorisi laissez faire kapitalizmin teorik temellerini reddetmektedir. İşsizliği hafifletmek için pozitif maliye ve para politikalarının uygulanmasını tavsiye etmektedir.

Keynesçi ekonomi esasen bir efektif talep teorisidir. Efektif talebin hacmini iki faktör tayin etmektedir: Tüketim eğilimi ve yatırım uyarısı. Keynes'in teorisi arzdan çok talebe ağırlık vermektedir. Cari yatırım, efektif talep teorisinde, gelecekteki üretim kapasitesinde meydana getireceği artışın dolaylı değil, ekonomiyi satın alma gücü sağlayan bir araç olarak önemlidir. Gelir ödeyip de aynı zamanda piyasaya tüketim malı sağlamayan her faaliyet, yatırımın efektif talebin bir unsuru olarak fonksiyonunu yerine getirebilir. Borçlanmak suretiyle yapılan devlet harcamaları tüketici malları talebini tıpkı özel yatırım gibi etkilemektedir.

Dengeleyici maliye politikası Keynesçi ekonomi ile en yakın ilişkisi olan programdır. Özel sektör tarafından yaratılan efektif talep miktarı tam istihdam sağlamak için yeterli değilse, aradaki fark kamu sektörünün dengeleyici harcama artışlarıyla telafi edilebilir. Kamu harcamalarının arzu edilen etkiyi yapabilmesi, istihdamı ve milli geliri artırması için, özel harcamaların azalmasına neden olmayacak şekilde finanse edilmesi gerekir. Vergi ile finanse edilen kamu harcamaları bu gaye için uygun değildir; çünkü vergi sonrası harcanabilir geliri ve dolayısıyla özel tüketimi azaltacaktır. Bu itibarla kamu harcamalarındaki artış borçlanma suretiyle finanse edilmelidir. Üstelik borçlanma kişilerden çok bankalardan yapılmalıdır; çünkü finansman bankalardan yapıldığı zaman özel sektör harcamalarının azalması ihtimali daha azdır. Sonuçta bütçede meydana gelen açık gereklidir, aksi takdirde kamu harcamaları özel harcamaların yerini almaktadır. Keynesçi politika ya göre, bütçe açıklarının arzu edilir olması, özel sektörün talep yaratmada yetersiz kalmasına bağlıdır. Özel sektörde talep canlı ise, bütçe açıklarına gerek yoktur, devlet harcamalarının tamamı cari vergilerden karşılanmalıdır.

Keynesçi Ekonominin Eleştirisi

Keynesçi ekonomi 1970'li yıllarda artan eleştirilere hedef oldu. Eleştirilerin başlıca nedeni ekonomilerde yüksek işsizlik oranlarının (stagnation) yüksek enflasyon oranlarıyla bir arada oluşması yani stagflasyon halli idi. Resesyonun ve enflasyonun bir arada meydana gelmesi, Keynesçi ekonomi tedbirleri bakımından bir iki-

lem yaratmakta idi. İşsizliği azaltmak amacıyla toplam talep uyarıldığı takdirde enflasyon hızlanacak, enflasyonla mücadele etmek için toplam talep daraltıldığı takdirde işsizlik artacaktı. Kısaca Keynesçi ekonominin 1970'li ve daha sonra 1980'li yıllarda enflasyon ve resesyonun yarattığı kompleks sorunlara tatminkâr çözümler getirmediği anlaşılmaktadır.

Keynesçi ekonomiye yöneltilen eleştirilerden biri, Keynesçi ekonominin politikaya uygulanmasının enflasyona yol açtığıdır.

- Efektif talepteki artışlar başlangıçta istihdamı artırmaktadır, fakat kritik bir noktadan sonra fiyatlar da önemli artışlara yol açmaktadır.
- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Keynesçi politikalar depresyonları ortadan kaldırmakta başarılı olmuşlardır. Fakat bunun bedeli ağır olmuş, uzun dönemli seküler enflasyonun oluşmasına kısmen de olsa neden olmuştur.
- Başarılı bir maliye politikasının gerektirdiği esneklik, politik bakımdan mümkün olmayabilir veya o kadar uzun siyasi gecikmelerle işleyebilir ki, sağlam bir maliye politikası etkisiz hale gelebilir. Öyle anlaşılıyor ki, vergileri artırmak –siyasi bakımdan– vergileri indirmekten daha zordur. Devlet harcamalarını azaltmak artırmaktan daha zordur. Bu siyasi şartlar Keynesçi türdeki maliye politikalarına enflasyoncu bir sapma eklemektedir. Ancak şunu da zikretmekte yarar vardır: Bu saplantı Keynesçi ekonominin olduğu kadar siyasi demokrasinin bir zaafı olarak gözükmektedir.

Keynesçi maliye politikalarının en önemli eleştirileri monetarist ekolden

gelmiştir. Monetarist politika para miktarında sürekli fakat ölçülü bir artış gerektirmektedir. Bunun dışında özel ekonomiye çok az müdahale gerekmektedir. Monetaristlere göre maliye politikası hasıla ve istihdamı negatif şekilde etkileyebilir. Bu bakımdan devlet harcanmalarının kısılması ve dengeli bütçeyi savundular. Keynesçiler para politikasını maliye politikasının gerekli bir tamamlayıcısı saymışlardır. Genişleyici maliye tedbirleri veya diğer nedenler sonucu istihdam arttığı zaman, ilave muamele talebini finanse etmek için para arzında bir artış gerekmektedir.

Keynesçi Devrim ve Monetarist Karşı Devrim

Ekonominin tarihini incelerken bir seri devrimlerle karşılaştığımız muhakkak. Ekonomi Adam Smith'in yaptığı devrimle başlamış, merkantilizm olarak bilinen fikirlerin aleyhinde oluşmuştur. Ricardo'nun devrimi ekonomistlerin dikkatini milli servetten, gelirin sosyal sınıflar arasındaki bölüşümüne ve kalkınma ile gelir bölüşümü arasındaki ilişkiye çekmiştir. 1870'li yıllarda meydana gelen marjinalist devrim Ricardo'nun gelir bölüşümü sorununu yeni bir teknikle incelemiş, bu bakımdan Neo-Ricardocu veya neoklasik olarak tanımlanmıştır.

1920'lerde ve 1930'larda ekonomi sahasında dört devrim daha meydana gelmiştir. Birincisi eksik rekabet - monopolcü rekabet devrimi, ikincisi ampirik veya ekonometrik devrim, üçüncüsü Hicks ve Allen'in Valras - Pareto yaklaşımını Anglosakson geleneğine Marshall'ın kısmi denge yaklaşımının yerine dahil etmeleridir. Nihayet dördüncüsü, para teorisinde Keynesçi devrimdir.

Devrimlerin çokluğuna rağmen ekonomide karşı devrimlere pek rastlanmamaktadır. Karşı devrime en yakın sayılabilecek Avusturya değer teorisinin, sosyalist ve özellikle Marksist geleneğe karşı tutumudur. Son yıllarda da Keynesçi devrime karşı yöneltilen monetarist karşı devrimdir.

Önce Keynesçi devrimi ele alalım. Devrimci bir teorinin başarısı beş temel özelliğe bağlı kalmaktadır.

Birinci olarak, tutucu ortodoksinin temel iddiası olan ekonominin tam istihdama yönelme eğiliminin yerine bu fikrin tersini ortaya koymak idi. Keynes, Kahn'ın ortaya attığı çarpan ile ve kendi icadı olan tüketim eğilimi ile bunu başarmıştır.

İkinci olarak, teorinin yeni görünmesi gerekmekte idi. Fakat geleneksel teoride geçerli olan araçları gerekirse isimlerini değiştirerek kullanması gerekmekte idi. Bu suretle General Theory'de sermayenin marjinal produktivitesi, sermayenin marjinal etkinliği, Cambridge geleneğinin arzu edilen para/gelir oranı K ise likidite tercihinin önemsiz bir kısmı haline getirilmiştir. Tasarruf ve yatırımın $ex post$ özdeşliği ise eskiden dinamik analize uygun sayılmazken, Keynes sisteminin en önemli parçası haline gelmiştir.

Üçüncü olarak yeni teori anlaşılması güç, fakat bir gayret sarfedildikten sonra kolayca öğrenilebilir cinsten olmalıydı. Pigou, Robertson gibi yaşlılar bir kenara çekildiler. Hansen, Hicks ve Joan Robinson gibi orta yaşlılar başı çektiler; öğrenciler ise mevcut literatürü ihmal edencesine General Theory'yi anlamak ve kullanmak suretiyle ekonomiyi tekrar kurmak imkânını buldular.

Dördüncüsü, yeni teoremin sağladığı yeni metodoloji mevcutlardan daha çekici olmalıydı. General Theory, bunu sağlamış oldu. Marshall'ın kısmi denge yaklaşımı daha geniş analitik ve toplumsal çerçeveye uygun değildi. Hicks ve Allen'in geliştirmiş oldukları genel denge, ampirik ve tarihi bakımdan boş genellemesiyle genel ilgiyi çekmekten çok uzaktı. Bun-

lara mukabil General Theory'nin sağladığı yüksek agregasyonlu genel denge sistemi güç olmadığı gibi, karmaşık da değildi; ampirik bakımdan ise görünüşte çok büyük bir geçerliliği vardı.

Nihayet General Theory ekonometristlere tüketim fonksiyonu gibi genel bir ilişkiyi ölçme olanağını vermiştir.

Türkiye'de ve bütün dünyada

İhracat ve ithalat işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız ve
diğer bütün bankacılık işlemleriniz için
Akbank'te tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki
birinci sınıf muhabirleri ile
işbirliği yapmak suretiyle emtinzededir.

Dış Temsilcilikler

NEWYORK

FRANKFURT

LONDRA

Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg, Stuttgart

AKBANK

"Güveninizin eseri"

Keynes'in taraftarları tarihe bağlı olarak yaptıkları analizi zaman ve mekân ile bağlı olmiyan evrensel prensipler haline getirdiler, Keynesçiliği karşı hücumla hedef olabilecek bir ortodoksiye kavuşturdular. Bunda üç faktör etkili oldu.

- 1930'ların kitle işsizliğinin kapitalist toplumun normal durumu olduğu ve en önemli sosyal sorunu oluşturduğu dogma haline getirilmiştir. ABD'de Alvin Hansen, İngiltere'de Joan Robinson, Roy Harrod ve Thomas Balogh işsizliğin önemini vurguladılar.
- 1930'larda ve 1940'larda Keynesçiliği benimseyenler ön safları doldurmuşlar, geriden gelenlerin yollarını tıkamışlardı.
- Keynesçilerin makro-ekonomik genel denge modelleri veya ekonometrik modeller kurması bir müddet sonra azalan randımanlara yol açmıştır. Bu faktörlerin etkisiyle 1950 - 1960 arasında Keynesçiliğin bir ortodoksi haline geldiği anlaşılmaktadır. Tıpkı 1930'larda Keynes'in nazarında klasik ekonominin işsizliğe çare getirememesi gibi Keynesçilik de enflasyona çare bulmamakta idi.

Keynesçi ortodoksinin genel bir karşı taarruza uğraması için bir neden mevcuttu, o da enflasyondur. Monetaristler, Keynesçilerin başarısız kaldıkları iki noktada ekonomistleri ve kamuoyunu ikna etmeğe çalıştılar: Enflasyonun açıklamasını monetarizm yapabiliyor; enflasyona karşı uygulanabilecek politikayı Keynesçilik veremiyor, monetarizm vermeğe hazır olduğunu iddia ediyor.

Acaba monetarizm Keynesçiliğin yerini alacak bir yeni ortodoksi yara-

tacak mı, yoksa hızını kaybedip tavsayacak mı? Bunu zaman gösterecektir.

Tamamen teorik düzeyde yapılan bir eleştiri, Keynes'in ekonomik sistemin tam istihdam düzeyinin altında dengede olabileceğini ispat etmemiş olmasıdır. Eğer Keynes'in teorisi esneksiz ücretler ve esneksiz fiyatlar gibi özel faraziyelere bağlı ise, «genel teori» değil «özel teori» sayılmalıdır. A. C. Pigou'ya göre eğer ücretler ve fiyatlar aşağı yönde tamamen esnekse, mevcut bazı servet türlerinin gerçek değeri, fiyat düzeyindeki bir düşme sonucu yükselecek, tüketim talebinin artmasına, işsizliğin azalmasına yol açacaktır. Pigou'nun da kabul etmiş olduğu gibi, bu servet etkisinin ekonomi politikası için pratik bir önemi olmayacaktır; çünkü ücretler ve fiyatlar tamamen esnek hale getirilemez. Keynes'e göre, parasal bir ekonomide, ücretlerin ve fiyatların yapışkan olmasının nedeni paranın özellikleriyle ilgilidir. Eğer ücretler ve fiyatlar, kuvvetli işçi sendikaları ve asgari ücret kanunları gibi kurumsal nedenlerle esneksiz ise, rastlantılara bağlı olup Keynes'in temel teorisi üzerinde bir etkisi olmayacaktır.

Keynesçi ekonomi, geleneksel ekonominin «büyük depresyon»u açıklamak bakımından herhangi bir katkıda bulunmadığı bir zamanda ortaya çıkmıştır. Keynes'in fikirleri hem ekonomi teorisinde hem de ekonomi politikasında kendisini 20. Yüzyıl'ın en etkili ekonomisti haline getirmiştir. On yılların geçmesi, Keynesçi ekonominin değişen ekonomik ve tarihi şartlara geçerli olmakta devam edebilmesi için büyük değişiklikler gerektirmiştir.

İşiniz dış ticaret ise DİŞBANK'A danışınız...

Dış ticaret bankacılığı uzmanlık ister.

Dışbank, dış işlemlerde tam yetkili şubeleriyle, dünyanın en büyük bankalarında eğitim görmüş uzman kadrosuyla, geniş muhabirlik ilişkileriyle ve dış finansman olanaklarıyla, tüm dış ticaret sorunlarınızda danışmanınız, yardımcınızdır.

Dışbank, dış ticaret işlemlerinde uzmandır.

DİŞBANK
Türk Dış Ticaret
Bankası
"çıkış yolu"

İNANÇSIZ BİR TARAFTAR

Sir John Hicks

(1972 NOBEL EKONOMİ ÖDÜLÜ)

«The Economist» dergisi, «Keynes'in Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü» dolayısıyla, «Nobel Ekonomi Ödülü» kazanmış dört ünlü iktisatçıya başvurarak, «Keynesçi Ekonomi» hakkındaki son görüşlerini açıklamalarını istemiştir. Sonuç olarak ortaya dört ilginç yazı çıkmıştır. «The Economist»i izleyen okurlarımıza hizmet amacıyla, dergimizde bu yazıların tam çevirilerini yayımlamayı görev bildik. 18. 6. 1983 tarihli «The Economist»den aldığımız birinci yazıyı sunuyoruz. Bunu diğerleri izleyebiliriz.

SON on yılda olanlardan sonra Keynes'in eserini tarihi perspektif içinde görebilmek kolay hale gelmiştir. Keynes esasen parasalci bir ekonomistti. Yazıları zamanımızın parasal devriminin entellektüel karşılığıdır.

Bu devrim, şimdilik beş perdelik bir dram olmuştur. Birinci perde Birinci Dünya Savaşı'nda eski altın standardının çökmesidir. İkincisi, altın standardının eski haline getirilmesiyle ilgili başarısız bir teşebbüs olarak 1924-1933 yılları arasında sürmüştür. 1930'lu yılların son kısmını kapsayan ve bazı hallerde İkinci Dünya Savaşı yıllarını da içine alan üçüncüsü, yeni bir para standardının arayışı içinde geçmiştir. 1945 yılından hemen sonra başlayan ve 1971 yılına kadar

devam eden devrimimizin yeni standardı hâkimdir. 1971 yılından beri süregelen beşinci ve hâlihazırda standard mevcut değildir.

Tarihlerden de anlaşılabildiği üzere Keynes'in çalışmalarını ikinci ve üçüncü perdelerde yer almaktadır. 1930'da «Treatise on Money» isimli kitabının yayınlanmasıyla önce birinci perdede, tekne kurulmak üzere altın standardını eleştirmekte beraber, bilfiil altın standardına hücum etmemekte idi. Kurulmuş şekilde daha doğrusu yeni kurulmuş şekilde altın standardının çalışmıyor olduğunu bildi. Onu çalışabilir hale getirmek için altın standardında bazı iyileştirmeler meydana getirmeye çalıştı. Uluslararası Para Fonu çalışmalarından da bildiğimiz gibi, üçüncü perdede, cari

İşiniz dış ticaret ise DİŞBANK'A danışınız...

Dış ticaret bankacılığı uzmanlık ister.

Dışbank, dış işlemlerde tam yetkili şubeleriyle, dünyanın en büyük bankalarında eğitim görmüş uzman kadrosuyla, geniş muhabirlik ilişkileriyle ve dış finansman olanaklarıyla, tüm dış ticaret sorunlarınızda danışmanınız, yardımcınızdır.

Dışbank, dış ticaret işlemlerinde uzmandır.

DİŞBANK
Türk Dış Ticaret
Bankası
"çıkış yolu"

İNANÇSIZ BİR TARAFTAR

Sir John Hicks

(1972 NOBEL EKONOMİ ÖDÜLÜ)

«The Economist» dergisi, «Keynes'in Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü» dolayısıyla, «Nobel Ekonomi Ödülü» kazanmış dört ünlü iktisatçıya başvurarak, «Keynesçi Ekonomi» hakkındaki son görüşlerini açıklamalarını istemiştir. Sonuç olarak ortaya dört ilginç yazı çıkmıştır. «The Economist»i izleyemeyen okurlarımıza hizmet amacıyla, dergimizde bu yazıların tam çevirilerini yayımlamayı görev bildik. 18. 6. 1983 tarihli «The Economist»den aldığımız birinci yazıyı sunuyoruz. Bunu diğerleri izleyecektir.

SON on yılda olanlardan sonra Keynes'in eserini tarihi perspektif içinde görebilmek kolay hale gelmiştir. Keynes esasen parasalci bir ekonomistti. Yazıları zamanımızın parasal devriminin entellektüel karşılığıdır.

Bu devrim, şimdilik beş perdelik bir dram olmuştur. Birinci perde Birinci Dünya Savaşı'nda eski altın standardının çökmesidir. İkincisi, altın standardının eski haline getirilmesiyle ilgili başarısız bir teşebbüs olarak 1924-1933 yılları arasında sürmüştür. 1930'lu yılların son kısmını kapsayan ve bazı hallerde İkinci Dünya Savaşı yıllarını da içine alan üçüncüsü, yeni bir para standardının arayışı içinde geçmiştir. 1945 yılından hemen sonra başlayan ve 1971 yılına kadar

devam eden dördüncüsünde dolar standardı hâkimdi. 1971 yılından beri süregelen beşincisinde herhangi bir standard mevcut değildir.

Tarihlerden de anlaşılacağı üzere Keynes'in çalışmaları ikinci ve üçüncü perdelerde yer almaktadır. 1930'da «Treatise on Money» isimli kitabının yayınlanmasıyla sona eren ikinci perdede, tekrar kurulmak istenen altın standardını eleştirmekle beraber, bilfiil altın standardına hücum etmemekte idi. Kurulmuş şekliyle, daha doğrusu yeni kurulmuş şekliyle altın standardının çalışmayacağını anladı. Onu çalışabilir hale getirmek için altın standardında bazı iyileştirmeler meydana getirmeye çalıştı. Uluslararası Para Fonu çalışmalarından da bildiğimiz gibi, üçüncü perdede, çalış-

şabilir durumda olan yeni bir para standardının peşinde idi. Acaba 1936'da yayınlanmış olan «General Theory», bu arayışları arasında nerede yer almaktadır? General Theory'de yeni bir para standardı hakkında herhangi bir şey mevcut değildir veya mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Keynes bu fikri düşünce sisteminden atmıştır. General Theory'nin yaygın bir şekilde okunmuş olmasının başlıca nedeni de bu olmuştur. Fakat er geç bu konuya dönecekti. Esasen bu fikir düşünce sisteminden ancak geçici olarak atılmış bulunmakta idi.

Bu görüş açısından bakıldığında zaman ikinci bir özellik de göze çarpmaktadır. General Theory'de uluslararası ticaret ile ilgili herhangi bir şey kitabın özellikle formel yapısı içinde mevcut değildir. Acaba Keynes'in bu kadar beceri ve vukufu inşa etmiş olduğu model nasıl bir ekonomiye uygulanacaktı?

General Theory'nin ekonomistler için yazılmış olduğunu söylemek mümkündür. Ekonomi eğitiminde temel bir kitap olarak kullanılmak üzere kaleme alınmıştır ve nitekim kullanılmıştır da... Ekonomi öğretiminde kapalı bir ekonomi şıkkıyla başlamak yaygın bir uygulamadır. Bu öğretilikten sonra ithalata, ihracata ve ödemeler bilançosuna geçilmektedir. Keynes dersin birinci kısmına tekabül eden şeyleri vermiş, geri kalan konuları başkalarına bırakmıştır.

Geniş biçimde böyle mütalaa edilmekle beraber, bu yorumun doğru olması şüphelidir. General Theory ekonomistler için yazılmış olmakla beraber, çok daha geniş bir çevreye yaydığı doktrinlerle yakın bir ilişkisi vardır. Kapalı ekonomi modelinin doğrudan uygulanabilirliğinden emin ol-

masaydı, bu tür bir modeli kurmak için bu kadar zahmete katlanmazdı.

Eğer model tek ekonomiye uygulanmak için hazırlanmışsa, bu ekonomide dış ticaretin minimal düzeyde olması, ya da Rusya'da ve General Theory'nin kaleme alındığı günlerde Almanya'da olduğu gibi, çok sıkı bir şekilde kontrol edilmesi gerekmektedir. Kafasında bu tür uygulamaların olduğuna inanmak imkânsızdır. Tek alternatif, modelin dünya ekonomisine uygulanmasının hedef alındığı şeklindedir.

Söz konusu zamanda alternatif anlamsız sayılmayabilir. General Theory'nin yazıldığı yıllar, 1931-1933 parasal bunalım yılları ve bunları izleyen ümit kırıcı olarak vasıflandırabileceğimiz iyileşme yılları idi. Parasal bunalımın baz para arzındaki yetersizlikten kaynaklandığını iddia etmek mümkündür. Bu tür bir iddiayı öne süren tek ekonomistin Keynes olduğu söylenemez. General Theory'nin yazıldığı zamanda uluslararası sistemin baz parası toplam altın rezervlerinden kaynaklanmakta idi. Keynes daha sonra bunu likidite tercihindeki bir yükselme olarak tanımlıyacaktı. Aslında banka sisteminin kurtarma operasyonuna katılmasına imkân verecek kadar baz para mevcut değildi. Bu sınırlama 1931 yılı sterlin devalüasyonu ve 1933 yılı dolar devalüasyonu sonu kaldırılmış bulunmakta idi. Bu suretle ekspansiyonun tekrar meydana gelmemesi için parasal bir neden kalmamıştı. Ancak, ekspansiyonu nereye kadar götürübilirdik?

Keynes'in kendi düşüncesindeki devrim bu noktada meydana gelmişti. Bu noktada parasal sistem mülahazalarından gerçek ekonomi müla-

hazalarına geçmeli idi. Kanaatımca, Keynes para sisteminin gerçek bir ustası olmakla beraber, gerçek ekonomiyi o kadar iyi bilmemekte idi. General Theory'yi yazmadan önce bu yöne dönmeye başladığı bir gerçektir. 1930'da yazmış olduğu Treatise on Money dar parasal bir görüş idi; fiyat düzeyleri ve değişimleri ile ilgili idi, hasıla ve istihdamla değil. Fakat Treatise on Money kitabını yayınlamadan önce bile işsizlikle nasıl baş edilebileceğini iddia etmekte idi. 1928 yılında yayınladığı risalelerde savunduğu tedbirlerin, sterlinin devalüasyonunu da gerektirdiğini kabul etmesi beklenmeli idi.

İstihdamı Artırmak İçin Ekspansiyon

1928 ile 1935 arasındaki dönemde işsizliğe çare bulmak ihtiyacı kuvvet kazanmıştı. Bu şartlar altında Keynes'in tam istihdamı hedef olarak alması şaşırıcı sayılmamalıdır. Bu hedefin tehlikeli olduğunu unutmuş değildir. Tam istihdamı ekspansiyoncu tedbirlerle erişilecek maksimum olarak tanımlamış, bir kısım işsizliğin bakiye olarak kalacağını kabul etmişti. Keynes'in öne sürdüğü tedbirlerle ortadan kalkabilen işsizliği «Keynesçi İşsizlik» olarak tanımlamanın tartışmalara açıklık kazandırdığı kanaatindeyim. 1970'lerden beri dönemin büyük bir kısmında «Keynesçi Tam İstihdam» durumunda olduğumuzu öne sürmek mümkündür.

Kabul ettiği görüş açısının sonuçlarını incelerken, parasal ücretler düzeyinin pratikte rijit olduğu kanaatinden kuvvet almakta idi. İddiasına ilave şartlar eklemesine rağmen, ücret esneksizliği konusundaki inançları inkâr edilemez. Bu inanç General Theory yazılırken oluşmuş değildir; çok daha erken bir döneme gitmektedir.

1925 yılında, İngiltere'nin altın standardına dönüşüne karşı yaptığı hücum, ücret esneksizliği inancından kaynaklanmakta idi. Nisan 1925'den sonra, sterlinin olduğundan daha fazla değerlenmiş olduğunu iddia ederken, parasal ücretler düzeyini esas olarak almakta idi. 1920'lerde ve 1930'larda, İngiltere'de ücret düzeyi para olarak daha yapışkan hale gelmekte idi. 1918 - 1921 döneminde hem yukarıya hem aşağıya doğru her iki yönde meydana gelen değişimleri hesaba kattığımız zaman, ücret esneksizliğine bu kadar ağırlık vermesi biraz yersiz gözükmektedir. Ücret esneksizliği çok daha sonra ortaya çıkmıştı. Keynes'i eleştirenlerin çok yerinde olarak üstünde durdukları nokta, işçi sendikalarının parasal ücretlerle değil, reel ücretlerle meşgul olduklarıdır.

Ücretlerin esneksiz olduğunu farzetmek ekonomistlerin işini ne kadar kolaylaştırmaktadır. Ekonomi ve ekonomik planlama ne kadar kolay hale gelmektedir. Keynes'in öğretmiş olduğu gibi, (gelir, tüketim, yatırım vb.) makro büyüklüklerin parasal ifadeleri ötesinde gerçek anlamları da vardır. Ücret düzeyinin, makro istatistiklerin geçerli olduğu dönemde, sabit olduğu faraziyesini kabul etmek ve ücret düzeyinin dönemden döneme değişmesi halinde, istatistikçilerce gerekli düzeltmeleri yapmak mümkündür. Ancak bu yeterli değildir. Keynesçi işsizlik altında ücret düzeyinin rijit olduğu, diğer değişkenlerdeki değişikliklerden etkilenmediği faraziyesinin de yapılması gerekir. Ekspansiyoncu tedbirler alınırken, ücret düzeyinin yapılması gerekmektedir. Ücret düzeyinin sabit olması yeterli değildir, sağlam olması da gereklidir.

General Theory'de standardın nerede olduğu sorulduğu zaman, cevabı buradan başka bir yerde aranmamalıdır. Keynes'in modeli, formel olarak ücret birimleriyle ifade edilmiş olmanın ötesinde emek standardına dayanmaktadır.

Nasıl ki altın standardı paranın değerini altın ile ifade etmektedir, emek standardı da paranın değerini emek ile ifade etmektedir. Fakat altın standardı paranın değerini ifade etmenin ötesinde onu tayin de etmekte idi, çünkü belirli bir mekanizması vardı. Merkez bankaları rezervleri buna müsaade ettiği oranda para karşılığı altın vermeye hazırdı. Rezervleri tükendiği zaman altın standardı çökmekte idi. Fakat normal zamanlarda gerekli tedbirler alındığı müddetçe altın standardı işlemeye devam etmekte idi. Emek standardının zayıf tarafı rezervlere sahip olmamasıdır. Paranın emeğe konvertibilitesini sağlayacak bir banka veya otorite mevcut değildir. Bu bakımdan sahte bir standardtır.

Keynes'in kendi zamanında emek standardının zahiri geçerliliğini tarihi bir tesadüf olarak kabul edersek, 1950 ile 1970 arasındaki dördüncü perdeyi nasıl açıklayabiliriz? Buna «Dolar Standardı» ismini uygun görüyorum. Bu dönemde dolar uluslararası para sisteminin merkezini oluşturmaktadır. A.B.D. için dolar milli bir para, diğer ülkeler için uluslararası bir para idi. Dolar standardının A.B.D.'de işlemesi, uluslararası işleme tarzından farklı idi.

Önce A.B.D. dışındaki ülkelere bakalım. Bunlar Keynesçi politikalar izleyebilmekte idiler. Keynes'in General Theory'den çok daha önceki ve daha sonraki yazıları esas kabul edil-

miştir. Bu ülkelerin, paralarını dolara karşı konvertibl halde tuttıkları müddetçe tam istihdam hedefini benimsemeleri mümkündü. Geçici bir tutarsızlık halinde dış yardım alabilmekte idiler. Durum daha ciddi olunca devalüasyona gitmekte idiler. Devalüasyon için temel bir dengesizlik söz konusu idi. Temel dengesizlik aynı zamanda bir başarısızlık işareti kabul edilmekte idi. Bir devalüasyondan sonra yeni pariteyi savunabilmek gayesiyle bir müddet için sınırlandırıcı tedbirlerin devam etmesi gerekmekte idi. Bunun için de tam istihdam hedefinden uzaklaşarak dengesizliğin düzelmesi amaçlanmalı idi. Bunun için devalüasyondan kaçınmaya imkân veren tedbirler alınmalı idi. Bu tedbirler arasında Keynes'in ve onu izleyenlerin kanunlarına bağlı olarak bütçe politikası izlenmeli idi. Bu politika bütçe dengesinin ötesinde bir şeydi. Zaten kamu sektörünün büyümesiyle bu kistasın uygulanmasını zorlaşmıştı. Genel olarak uygulandığı takdirde, dördüncü perde için yeterli bir tedbirdi. Uzun zaman yeterli olma şansına sahip oldu.

Keynes'in teorisinin ve bu teoriye bağlı olarak geliştirilen politikaların en büyük zayıflığı emek standardıdır. Parasal ücretlerin düzeyi güvenilirliğini nereden almakta idi? İkinci perdede güvenilirliği tamamen tesadüfi idi. Dördüncü perdede güvenilirliği azalmıştı, buna rağmen durum o kadar kötü değildi. Bu da acaba tesadüfün ötesinde bir şey miydi?

Parasal ücretlerin düzeyini birçok şey etkiler; bunlardan bazıları ekonomik, bazıları sosyaldır. General Theory'deki prensiplere uygun olarak para sistemi parasal ücretlere uyuyorsa, toplumsal kuvvetler ekonomik

kuvvetlere kıyasla önem kazanır. İşçi sendikalarının gelişme düzeyi bunlardan biridir. Diğer taraftan sendikaların ve üyelerinin daha çok rezi ücretlerle ilgili oldukları hesaba katılırsa, ücretlerin harcandığı malların fiyatları önem kazanmaktadır. Bu da prensip bakımından kısır bir döngüye yol açmaktadır. Belirli bir istihdam düzeyinde ekonomik kuvvetler reel ücretlerin yükselmesine müsait ise, fiyat istikrarı altında parasal ücretlerdeki küçük artışlar reel ücretlerdeki artışlarla bir arada yürütülebilir. Kanımca dördüncü perdede ciddi bir ücret artışının olmamasının nedeni, reel ekonomik kalkınmadır. Reel ücretlerdeki artışları, geçici de olsa bozacak dış şoklar minimumda kalmıştır. Ancak ücretlerdeki ilimli davranış yumuşak kalkınma sürecini büyük çapta etkilemişti. Birçok olumlu faktör bir arada birbirlerini destekleyerek oluşmuştu.

Şimdi de dolar ülkesini, A.B.D.'yi incelemeye çalışalım. Bu ülke hakkında fazla bir şey bilmediğim için az şey söylemekle yetineceğim. Amerikalılar bu dönemin sonunda ödemeler bilançolarından endişe etmeye başladılar. Endişeye ne kadar yer olduğu ayrı bir konudur. Dördüncü perde boyunca Amerikalılar ülkeleri kapalı bir ekonomi imişçesine davranabiliyorlardı. Bu bakımdan General Theory'den türetilen prensipler geçerli olmakta idi. Avrupa'daki ilimli ücret enflasyonu Amerika'da daha hafif geçti. Çünkü emek piyasasındaki büyük akışkanlık, parasal ücret yükselmelerine yol açan sosyal kuvvetlerin zayıflamasına yol açmıştı. Bütçe davranışında da Keynesçi prensiplerle Keynes'ten önceki gelenekler arasında da bir uyum sağlanmış olduğunu id-

dia etmek de mümkündür. Bütün bunların sonucu oldukça yüksek bir istihdam, oldukça istikrarlı fiyatlar ve oldukça yüksek kalkınma hızlarını sürdürmek mümkün oldu.

Amerikalı iktisatçılar bu olumlu gidişi sona erdiren faktörün Vietnamlı Savaşı olduğunu iddia ederler. Savaş nedeniyle her iki akımın finansal ortodoksisi siyasal bir faktörle engellenmiş oldu. Kanaatimce bu iş dolar standardının terkedilmesine kadar gitmemeliydi, başka bir çözüm getirilmeliydi. Doları dalgalanmaya bırakmak kararı, serbest piyasaya mübalağalı bir şekilde inanmaktan kaynaklandı. Esasında klasik liberal prensipler bakımından hürriyet kaidesinin uygulanmaması gerekmekte idi.

Beşinci perdede emek standardından başka bir şey kalmamıştır. Bu standard hem sahtedir hem de mahiyeti itibarıyla kolayca kırılmaktadır. 1973 petrol şoku ile emek standardının hassasiyeti açıkça anlaşılmuş oldu. Dördüncü perdedeki sürekli kalkınmaya bir set çekildi. Reel ücretleri devam ettirilemez bir düzeyde tutmaya çalışmak, parasal ücretler üzerinde baskılar yarattı. Para sistemi parasal ücretlerin seyrine uyum sağladığı müddetçe ücret patlamasına yol açtı. Keynes'in prensiplerinden bundan başka bir şey kalmamıştı. Ücret patlamasını belirli bir enflasyon oranı ile sınırlandırmak, depresyon ve işsizliğe yol açmakta idi. Keynesçi geni rotasından çıkmıştı.

Keynes'in Mirası

Bu yenilgi günlerinde Keynesçilik bize ne öğretebilir? Parasal sorunların ve parasal sorunlarla daha az parasal sorunlar arasındaki ilişki-

lerin anlaşılmasında, Keynes'den dolayı ve dolaysız olarak birçok dersler alındı. Ekonominin yalnız uzun dönemli eğilimlerle meşgul olmaması gerektiğini vurguladı. Kişilerin kısa dönemli sorunlar üzerinde düşünmelerine yardımcı oldu. Ekonomistler bu çerçeve içinde düşünmek durumun-

dadır. Bütün bunlar önemli kazançlar sağlamıştır.

Diğer tarafta, yani ekonomi politikasında baki kalan daha karanlıktır. Hükümetlerin emek standardına inançları kalmamıştır. Birçok şeyin bağlı olduğu emek standardının ne kadar kaygan olduğu anlaşılmıştır.

ES Yayınları sunar :

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNUN ESASLARI

Bilim ve iş çevrelerinin beklediği yapıt.

Fiyatı : 500.— TL

İsteme Adresi :

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4 Cağaloğlu - İstanbul
Telefon : 26 34 11

Not : Ödemeli postalamaya yapılmaz. PTT ile gönderilmesini isteyenlerin, kitap bedeline 65.— TL tutan pul parasını ilave ederek, önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

Kitapçılar için Genel Dağıtım :

GE - DA

Ücret düzeyini veri olarak almak, maliye ve para politikalarının bu ücret düzeyinde tam istihdam sağlamak, artık mümkün değildir. Bugün bile bazı Keynesçiler parasal ücret düzeyinin gelirler politikasına ve sendikalarla yapılacak anlaşmalara terkedilebileceğine inanıyorlar. Bu türlü tedbirler enflasyoncu baskıları geçici olarak durdurtmasına rağmen, uzun dönemli istikrar sağlamaktan uzaktır. Halbuki uzun dönemli istikrara güvenme, reel düzelmeye için bir şart olmuştur.

Gelirler politikasının amacı ücret düzeyinde istikrar sağlamaksa da, ücret sistemini yani kişilerin mevcut işlerinden aldıkları ücretleri tespit etmeden ücret istikrarı sağlanamaz. Ancak gerçek düzelmeye kişilerin eski işlerinde istihdam edilmeleriyle oluşmaz; bu kişilere yeni işler bulmak gerekecektir. Fakat bu yeni işler için yeni ücretler bulunmalıdır. Bu suretle ücret sistemi büyümek durumundadır ve büyürken de geçmişteki nispi ilişkilerle uygunluk sağlamayabilir. Bir istikrar aracı olarak kullanılan ücret tespitini, düzelmeye için gerekli olan seyyaliyetle nasıl bağdaştıracağımız ve çözüme ulaştıracığımız bir sorun olarak karşımıza dikilmektedir.

Keynesçiliğe yapılan bu itiraz parasal görüş için de geçerlidir. Ekonomik düzelmeyi finanse etmek için para arzında bir miktar artış gerekmektedir. Ancak bu miktar ne kadar olmalıdır? Geçmişe bakıp bir sonuca varamayız, çünkü geçmişte hem depresyon hem de enflasyondan düzelmeye geçilen bir dönem olmamıştır. Ekonometri modelini geçmişe bağlı olarak inşa eder, burada bu yeterli değildir. Hiçbir hükümet para arzın-

da artış gerektiriyor diye ekonomideki düzelmeyi ihmal edemez.

Herkesin kabul ettiği amaç enflasyoncu olmayan büyümedir. Ancak bu amacın gerçekleşmesi kolay değildir. Hükümetin veya bankacılık sisteminin uhdesinde bulunan araçlar bakımından bir kaide bulunmuş değildir. Geminin dümenini sürekli olarak kullanmak gerekmektedir. Ancak her şeyden fazla dümenin başında bulunana itimat edilmesi gerekir. Halbuki hükümetler kuvvetli değildir. Siyasi baskılar altında bulunmaktadır. Üstelik hükümetler yurt dışından gelen baskıların da etkisindedir.

Bu suretle Keynes'in karşılaştığı sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bunlardan biri uluslararası işbirliği, diğeri kendi kendine yeterlik ile ilgili. Uluslararası işbirliği gerçek kazançlar sağlamakta, fakat hükümetlerin serbestçe politika tespitinde engel olmaktadır. Kendi kendine yeterlik, dış ticaretten kazanç sağlamak durumunda olmayan ülkeler için çok caziptir. Fakat dış ticaret kazançları fazla olan ülkelere büyük fedakârlıklar yüklemektedir.

Uygulamada bir yönde sonuna kadar gitmek gerekli olmayabilir. Ulaşma daima mümkündür. Bretton Woods dönemi işleyen bir uzlaşma sağlamıştı. Yapılan anlaşmalar milli egemenliği ihlal etmeden dış ticaret genişlemesini büyük çapta sağlamakta idi. 1970'den beri maruz kaldıkları şoklara karşı dayanabilmişlerdi. Fakat işbirliği, negatif mahiyette olduğu için, yeterli olmamıştır. Dünya bugün bir yönde veya diğer yönde hareket etmek durumundadır. Keynes'in himayecilik lehindeki bazı eğilimlerine rağmen, hangi yönde ilerlemek isteyeceği hakkında şüphe yoktur.

SENAPLAST

"plastik şişe"

PVC ve PE şişe üretiminde üstün teknoloji ve tartışılmaz kalite...

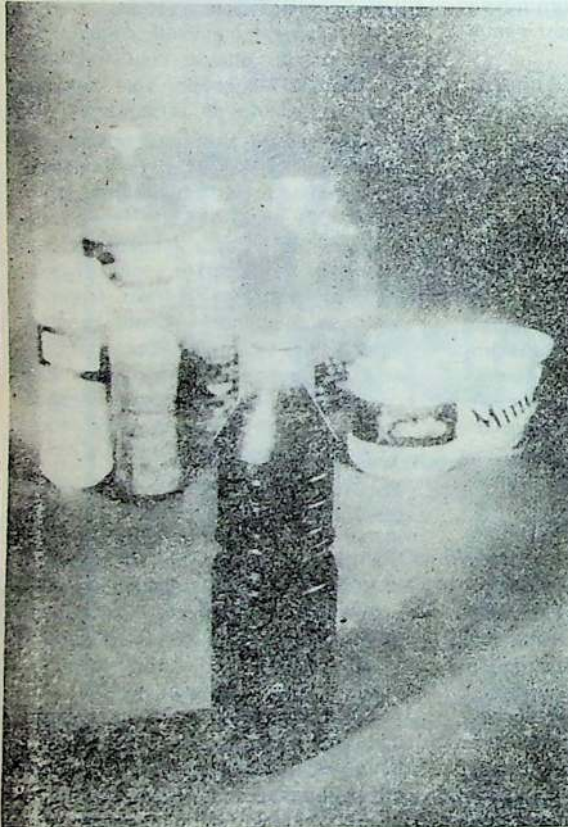
SENAPLAST, plastik şişe ve plastik ambalaj ürünleri yapımında, ülkemizin önde gelen, çağdaş üretim teknolojisine sahip tesislerden biridir. Üstün kalitesi ve çağdaş pazarlama anlayışı

ile ülkemizin belli başlı firmalarına hizmet sunuyor.

İç ve dış pazarlarda aranılan ürün yapımını gerçekleştiren SENAPLAST deneyimli teknik kadrosu ve yeni ilave tesisleri ile konusundaki tüm sorunlara çözüm getirmektedir.

5000 metrekareselik kapalı bir alanda yılda 3000 ton plastik şişe ve kap üreten SENAPLAST, •günde 100.000 PVC ve PE şişe •plastik şişe ve kaplar üzerine ofset ve serigraf baskı.

- Komple enjeksiyon ve süflaj kalıp yapımı.
- 50 cc'den 50 litreye kadar plastik şişe ve bidon üretimini gerçekleştirmektedir.

SENAPLAST

PLASTİK ve MAKİNA SANAYİİ A.Ş.
Sermayesi: 750.000.000.-TL

Firuzköy Yolu Avcılar / İstanbul

Tel : 73 40 01 ve Avcılar: (9 1881) 1327 ve 1535

İflas Eden İşçi Şirketleri

M. FATİH KAYTMAZ

SİNAİ mülkiyetin yaygınlaştırılması amacı ile, 70'li yıllar içerisinde, büyük bir coşku ile başlatılan, Halka Açık Şirketler kurma girişimi, bazı önemli konularda uzun süreli projeksiyonların yapılamaması ve hatalı politik - ekonomik kararların alınması nedenleriyle, hüsrarla sonuçlanmış olup, ülkemiz ekonomisine büyük katkılar yapabilecek nitelikteki bu kuruluşların önemli bir kısmı, kapılarında kilit asmak veya son derece düşük kapasitelerle çalışmak zorunda kalmışlardır.

İflas eden «halka açık şirketler»-in, iflas ve/veya haciz haberlerinin sansasyon yaratacak şekilde basında yer aldığı şu son günler içinde, bu firmaların niçin çok düşük kapasite ile çalışmak veya kapılarını kapatmak zorunda kaldıkları hususunun yalın bir analizinin, sınıai mülkiyetin yaygınlaştırılması kuramının iflasının nedenlerini ve oluşan yıkıntıların ne şekilde restore edilebileceğini, bir ölçüde açıklayabileceği kanısıyla, bu yazı kaleme alınmıştır.

Bilindiği gibi, kısaca işçi şirketleri olarak da tanımlanabilen Halka Açık Şirketler, hukuksal yönden, pay senetleri halka arz olunan anonim ortaklıklardır. Türkiye örneğinde, bu şirketlerin ortaklarının, genelde, yurt

dışında çalışan işçilerden meydana geldiği görülmektedir. Örneğin, Doğusan Asbest Boru ve Yapı Gereçleri San. ve Tic. A.Ş.'nin 2613 ortağından 1243 tanesi, Poriş'in 2251 ortağından 1700'ü, Baysan'ın 2200 ortağından 1500'ü yurt dışında çalışan işçilerden meydana gelmiştir. Bununla birlikte, tümüyle yurt içi ortakların katılımıyla oluşmuş halk şirketlerinin sayısı da az değildir. Yurt içi toplam 320 ortağı bulunan Yemtaş ve yurt içi toplam 710 ortağı bulunan Dokusan bu tip ortaklıklara örnek olarak gösterilebilir.

Kısaca özetlenecek olursa: «Pay Senetleri Halka Arzulunmuş Şirketler»i, yurt dışında çalışan işçilerin kurduğu şirketler ve yurt içi ortakların katılımı ile oluşmuş şirketler olmak üzere iki ana guruba ayırmak mümkündür.

Bilindiği gibi, bu tür şirketler, 1974 yılından sonra kurulmaya başlamış, fakat alınan devalüasyon kararları ile bu yatırımlar bir müddet durmuş ise de, döviz kredilerine kur garantisi sisteminin getirilmesi ile duran yatırımlar 1977 yılında tekrar canlanmış, hatta yeni projeler ile ek yatırımlar yapma yoluna gidilmiştir. Fakat, 1978 yılında döviz kredisine getirilen kur garantisi sisteminden vazgeçilmesi,

anılan halk girişimlerini büyük ölçüde baltalamıştır. Sanırım, halk girişimlerinin başarısızlığa uğramasının ve bu tür kuruluşların ülke ekonomisine dert olmasının önemli nedenlerinden birisi, 1978 öncesi kurulmasına başlanılan şirketlerin bile, kur garantisinden faydalandırılmamaları idi. Fakat bununla birlikte, halk girişimlerinin başarısızlığa uğramasının tek nedeni, kur garantisi sisteminin kaldırılması mıdır?

Örneğin, sayıları az da olsa, bazı halk girişimlerinin, kur garantisinin kaldırılmasına rağmen, başarılı olarak ülke ekonomisine nasıl katkı sağlayabildikleri sorusunun yanıtı nedir?

Kanımca, alacaklı bankalar tarafından «yasal izleme» sonucu haczedilen Bilser ve Köytaş gibi halka açık A.Ş. kurucu ve sahipleri, fabrikalarının kapılarına kilit vurulmasının tek sorumlusu olarak alacaklı bankaları gösterirken; kuruluşlarının, ulusal ekonomimizde yarattıkları katma değer ne olduğu sorusunu da, açık yüreklilikle yanıtlayabilmelidirler. Bankalar, var olan sistemin gereğini yerine getirerek, anılan türdeki kuruluşlara kredi vermiş, kuruluşların borç ödeme yükümlülüklerini yerine getirememeleri üzerine de alacaklarını haczederek tahsil etmek zorunda kalmışlardır ve kalmaktadırlar.

O halde, «pay senetleri halka arz edilmiş şirketlerin» haczedilecek duruma düşmelerinin; daha başka bir deyimle, sinai mülkiyetin yaygınlaştırılması düşüncesinin iflasının görünen ve görünmeyen sebepleri nelerdir? Bu sebepler; işletme sermayesi yetersizliği, yönetim bozukluğu, kuruluş yeri hataları, kalifiye yönetici ve işçi noksanı, kur garantisinin olmaması ve

kredi temini güçlükleri olmak üzere; altı ana başlık altında toplanabilir. Bu yalın analizde, herbirisi ayrı inceleme konusu olabilecek nitelikteki sebeplerden, daha çok işletme sermayesi noksanı üzerinde durmak istiyorum.

Kanımca, söz konusu kuramın iflasının en önemli nedenlerinden birisi, işletme sermayesinin yetersizliği sorununun bir türlü çözümlenememiş olmasıdır. Çünkü, pay senetleri halka arz olunmuş şirketlerin, kuruluşlarının normalden uzun sürmesi, doğal olarak, proje bazında hesaplanmış bulunan işletme sermayelerinin yetersiz kalmasına neden olmuş, dolayısıyla bu olgu sermaye arttırımı veya ek krediler bulma problemlerini beraberinde getirmiştir. Kapitalistleşme sürecinde sallantılı bir şekilde yol almakta olan gelişen Türkiye'nin halk şirketleri, kuruluş gecikmelerinin oluşturduğu bu olumsuz etkileri, ne yazık ki atlatamamışlardır. Atlatamamışlardır, çünkü: (1) Kur garantisini kaldıran devlet, şirketler için olumsuzluklarla dolu bu kararı, olumlu yönde ikame edecek etkin bir sübvansiyonla halk şirketlerini destekleyememiştir. (2) Fabrika kurma amacı ile ilk kez bir araya gelmiş ve kurmakta olduğu veya kurduğu fabrikada profesyonel yönetici kadrosunu, sosyo-ekonomik sebeplerle oluşturamamış Anadolu insanı, kendi arasında klikleşmiş, kâr beklentisinin gerçekleşmemesi ve/veya ortağı olduğu kuruluşun geleceği için karamsarlığa kapılması nedenleriyle, işletme sermayesinin arttırılması istemlerine haklı olarak karşı çıkmıştır ve halen de karşı çıkmaktadır. Gerçekten de, kuruluşundan beri kâr dağıtmayan bir sektörün Anadolu ortağına, işletme sermayesinin yetersizliği

nedeniyle zarar edildiğini, kâr edebilmek için, ortakların parasal katkısı ile sermayenin artırılmasının gerektiğini anlatabilmek oldukça güç bir iş olsa gerek...

Kısaca tanımlamak gerekirse: halk şirketlerinin işletme sermayelerinin yetersizliği sorunu, Türkiye'nin çarpık sosyo-ekonomik yapısının yansımından başka bir şey değildir. Anadolu'dan kalkıp Almanya'ya gitmiş ve kâr güdüsü ile herhangi bir halk şirketine ortak olmuş köylü vatandaşımıza, finansal sıkıntı, işletme sermayesi, kur farkı ve profesyonel yönetici kavramlarını anlatabilmek ne kadar güçse; döviz kredisinde önce kur garantisi sağlayan ve devletin bu teşvik edici kararı ile döviz kredili yatırımlara başlayan girişimcilere, işin daha başında, kur garantisinin kaldırıldığını bildirerek, döviz kredili yatırıma para koymuş vatandaşı, bir anlamda kaderi ile başbaşa bırakmanın esprisini anlayabilmek de o kadar güçtür.

Görüldüğü gibi, halka açık şirketlerin işletme sermayesi yetersizlikleri, sürekli bir kısır döngü niteliğindedir. Alınan bazı hükümet kararlarının yarattığı etkiler, pay sahiplerini olumsuz yönde güdülemekte, bu da firma ve dolayısıyla ülke bazında kaynak israfının doğumuna sebep olmaktadır. Gerçekten de, bu girişimlerin mali yapıları incelenecek olursa; bunların yaklaşık % 90-95'inin finans sıkıntısı içinde buldukları, dolayısıyla işletme sermayelerinin son derece yetersiz düzeyde olduğu kolaylıkla görülebilir. Kanımca, bu kuruluşların işletme sermayesi sorunlarının, ortaklarının gücü ile çözümlenebilmesi düşüncesi büyük ölçüde olanaksızlıklarla doludur.

Nitekim, Doğu Anadolu'da kurulu 24.000 t/y kapasiteli % 100'ü halka açık bir yem fabrikasının üretim yapamamasının başta gelen nedenlerinden birisi, işletme sermayesinin yetersizliğinden başka bir şey değildir. Yine bunun gibi, Orta Anadolu'da kurulu 40.000 t/y kapasiteli halka açık rafine tuz tesisinin verimsiz çalışmasının başlıca sebebi, yetersiz işletme sermayesidir. Sınai keçe üretmek amacıyla ile kurulmuş % 100'ü halka açık bir anonim şirket, sermaye tezyidini gerçekleştiremediği için, düşük kapasite ile zararına çalışmak zorunda kalmaktadır. Söndürülmüş kireç üretmek amacı ile Doğu Karadeniz'de kurulmuş olan % 100'ü halka açık bir şirketin ana sorunu da, diğerlerinde olduğu gibi, sermayenin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Örnekleri çoğaltmak mümkün olup, ortalama bir genelleme ile, halk şirketlerinin yaklaşık tümünün ana sorunlarının, işletme sermayesinin yetersizliğinden kaynaklandığı ileri sürülebilir. O halde, bu kuruluşların sermaye arttırımı yapmaları nasıl sağlanmalıdır? Yanıt son derece basittir. Apel ödemeye istekli olmayan Anadolu insanını zorlamanın hiçbir anlamı olmayacağına göre, anılan halk şirketlerine ya devlet kuruluşlarının, ya da finansal sıkıntıyı giderebilecek güçlü özel kuruluşların ortak olmalarının sağlanması gereklidir. Bu görüşe, halka açık şirketlerin kurucuları olan sıradan vatandaşların hiç bir etkinliklerinin kalmayacağı ve güçlü holdinglerin bu şirketleri ele geçirecek hazıra konacakları kuramıyla karşı çıkanlar olmaktadır ve olacaktır da... Fakat, ülke ekonomisi için birer yara görünümünde olan bu kuruluşların, finans sıkıntısından kurtularak

rantabl şekilde çalışabilmeleri için, başka bir çıkar yol olduğuna inanmak da ne yazık ki oldukça güçtür. Çünkü, Türkiye'nin geçmiş ve şu andaki mali-ekonomik görüntüsü, hal-ka açık şirketlerin, oligopolcü bir anlayışla çalışan bazı büyük ticari bankalardan kolaylıkla kredi alamadığını ve bundan sonra da alamıyacağını kanıtlamaktadır. Bu durum, çoğu ticari bankaların büyük holdingler tarafından kontrol edildiği olgusundan kaynaklanmaktadır. Holdinge ait ticari bankalar, fonlarını, daha çok holding firmalarının işletme sermayesi sorunlarını çözmekle amacını kullanmaktadırlar. Dolayısıyla bu tür olanaklardan yoksun bulunan halka açık şirketler, oligopolistik anlayışla çalışan ticari holding bankalarından, işletme sermayesi açığı için kredi temini edememektedirler. Bu kuruluşların, yatırım bankalarına olan borçlarının ertelenmesi ve/veya ek reeskont kredileri temini ise, köklü bir çözüm yolu olmaktan uzaktır. Nitekim, yatırım bankalarının borç erteleme işlemleri soruna çözüm getirmemiştir ve getirmeyecektir.

O halde, halka açık şirketlerin ortakları sermaye artırımına yanaşmıyorlarsa, bu şirketler «holding ticari bankalardan» kredi temini edemiyorlarsa ve devlet bankaları ile yatırım bankalarının yardım olanakları da kısıtlı ise; yapılması gereken, bu kuruluşların ülke ekonomisine daha fazla yük olmamalarını sağlamak ve bu amaçla da halka açık şirketlere güçlü kuruluşları ortak edebilmektir.

Nitekim bir müddetten beri bu yönde çalışmalarda bulunulmakta ve az sayıda da olsa, güç durumda olan bazı halka açık şirketlere güçlü ortaklar temini ile sermaye artırımı ve

etkin yönetim olanağı sağlanmaktadır. Güneydoğu Anadolu'da kurulu bir cırcırlama tesisi ile Marmara bölgesinde kurulu bir mermer işleme tesisi, bu girişimlere birer örnektir. Bu uygulamaların çoğaltılabilmesi halinde, kaynak israfına neden olan bu firmaların yakın bir gelecekte düzlüğe çıkmaları beklenebilir.

Şimdiye kadar anlatmaya çalıştıklarımızı kısa özetlemek gerekirse; iflas eden ve/veya haczedilen «pay senetleri halka açık şirketlerin» iflaslarının ve/veya haczedilmelerinin tek nedeni olarak alacaklı bankaları görmek, Türkiye ekonomisinde var olan olumsuz gerçekleri görmemek ile eşdeğerdir. Yönetim yetersizliği, ortaklar arası gereksiz iç çekişmeler, işletme sermayesi noksanı, kuruluş yeri hataları, politik oyunlar v.b. sebepler ile ülkemiz ekonomisine yük olan bu kuruluşların oluşturdukları kaynak israfının hesabının yapılması ve bunun örnek olacak şekilde genç kuşaklara aktarılması gerekirken; bu olumsuz faktörlerin birleşmesi ile kapılarına kilit vurmaya zorunda kalan ve/veya haczedilen «halk şirketlerinin» iflaslarının tek gerekçesi olarak, borç veren bankaları görmek ve/veya göstermek son derece hatalı ve kolay bir değerlendirme olmaktadır ve olacaktır.

-
- ◆ En iyi idareci, başarılımasını istediği işler için uygun kişiler seçecek sağduyuya ve bu kişiler o işleri yaparken işlerine karışmaktan kendini alıkoyacak iradeye sahip olan idarecidir.

Theodore Roosevelt

---

pencerenizdeki tasarruf hesabı

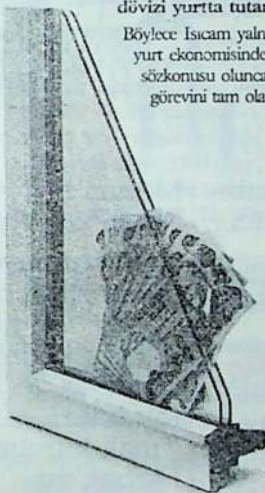
Para biriktirmek iyi şeydir.
Ama para yalnız üstüste konularak biriktirilmez.
Isıcam da insanın para biriktirmesini sağlar.

Isıyı odada tutar.
Dengeli bir yakıt harcaması sağlar.
Isıcamlı evde oturan kişi bilir ki
yakıta verdiği para
harcadığı ısının tam karşılığıdır.

Isıcam tasarrufun ta kendisi-dir.
Ne yakıt boşa gider, ne de para.

Bu arada boşa gitmeyen birşey daha vardır.
Ülke ekonomisinin petrol gereksinmesi için
yurt dışına ödenen dövizler.
En küçük evden başlayarak en büyük binaya kadar
Isıcamla donatılan yapılar ısıyı odada,
dövizini yurttan tutarlar.

Böylece Isıcam yalnız evlerdeki tasarruf değil,
yurt ekonomisindeki tasarruf da
sözkonusu olunca
görevini tam olarak yapar.

ISICAM SİSTEMİ NEDİR?

Isıcam, iki cam plakasının araya bir metal çita konularak
sırdırılmaz özel elastik dolgu ile bağlanmasıdır. Meydana gelir.
Metal ara çitanın içi, hava boşluğunun devamlı kuru
kalması için özel nem emici bir maddeyle doldurulmuştur.
İçerde kalan kuru hava boşluğu ısıcamın yalıtıcılığını sağlar.

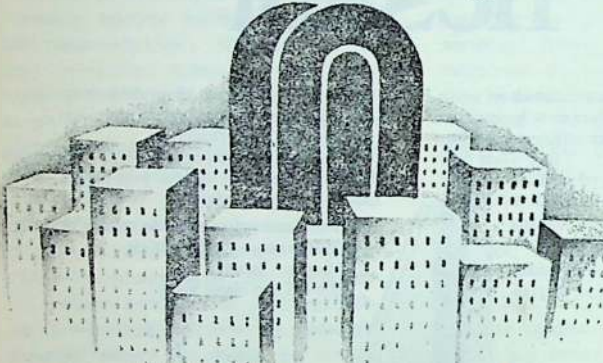
Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beytem Han, Şişli - İstanbul Tel. 146 11 30 (8 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişli ve Cami Fabrikaları A.Ş. için bir kuruluştur.

Türk sermaye piyasasında farklı kuruluş:

İster tasarruf sahibi
olun, ister yönetici..

Sermaye piyasasının
vermesi gereken
çok yönlü
hizmetleri size
yalnız Meban sunar.

Meban sadece bir
"borsa bankeri"
değildir.

Bu kapsamı aşar.

Meban bir
"mali kuruluş"tur.

Türk sermaye
piyasasının, ciroda
satışta, vergide
olduğu kadar
hizmette de
tek lideri
"mali kuruluş"
Meban'dır.

MEBAN

MENKUL DEĞERLER
BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.
"mali kuruluş"

İstanbul
Merkez Subesi
İstiklal Caddesi,
Odakule İş Merkezi No. 285
Beyoğlu İSTANBUL
Tel.: 451250/3 hatlı

Kadıköy Subesi
Rıhtım Caddesi,
Derya İş Merkezi
No. 28 Kat: 3
Kadıköy-İSTANBUL
Tel.: 306087-88-89

Bakırköy Subesi
İstasyon Caddesi,
Ak İş Hanı No. 9/11 Kat: 3
Bakırköy-İSTANBUL
Tel.: 728020-21-22

Ankara Subesi
Gazi Mustafa Kemal Bulvarı,
Işığ Hanı No. 8/10
Kızılay-ANKARA
Tel.: 17 42 66-25 29 82

İzmir Subesi
Cumhuriyet Bulvarı,
1378 Sokak No. 4/4
Alsancak-İZMİR
Tel.: 21 47 07-21 47 09

"mali kuruluş" Meban.

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarında Temmuz ayı içerisinde küçük fiyat dalgalanmaları olmuştur. Uzun bir tatil dönemi nedeniyle fazla bir işlem yapılmamış olmasına rağmen, toplam portföyümüzden 37 pay senedi fiyat değişikliğine uğramış ve portföyümüzdeki pay senetlerinden sadece 8 tanesi Haziran ayı düzeylerini korumuşlardır. Fiyat düşüşü gösteren pay senetlerinin sayısı 11'dir ve ortalama fiyat düşüşü 791 TL'dir. Değer kaybına uğrayan pay senetlerinin belli başlıları 3.200 TL ile Çukurova Elektrik, 1.600 TL ile Kartonsan ve 2.000 TL ile Koç Holding'dir. Buna karşın portföyümüzdeki pay senetlerinden 26 tanesi fiyat artışı gerçekleştirmişlerdir. Ortalama fiyat artışı ise 637 TL'dir. Ortalamanın üzerinde fiyat yükselişine uğrayan pay senetleri ve artış tutarlarını şöyle sıralayabiliriz : Good-Year 3.000 TL, İzocam 1.300 TL, Kav 2.000 TL, Polylen 1.000 TL, Rabak 800 TL, ve Siemens 2.000 TL.

Bu gelişmelerin sonucunda Temmuz ayı pazar indeksimiz % 0,1 dolayında bir artış gerçekleştirerek 176.40 düzeyine yükselmiş bulunmaktadır.

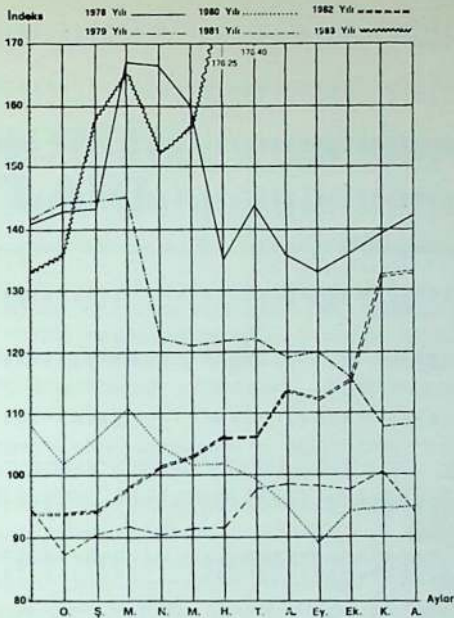
Her yıl vermekte olduğumuz pay senedi kârlılık oranlarını, bu ay hesaplayarak sizlere sunmak istiyoruz. Her pay senedinin 1982 Ocak fiyatı ile 1983 Ocak fiyatı arasındaki farka, 1982 için dağıtılmış olan kâr payları eklenmekte ve bu toplam 1982 Ocak fiyatına bölünmek suretiyle kârlılık oranı bulunmaktadır :

Listeden görüldüğü gibi 1981 yılı için nominal ortalama kârlılık % 61,24 iken bu rakam 1982 yılında % 148,49 düzeyine yükselmiştir. O halde 1982 yılı itibariyle, pay senedi nominal kârlılığında % 142 gibi önemli bir gelişme sözkonusudur. Rakamları enflasyona göre düzelterek reel kârlılık rakamlarını bulacak olursak; 1981'de ortalama reel kârlılık % 17,87 düzeyinde gerçekleşmişken, 1982'de ortalama reel kârlılık % 98,47 olmuştur. Yukarıda izlenen olgu bu durumda da sözkonusudur; yani reel kârlılık da 1981 yılı düzeyine oranla 1982'de ortalama olarak % 451,04 artış göstermiştir. Bu arada, 1981 yılı enflasyon oranı için Ticaret Bakanlığı'nın toptan eşya fiyat indeksindeki artış olan % 36,8 ve 1982 yılı için de % 25,2 oranları alınmıştır.

Bu kısa analiz, pay senedi fiyatlarında ve ödenen kâr paylarında 1982 yılı içinde önemli artışlar olduğu ve enflasyon oranında da önemli gerilemeler ortaya çıktığı için, pay senedi kârlılıklarının genel olarak arttığını göstermektedir. Fakat buna rağmen pay senedi pazarlarında hâlâ genel bir canlılığın olmadığı izlenmektedir. Buna neden de psikolojik güven unsurunun sermaye pazarında yakın bir geçmişte zedelenmiş olmasıdır. Güven hissini yeniden yaratabilmek için, gerekli yasal ve yapısal teşkilatlanmanın (borsa, yeminli hesap uzmanlığı, vergi teşvikleri, yatırım fonları vb.) süratle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kuruluşun Adı	1981 Kârlılığı %	1982 Kârlılığı %	Kuruluşun Adı	1981 Kârlılığı %	1982 Kârlılığı %
Akçimento	45.45	215.79	Koç Yatırım	22.22	153.33
Altaş	37.50	50	Kordsa	63.89	322.27
Anadolu Cam	191.7	160	Koruma Tarım	58.38	252.78
Aroma	- 41.18	—	Lassa	- 35	54
Aslan ve Eskihsar	11.11	60	Makina Takım	46.67	32.35
Bağfaş	76.36	207.69	Mensucat Santral (*)	15	- 13.04
Bastaş	181.81	70	Nasaş	120	7.76
Batı Anadolu Çimento	154.55	200	Nuh Çimento	55.79	47.52
Bursa Çimento	34.78	122	Olmus	100	42.11
Çelik Halat	40.63	310.29	Otosan	70.71	191.85
Çimsa	236	598.95	Pimaş	35.71	94.29
Çukurova Elektrik	60	190.32	Plastifay	- 20.63	62.50
Eczacıbaşı Yatırım Holding	50	50	Polylen	52.94	217.50
Ege Gübre	221.43	170.97	Rabak	96.55	100
Gübre Fabrikaları	80.95	148	Sarkuysan	52.83	18.46
Good-Year	87.5	980	Siemens	80.56	334.78
Hektaş	26.89	170	Sifaş	111.43	76.47
T. İş Bankası	109.72	38.85	Sunta	- 10	- 51.11
İzocam	29.03	148.33	Şişe Cam	106.25	121.60
Kartonsan	75	111.36	Transtürk Holding (*)	1.25	- 39.39
Kav	17.92	205.26	T. Demir Döküm	- 10.34	- 30.77
Koç Holding	13.33	166.67	Uniroyal	60	212.5
			Yapı ve Kredi Bankası	- 60	100

(*) Mensucat Santral ve Transtürk Holding'in 1982 kâr dağıtım oranları bilinemediği için bunların kârlılık oranları sadece fiyat değişmelerinden hesaplanmıştır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
 Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
 (Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51
Şubat	96.11	118.57	120.82	114.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (000) TL.	Ödenmiş Sermaye (000) TL.	Tahmin Yılı Kâr		Doğulan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL.)		
				1980 (000 TL.)	1981 (Milyon TL.)	1980 (Net)	1981 (Net)	1982 (Net)	Temmuz 1982	Mayıs 1983	Haziran 1983	Temmuz 1983
1	AKÇEMENTO	315 000	315 000	128 619	356 520	318 2	50	50	2 000	2 700	3 500	4 400
2	ALTAŞ	60 000	60 000	29 728	50 203	70 1	35	50	1 250	1 500	1 000	900
3	ANADOLU CAM	350 000	350 000	353 408	1 303 419	792 5	34	100	4 250	5 500	5 700	5 700
4	AROMA	200 000	200 000	3 199	z (178 7)		d	z	900	900	600	900
5	ASLAN ÇİMENTO	2 228 653	2 228 653	1 40 300	z (1 668 5)		d	z	450	750	750	800
6	BAGFAŞ	1 000 000	650 000	599 611	1 751 181	1880	40	74	2 100	3 400	3 400	3 200
7	BASTAŞ	108 000	108 000	83 385	344 600	171 9	d	110	2 500	3 750	4 005	4 500
8	BATI ANADOLU ÇİM.	75 000	75 000	223 209	285 000	1044	60	100	8 000	20 000	20 000	20 000
9	BURSA ÇİMENTO	189 000	189 000	297 245	381 900	478 7	50	60	3 500	4 700	5 000	4 700
10	CELİK HALAT	216 000	216 000	392 539	769 814	1 078 4	50	50	1 950	5 500	7 000	17 000
11	CINSA	180 000	180 000	266 450	1 268 015	2081 7	100	200	5 500	15 000	17 000	17 000
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400 000	400 000	398 878	660 200	685	61	61	1 400	5 300	3 300	2 100
13	EGE GÜBRE	600 000	600 000	297 197	600 000	219 6	50	30	1 250	1 500	1 700	1 700
14	EGZİCİBAŞI YATIRIM H.	400 000	400 000	246 638	837 715	1 045 7	40	70	1 000	4 500	4 500	4 700
15	GÜBRE FAB.	1 400 000	650 000	1 173 025	990 400	1 323	58	65	1 500	3 500	3 000	3 200
16	GÜDÜ YAR	81 000	81 000	148 025	558 300	1 293 7	60	100	2 200	17 000	14 000	17 000
17	HEKTAŞ	300 000	300 000	281 888	304 055	881 8	40	51 33	1 700	4 200	4 500	4 300
18	İS BANKASI	30 000 000	8 222 365	8 222 365	4 789 537	4 789 5	660 7	1 113 9	26 000	38 000	44 000	41 000
19	İZGEM	101 250	101 250	118 916	389 520	556 7	d	100	4 000	8 500	7 000	8 300
20	KARTONSAN	358 000	300 000	307 386	623 749	825 5	40	120	2 300	7 200	5 000	5 400
21	KAY	30 000	30 000	1 147 531	1 404 000	1 404 4	200	150	6 000	26 000	26 000	26 000
22	KCC HOLDİNG	600 000	600 000	164 422	637 872	483 7	40	50	1 350	5 700	5 700	3 700
23	KCC YATIRIM	1 000 000	1 000 000	512 737	760 998	2 018	60	75	3 500	11 000	12 000	12 500
24	KORDSA	375 000	375 000	647 097	904 040	1 351 2	70	75	3 000	4 700	5 000	5 500
25	KORUMA TARIM	525 000	525 000	z	z	993 1	d	z	750	1 000	1 000	1 000
26	LASSA	3 000 000	260 000	75 138	211 167	153	50	50	1 800	1 000	900	600
27	MAKİNA TAIM	324 000	324 000	z	z	133 7	d	z	900	900	700	700
28	MENSUCAT SANTRAL	2 000 000	2 000 000	51 067	413 000	1 059	65	50	1 750	1 400	1 200	1 450
29	NAŞAŞ	71 500	71 500	742 459	82 500	81 5	260	230	18 000	16 000	16 500	17 000
30	NUH ÇİMENTO	300 000	300 000	288 306	108 532	56 1	50	50	1 800	2 000	2 000	2 200
31	OLUK	1 000 000	778 250	381 490	789 600	1 118 4	75	104	1 600	1 750	1 950	2 400
32	OTASAN	300 000	300 000	166 689	114 498	71 8	50	50	2 300	4 300	4 500	4 800
33	PİMAŞ	54 000	54 000	69 221	105 294	134 8	75	100	2 400	12 000	12 000	13 000
34	PLASTİFAY	150 000	150 000	130 255	345 200	1 387 3	5	60	3 000	2 400	4 300	5 100
35	POLYEN	420 000	420 000	261 958	431 285	518 7	55	75	2 400	4 300	4 500	5 100
36	RABAK	700 000	600 000	471 147	459 900	833 7	185	160	3 700	8 500	8 000	9 000
37	SARKUYSAN	350 000	350 000	z	z	143 900	85	95	2 500	3 500	3 500	4 000
38	SIEMENS	104 000	104 000	281 000	309 070	1 377 7	60	60	7 500	15 000	15 500	16 000
39	SIFAS	80 000	80 000	82 733	z (1 38 6)		z	z	900	700	800	800
40	SUNTA	1 000 000	1 000 000	461 701	1 038 678	800 6	60	60	4 200	4 700	4 700	5 000
41	T.ŞBE VE CAM FAB.	600 000	600 000	189 639	278 632	275 6	35	37 5	1 550	600	600	600
42	TRANSTURK HOLDİNG	800 000	800 000	311 475	z (1 155 4)		d	z	1 000	600	600	500
43	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	500 000	500 000	z	z		z	z	2 200	3 200	3 400	3 200
44	UNİROYAL	660 000	660 000	51 068	359 000	510 3	60	25	750	800	800	800
45	YAPI VE KREDİ BANKASI	5 000 000	5 000 000	234 383	634 268	540 8	10	d	750	800	800	600

Notlar:

1) Kayıtlı ve Ödenmiş Sermaye rakamları 31.12.1982 tarihli bilanço düzenlenmiştir.

2) z = Zarar, b = Belli Değeri, d = Dağılmıştır.

Kaynak: — Türkiye İş Bankası A.Ş. Menkul Kıymetler Müdürlüğü
— Genişletme

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

EKONOMİK faaliyetler ve olaylar bakımından 1982 Temmuz ayının sakin geçmiş olmasını normal karşılamak gerekir. Türkiye'nin ekonomik konjonktürü icabı, Haziran ve Temmuz aylarının hasat bekleyişi yanında, yaz mevsiminin tatil dönemi turizm hareketleriyle canlanırken, dış ticarete de yavaşlama olmaktadır.

Bu dönemin önemli olayı; muhakkak ki, bazı yabancı bankaların ülkemize açtıkları 200 milyon dolarlık kredi ile bazı yabancı ülkelerin ülkemize kredi ve ya borç vermek hususunda gösterdikleri olumlu tutumdur.

Öte yandan, zora düşen şirketlerin devlet tarafından mali yardım veya iştirak suretiyle kurtarılması olayı devam etmektedir. Bu olayın bazı sanayi çevreleri tarafından olumsuz karşılanan yönü, devlet desteğinin firmalara göre değil, firma sahiplerine göre yapılması eğilimi olduğu şeklinde belirlenmektedir. Maliye Bakanı'nın basında yer alan sözlerine göre, bu destek devlet bütçesine yük olmadan yapılmaktadır. Devletin zora düşen firmalara mali destek sağlamadan önce sermaye artırımına önem vermesi ve bu artırımın destekleyici bankalar tarafından yapılarak, gerek zora düşen bankaların ve gerekse zora düşen firmaların âdeta kamulaştırıldığı ifade edilmektedir.

BANKALAR HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME YAYINLANDI

22 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan «Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname», bilindiği gibi, uzun zamandan beri beklenmekte idi. Bakanlar Kurulu'nca 28.6.1983 tarihinde kararlaştırılarak son şeklini almış olan bu kararnamenin amacı; «Tasarrufları korumak ve ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmasını sağlamak üzere, bankaların kuruluşunu, yönetimini, çalışma esaslarını, devir, birleşme ve tasfiyeleri ile denetlenmelerini düzenlemektir.»

Kararnamenin getirdiği yeni hükümlere uymak için bankalara iki yıllık bir süre tanınmıştır. Kararnamenin başlıca hükümleri şöyle özetlenebilir:

Bankaların öz kaynakları en az 1 milyar lira olacak ve her şube için, bulunduğu şehirlerin nüfusuna göre değişen bir ek sermayenin sağlanması gerekecektir. Bankalar sermayelerinin yüzde 10'undan fazlasını devrederlerken Maliye Bakanlığı'nın müsaadesini alacaklardır. Yönetim kurulu üyelerinin en az yüzde 1 oranında sermaye payı sahibi olmaları gerekecektir. Bankalar ayrıca, yıllık kârlarının yüzde 5'ini muhtemel zararlar karşılığı olarak ayıracaklardır.

Bankaların verecekleri kredilere de sınırlamalar getirilmiştir. Kredi miktar ve oranları; kişilere, kalkınma planı yıllık programlarında yer alan işlere, ihracata ve tüzel kişilerin sermayelerine göre farklılıklar göstermektedir.

Dergimizin ilk yazısında «Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname» ile ilgili olarak geniş açıklama yapıldığından, burada ayrıntılara girmiyoruz.

BEKLENEN ZAMLAR GERÇEKLEŞTİ

Maliye Bakanı'nın «Yakın bir zamanda akaryakıtta yeni bir zam yoktur.» diye beyanatta bulunmasına rağmen, ülkemizde bu tür maddelere yapılan zamların yapılış sebeplerini bilenler, doların son aylarda hızlı değer kazanması dolayısıyla bazı zamların gelmesini beklemekteydi. Akaryakıtta ve demir-çelik ürünlerine yapılan yeni zamlar 25 Temmuz 1983 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Akaryakıt ve bazı petrol ürünlerinin yeni fiyatları, eski fiyatlarla mukayeseli olarak şöyledir :

	Eski Fiyat (TL)	Yeni Fiyat (TL)
Normal Benzin (Litre)	102.—	110.—
Süper Benzin »	110.—	119.—
Gazyağı »	68,60	74.—
Motorin »	68,60	74.—
Fuel Oil 6 No. »	46,50	50.—
Tüpgaz (12 kg.)	980.—	1080.—

Akaryakıt ve petrol ürünlerinin Ankara dışındaki perakende satış fiyatları da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca tespit edilerek valiliklere bildirilmiştir. Buna göre İstanbul'da yeni fiyatlar şöyle olmuştur :

Normal Benzin (Litre)	108,40 TL	Tüpgaz, 45 kg., Anadolu Yakası	3876.— TL
Süper Benzin »	117,40 TL	Tüpgaz, 45 kg., Rumeli Yakası	3911.— TL
Gazyağı »	72,30 TL	Tüpgaz, 12 kg., Anadolu Yakası	1038.— TL
Motorin »	72,20 TL	Tüpgaz, 12 kg., Rumeli Yakası	1047.— TL
Kalorifer Yakıtı »	56,21 TL	Tüpgaz, 10 kg., Anadolu Yakası	881.— TL
Fuel Oil 5 No. »	53,62 TL	Tüpgaz, 10 kg., Rumeli Yakası	890.— TL
Fuel Oil 6 No. »	47,75 TL	Tüpgaz, 2 kg., Anadolu Yakası	179.— TL
		Tüpgaz, 2 kg., Rumeli Yakası	182.— TL

Demir-çelik ürünleri zamları da ton başına 1500.— ile 3.000.— TL arasında gerçekleşmiştir. Buna göre yeni fiyatlar şöyle olmuştur :

Yuvarlak İnşaat Demirleri :	Fiyat (Ton/TL)	Profiller	Fiyat (Ton/TL)
8 mm. Elektrotluk	87.000.—	Köşebentler	75.500.—
8 mm. Tellik	79.500.—	Demiryolu Malzemeleri	125.000.—
B-10 mm. Kanga	74.000.—	Kütükler	63.000.—
12-44 mm. Çubuk	74.000.—	Tellik - Cıvatalık	67.500.—
		Yuvarlak Kırpıntı	65.000.—
		Profil Kırpıntısı	70.000.—

DIŞ TİCARETLE İLGİLİ UYGULAMALAR

• **Saç İthalatına Müsaade Edildi:** 1983 yılı ithalat rejiminde II sayılı Liberasyon Listesi'nde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın müsaadesine tabi olan «demir ve çelikten haddelenmiş kaplamasız saçlar»ın sanayiciler tarafından ithaline dair sirküler 1 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış bulunmaktadır. Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'na verilen siparişlerin zamanında teslim edilmemesinin tevsik olunması durumunda, bu tür saçların ithali mümkün kılınmaktadır.

• **İzmir Fuarı Kotası Yayınlandı:** 5 Ocak 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan İthalat (İzmir Fuarı) Sirküleri'nin 16. maddesi çerçevesinde sanayiciler tarafından ithaline müsaade edilen «Fuar Sanayici Malları» listesi, 10 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Ayrıca, ülkelere göre ithaline müsaade edilen maddelerin listeleri de aynı tarihli Resmi Gazete'de açıklanmıştır.

• **Küçükbaş Hayvan Derisi İthalinde Alınacak Fon:** 22.6.1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliğ ile, yalnız küçükbaş hayvan derilerinin ithalinde Destekleme ve İstikrar Fonu'na alınan meblağ deri adedi başına 10.— TL olarak tespit edilmiştir.

• **Canlı Hayvan İhracatında Destekleme Primleri:** 22 Haziran 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliğ ile küçükbaş ve büyükbaş canlı hayvan ihracatından alınan destekleme ve fiyat istikrar primleri beher hayvan başına şöyle tespit edilmiştir: Küçükbaş Hayvan 2000.— TL, Canlı Kıl Keçisi 1200.— TL, Büyükbaş Hayvan 1000.— TL.

• **İhraç Edilecek Koyun Etinin Karkas Ağırlığı:** 30.6.1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan sirküler ile ihracatta vergi iadesinden yararlanacak koyun etinin ağırlığı en az 13 kg. olarak tespit edilmiş bulunmaktadır.

• **Meşe ve Kayın İhracatı Durduruldu:** 22 Haziran 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir sirküler ile 5 mm.'den kalın biçilmiş meşe ve kayın kerestelerinin ihracatı durdurulmuş bulunmaktadır.

• **Pamuklu İhracatında Miktar ve Fiyat Sınırları:** 9 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir sirküler ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerine yönelik 55.09 pozisyonlu pamuklu mensucat, T-Shirt ve benzerlerinin 16 Temmuz-31 Aralık 1983 tarihleri arasında ihracatına sınır getirilmiştir. Buna göre pamuklu mensucat 1975 ton ile, T-Shirt'ler 3.140.000 adet ile sınırlanmış bulunmaktadır. Yatak çarşaflarında bu sınırlama aynı tarihler için geçerli olmak üzere 1010 tondur. İngiltere'ye yönelik havlu türü mensucat, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri ihracatı 30 ton, dış giyim ve aksesuar eşyası 15 ton olarak sınırlanmıştır. İhracatçılarımızın, ihraç bağlantısı yapmadan önce bu hususlara önemle dikkat etmeleri gerekmektedir.

Öte yandan 18 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan sirküler ile de AET ülkelerine yapılacak pamuk ipliği ihracatında uygulanacak ihraç fiyatları şöyle belirlenmiştir: «Ne 16/1 Karde pamuk ipliği 7 mark 50,3 fenik/kg.», «Ne

20/1 Karde pamuk ipliği 7 mark 75,3 fenik/kg.». Diğer numaralardaki pamuk ipliklerinin tescil fiyatları, bu baz fiyatlara anlaşmalarda yer alan skalalar uygulanmak suretiyle belirlenecektir. Çukurova pamuğundan mamul iplik ihracatında baz fiyatlar üzerinden en çok yüzde 6 oranında indirim yapılabilecektir. 18 Temmuz 1983 tarihinden önce Topluluk gümrüklerine indirilmiş, yüklenmiş veya yolda bulunan pamuk iplikleri bu sirkülerin kapsamı dışında kalmaktadır.

22 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Ticaret Bakanlığı sirkülerinde ise, 1983 yılı sonuna kadar olan süre içinde AET ülkelerine yapılacak pamuklu pantolon ihracatının 1.511.000 olarak sınırlandırıldığı bildirilmekte ve bu miktarın ülkelere göre dökümü verilmektedir.

DİĞER UYGULAMALAR

• **1982 - 1984 Ortalama Kâr Hadleri Yayınlandı** : Bilindiği gibi, perakende satış yapan tacirlerin satışlarını, karşılıklı muhasebe kayıtlarıyla kontrol etmeye imkân olmayan hallerde, ortalama olarak kâr ettikleri varsayılan kâr oranları, her üç yılda bir tespit edilmektedir. Bu tespitler Maliye Bakanlığı'nca teşkil olunan «Ortalama Kâr Hadleri Merkez Komisyonu» tarafından son şeklini alarak yayınlanmaktadır. 16 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de illerimize göre belirlenmiş şekliyle kesin kâr hadleri yayınlanmış bulunmaktadır.

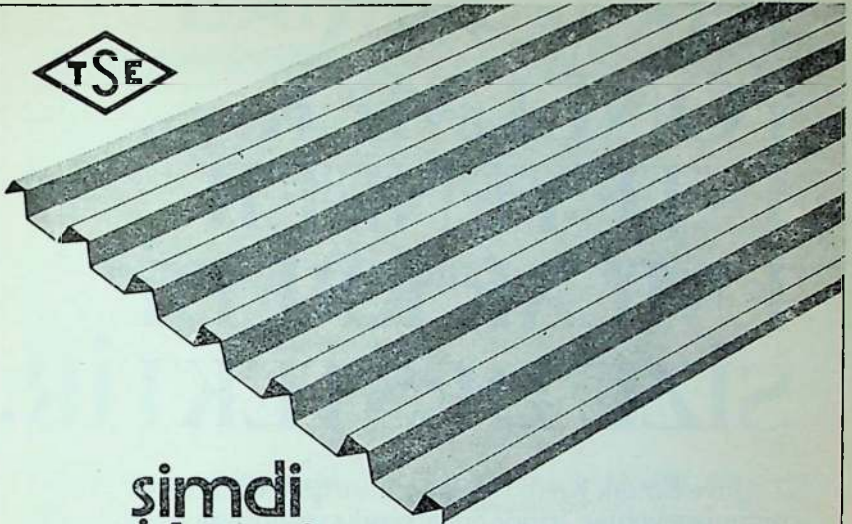
• **Kozmetik Yönetmeliği Değişti** : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın 2 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Kozmetik Yönetmeliği, 8 Ekim 1979'da yayınlanmış bulunan Kozmetik Yönetmeliği'nin bazı maddelerini değiştirmekte, bu maddelere ilaveler yaparak kozmetik üretimiyle ilgili gelişmelere göre yeni düzenlemeler getirmektedir.

• **Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği** : Yine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nca 4 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Gıda ve Katkı Maddeleri Yönetmeliği'nde; 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile Gıda ve Genel Sağlık Tüzüğü hükümlerine göre, yenilecek ve içilecek maddelere katılacak katkı maddelerinin isimlerini, bunların ne miktarlarda kullanılacağını, günlük dozlarını ve kullanma şartlarını belirten teknik ve çeşitli hükümler açıklanmaktadır.

114 yıldan beri halkımızın güvenine layık olmuş
asırlık tasarruf bankası

**EMNİYET
ŞANDIĞI**

şimdi alüminyum daha kârlı çözüm

Çatı cephe ve tavan kaplamasında
en fazla malzeme tasarrufu sağlayan
yüksek mukavemetli 3004 alaşımını
sizler için geliştirdik.

nasas-trapez 3004

NASAS

ALÜMİNYUM SANAYİ VE TİCARETİ A.Ş.

MERKEZ:

İst. Üsküdere Cad. No: 18 Mecidiyeköy-İstanbul

Telefon: 64 33 00

Telex: 26 140 Almo-TR

ANKARA BÜRO:

Güniz Sok. No. 29/5 Kavaklıdere-Ankara

Telefon: 28 15 06 - 28 14 54

Telex: 43 245 Alan-TR

İHRACATA YÖNELMEK İSTEYENLER EMLAK KREDİ SİZE DESTEKTİR.

Türkiye Emlak Kredi Bankası, karmaşık dış ticaret organizasyonları içinde en güvenilir yol göstericisi ve yardımcınızdır.

İhracat ve kambiyo işlemlerinde uzman kadrosu ve Türkiye'nin her yerinden doğrudan dış ilişki kurabilen şubeleri ile emrinizde olan Emlak Kredi, teminat mektupları ile de en büyük güvencenizdir.

Dış ticarete başarınızın devamı için,
size Emlak Kredi gerek...

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

BANKACILIK

1982 YILINDA

Bankalar, Mevduat ve Krediler

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

I. Genel Çizgileriyle Gelişmeler

ÜLKEMİZDE 1982 yılında bankacılık, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler, genel çizgileriyle şöyle özetlenebilir.

1 — 1982 yılında üç yabancı bankanın (Bank Mellat, Bank of Credit and Commerce International, Türk Bankası Limited) ülkemizde şube açarak faaliyete geçmesi ile yıl sonunda banka sayısı (T.C. Merkez Bankası dahil) 49'a yükselmiştir.

24 Ocak kararlarından sonra bankacılık alanında kurumsal olarak görülen gelişme, ülkemizdeki yabancı banka sayısının artmakta olmaktadır. 1980 yılı başlarında ülkemizde dört yabancı banka faaliyette bulunurken, alınan kararlarla yabancı bankalara yeşil ışık yakılması sonucu, yabancı banka sayısı 1982 yılı sonunda 9'a çıkmıştır.

2 — Türk bankacılık sisteminin oligopolistik yapısı, 1982 yılında daha belirgin bir hal almıştır. Türki-

ye'nin en büyük dört ticaret veya mevduat bankası (T.C. Ziraat Bankası, T. İş Bankası, Akbank ve Yabancı ve Kredi Bankası), 1982 yıl sonu itibarıyla toplam mevduatın % 63.6'sına, tasarruf mevduatının % 69'una sahip ve banka kredilerinin % 55.6'sına egemen bulunmaktadır. Mevcut veriler Türkiye'de çok yüksek banka yoğunlaşması olduğunu ve bu yoğunlaşmanın giderek arttığını ortaya koymaktadır.

3 — 1982 yılında banka şube sayısı 110 artarak yıl sonunda 6375'e yükselmiştir. Banka şube sayısındaki artış oranı % 1.7 olup, bu oran son 13 yılda saptayabildiğimiz en düşük artış oranıdır.

4 — Mevduat artış hızı, 1982 yılında bir önceki yıla kıyasla yavaşlamış görünmektedir. Geçen yıl mevduat % 58.9 oranında artarak yıl sonunda 2 trilyon 614.8 milyar TL.'ye yükselmiştir. 1981 yılında ise mevduat artış hızı % 102.6 idi. 1982 yılında mevduat artış hızının yavaşlamış

görünmesinde, bir ölçüde bankacılık sisteminin uygulama değişikliği de etkili olmuştur. Bankalar, geçmiş yıllarda vadeli mevduat hesapları için yıl sonlarında hesapladıkları faizleri mevduat tutarlarına eklerken, 1982 yılında vadeli mevduat için hesapladıkları faizleri genellikle mevduat tutarına dahil etmemişlerdir.

Mevduat rakamlarının incelenmesi, bankaların 1982 yılı sonunda yine de yapay yollarla toplam mevduatlarını en azından 300 milyar TL dolaylarında şişkin gösterdikleri izlenimini vermektedir. Gerçekten 1982 yılı sonlarına kadar 450 milyar TL dolaylarında seyreden ticari mevduat, yıl sonunda birden 660 milyar TL'nin üzerine fırlamış, ancak izleyen ayda yine 470 - 480 milyar TL düzeyine inmiştir. Aynı ölçüde olmasa bile resmi ve bankalararası mevduatta da yıl sonunda aşırı bir artış görülmüş ve bu iki tür mevduat da 1983 yıl başlarında hemen azalmıştır.

5 — 1982 yılında da mevduat türlerindeki artış hızları farklı olmuştur. En hızlı artış % 97 ile bankalararası mevduatta görülmüştür. Bir önceki yıl en hızlı artışı göstermiş olan tasarruf mevduatı, 1982 yılında % 66.5 ile ikinci sıraya inmiştir. Tasarruf mevduatındaki artışı, % 40 oranında artışlarla ticari ve resmi mevduattaki gelişmeler izlemiştir. Yukarıda da değinildiği gibi, gerçekte bankalararası, ticari ve resmi mevduatta artış hızları, yıl sonlarında görülen artış düzeylerinin çok altındadır. Ticari mevduat, yıl sonlarındaki abartmaya karşın, 1982 yılında en yavaş artış gösteren mevduat türü olmuştur.

6 — Çeşitli mevduat türlerindeki farklı büyüme hızları, bankaların mevduat yapısını etkilemeye devam et-

miştir. Tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payının 1981 yılında başlayan yükselmesi, 1982 yılında da devam ederek (diğer mevduatla birlikte) % 55.1'den % 57.9'a çıkmıştır. Tasarruf mevduatının, hızlı enflasyon dönemlerinde kaybetmiş olduğu göreceli payı, 1970'li yılların başlarındaki düzeyine (% 65) henüz ulaşmamış olmakla beraber, yükselme eğilimine girmiş bulunmaktadır.

7 — İzlenen faiz politikası en belirgin etkisini tasarruf mevduatının vade yapısı üzerinde göstermeğe devam etmiş; vadesiz tasarruf mevduatının toplam tasarruf mevduatı içindeki payı % 18.2'ye düşerken, vadeli tasarruf mevduatının payı % 81.8'e yükselmiştir. Halbuki bu oranlar, 1979 yılı sonunda vadesiz tasarruf mevduatı % 61, vadeli tasarruf mevduatı % 39 şeklinde idi. Oranların karşılaştırılması, son iki - üç yıl içinde tasarruf mevduatının vade yapısının ne ölçüde hızlı değişme gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu yapı değişikliğinde, kuşkusuz hamiline yazılı mevduat sertifikası uygulaması ile vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatına verilen faiz arasındaki marjın büyüklüğü de önemli rol oynamıştır. Ancak mevduat sertifikası uygulamasının eski çekiciliğini kaybetmesi, vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatı arasındaki marjın daraltılması, gelecek yıllarda mevduatın vade yapısındaki gelişmeleri etkileyecek etmenler olarak görülmektedir.

Vadeli tasarruf mevduatının, banka kaynakları içinde payının yükselmiş olması; banka kaynak maliyetinin, 1981'de olduğu kadar büyük boyutlarda olmasa dahi, 1982'de de artmasına yol açmıştır.

Vadeli tasarruf mevduatının artış

hızının (% 82.2), vadesiz mevduattan (% 22.6) daha yüksek oluşu, toplam mevduatın vadesiz ve vadeli dağılımını da etkilemiş; 1981'de toplam mevduat içinde vadesiz mevduatın payı % 55.4, vadeli mevduatın payı da % 44.6 iken, bu oranlar 1982 yılı sonunda sırasıyla % 49.2 ve % 50.8 olmuştur.

8 — T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu krediler, 1982 yılında da artmağa devam etmiştir. Gerçekten T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin tutarı (Devlet Yatırım Bankası'na ve Sümerbank'a açılan krediler hariç), 1982 yılında 257.2 milyar TL'den 289.9 milyar TL'ye, pay olarak da % 27.8'den % 31.8'e yükselmiştir. Buna karşın T.C. Merkez Bankası kredilerinin bankaların toplam kaynakları içindeki gö-reli payının azalması eğilimi 1982'de de sürmüştür. Bankaların diğer kaynaklarının, özellikle mevduatın daha hızlı tempoda artması, T.C. Merkez Bankası'nın bankalara açmış olduğu kredilerin mutlak olarak artmasına karşın, banka kaynakları içindeki payının azalmasına yol açmaktadır. Merkez Bankası kredilerinin banka kaynakları içindeki payı 1981 yılında % 16.2 iken, 1982'de % 9.2'ye düşmüştür (1).

T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu krediler ve bankalardaki paraları (TCMB borcuna dönüşmüş DÇM karşılıkları) toplamı ile bankaların TCMB'deki mevduat karşılıkları mukayese edildiğinde; T.C. Merkez Bankası'nın, bankacılık kesimine net olarak 148.5 milyar TL borçlu olduğu görülmek-

tedir. TCMB'nin bankacılık sistemine olan borçluluk durumu geçmiş yıllara göre artmaktadır.

9 — Bankalar, mali yapılarını güçlendirmek, Bankalar Kanunu'nun bankaların ödenmiş sermaye ve yedek akçeleri toplamına bağlı olarak getirmiş olduğu sınırları genişletebilmek için, 1982 yılında da sermayeleri arttırmışlar, banka öz kaynaklarının toplam banka kaynakları içindeki payı, anılan yılda % 4.5'dan % 6.3'e çıkmıştır (2).

Bankaların öz sermaye toplamları (ödenmiş sermaye + yedek akçeler — zararlar), TCMB hariç, 1981 yılı sonunda 138 milyar 223 milyon TL iken, 1982 yılı sonunda 274 milyar 487 milyon liraya yükselmiştir. Bankaların öz sermayelerinde anılan yılda artış, genel olarak, % 98.6 oranında olmuştur.

Öz kaynaklarda en hızlı artış ticaret (veya mevduat) bankaları diye nitelendirdiğimiz grupta görülmüş, bu gruba giren bankaların 1981 yılı sonunda öz sermayeleri 86.7 milyar TL iken, 1982 yılı sonunda 150 milyar 180 milyon TL olmuştur. Ticaret bankalarının, öz sermayelerinde bu denli artışın bir nedeni de, bazı bankaların, 1982 yılı sonu itibarıyla yeniden değerlendirme yaparak, değer artış fonlarını öz sermayeleri arasında göstermeleridir. Bu nedenle 1982 yılında öz sermaye artışının bir bölümü, bankalara yeni fon girişi sağlamayan, hesaba yapılan yeniden değerlemeden doğmuştur. Geri kalan bankalar da yeniden değerlendirme işlemini, büyük bir olasılıkla 1983 yılında yapacaklarından, bu yılın sonunda da banka öz

(1) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 1982 Yıllık Rapor : s. 62.

(2) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 1982 Yıllık Rapor : s. 62.

sermayelerinde, hesaben büyük artışlar görülebilecektir.

10 — Banka kredilerinin artış hızı 1982 yılında yavaşlamış görünmektedir. Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç, ihtisas bankaları ile ticaret (mevduat) bankaları kredileri toplamı, 1982 yılı sonu itibarıyla 2 trilyon TL sınırını aşarak 2 trilyon 5 milyar TL'ye yükselmiştir. Buna göre banka kredilerinde artış hızı % 35 dolaylarındadır. Bir önceki yıl banka kredilerindeki artış hızının % 73 olduğu dikkate alındığında, 1982 yılında kredi hacminin genişlemesinde göze çarpıcı bir yavaşlama gözlenmektedir.

11 — 1982 yılında tüm bankacılık sisteminin kârı (TCMB hariç), zarar eden bankaların dönem zararları indirildikten sonra 71.214 milyon liradır. Bir önceki yıl tüm bankacılık sisteminin kârı (yine TCMB hariç ve zararlı bankaların zararları indirildikten sonra) 48 milyar 787 milyon TL idi.

Banka kârları mutlak olarak artmış olmakla beraber, banka kârlarının öz sermayeye oranı düşmüştür. Gerçekten 1981 yılında banka kârlarının, bankaların öz sermayelerine oranı % 35.3 iken, bu oran 1982 yılında % 25.9 olmuştur.

Ticaret veya mevduat bankaları olarak nitelendirilen bankalar grubunun 1982 yılı kârları toplamı ise 50 milyar 921 milyon TL'dir. Bir önceki yıl ise bu grup bankaların kârlarının toplamı 43 milyar 328 milyon TL idi. Mutlak olarak kâr artışına karşın, bu grup bankalarda da kârın öz sermayeye oranı % 50'den % 29'a düşmüştür.

Bankaların kâr - zarar hesaplarının incelenmesi, gerçekte bankaların bankacılık faaliyetinden kâr elde et-

mediklerini ortaya koymaktadır. Ticaret veya mevduat bankası olarak nitelendirdiğimiz banka grubunun muhtelif gelirler ve kârlar toplamı 48 milyar 724 milyon TL, açıkladıkları bilanço kârlarına yakın bulunmaktadır. Tüm bankacılık sisteminin muhtelif gelir ve kârları ise, açıklanan bilanço kârlarının çok üstündedir.

II. Sayısal Bilgiler ve Değerlendirmeler

Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1982 Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Krediler Hakkında Bilgiler»i içeren 125 sayılı yayınından yararlanarak 1982 yılında banka, mevduat ve krediler alanındaki gelişmeler sayısal olarak aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1 - Faaliyette Bulunan Bankalar

1982 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 49'dur.

TABLO I

1982 Yılı Sonunda Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

Bankalar	Adet
— Emisyon Bankası (T.C. Merkez Bankası)	1
— Milli Bankalar Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar	37
(T.C. Merkez Bankası hariç) Diğer Bankalar	13
— Yabancı Bankalar	24
— Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	9
	2
Toplam	49

Mevcut bankalar, aşağıdaki şekilde ayrıma tabi tutulmaktadır (Tablo I):

1982 yılında Bank Mellat, Bank of Credit and Commerce International ve Türk Bankası Limited (Kıbrıs Türk Federe Devleti)'in şube açarak faaliyete geçmeleri ile anılan yılda ülkemizdeki banka sayısı 49'a yükselmiştir. 1983 yılında Pakistan'ın önde gelen bankalarından Bank Habib'in de ülkemizde faaliyete geçmesi ile, banka sayısı 50'ye yükselmiştir.

Ödeme gücüne düşmeleri nedeniyle 1983 yılı başlarında geçici bir yönetim kurulu oluşturularak devlet denetim ve gözetimi altına alınmış olan İstanbul Bankası ile Hisarbank'ın gelecekte alacakları şekil henüz belirlenmemiştir. Yakın bir gelecekte Türkiye'de yeni ticaret (veya mevduat) bankalarının kurulması beklenmektedir. Ancak yeni ihtisas bankaları kurulabilir ve izlenen politikada

önemli bir değişme olmadığı takdirde yabancı banka sayısında bir artış olabilir.

2 - Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler

1982 yılında açılan yeni 110 şube ile, yıl sonunda banka şube sayısı (Kıbrıs Türk Federe Devleti bölgesindeki 8 şube ile T. İş Bankası'nın Frankfurt Şubesi dahil) 6375'e yükselmiştir. 1970 - 1982 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler «Tablo II»de verilmiştir.

Tablonun ortaya koyduğu gibi, 1982 yılında banka şube sayısındaki artış 110, artış oranı da % 1.7'dir. Bu oran, planlı dönemde saptayabildiğimiz en düşük artış oranıdır. Banka şube sayısındaki artışın yavaşlaması, beklentilere uygun düşmektedir. Bu yavaşlamanın nedenleri şöyle açıklanabilir: (i) 1981 yılı sonlarında Para ve Kredi Kurulu'nun aldığı olduğu 55 sayılı Karar ile, Maliye Bakanlığının buna koşut olarak yayınladığı «yeni banka kurulması, mevcut bankaların gelişmesi ve yabancı bankaların şube açmalarıyla» ilgili tebliğde öngörülen koşullar, yeni banka şubesi açma izni verilmesini zorlaştırmıştır. (ii) Bankalar, artan maliyetleri karşısında daha rasyonel bir şube açma politikası izlemek zorunda kalmışlardır. (iii) Bazı küçük bankaların, hızlı büyüyerek kredi piyasasındaki etkinliklerini artırma girişimleri başarısız sonuç vermiştir. (iv) Büyük bankalar, yurt yüzeyinde örgütlenmelerini büyük ölçüde tamamlamışlardır. Bu sayılan etmenler, gelecek yıllarda da etkili olacağından, içinde bulunduğumuz yılda ve yakın gelecekte şube açma hızının daha da yavaşlaması beklenmektedir.

TABLO II

Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler (1970 - 1982)

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl içinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7

Not: Kıbrıs ve B. Almanya'daki şubeler dahil.

Bankalar 1982 yılında de en fazla şubeyi Ege Bölgesi'nde (24 şube) açmışlar, bunu Akdeniz (21 şube), Orta Kuzey (17 Şube) ve Marmara Bölgesi (13 şube) izlemiştir. Banka şubelerinin, bölgelerarası dağılımı 1964-1982 yılları arasında karşılaştırmalı olarak «Tablo III»de gösterilmiştir.

Banka şubelerinin bölgesel dağılımı, 1964 - 1982 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içerisinde incelendiğinde, banka şubelerinin ülkenin gelişmiş yönlerinde ve büyük kentlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Gerçekten Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Güney ve Orta Doğu gibi 26 ili kapsayan gerice yörelerdeki banka şubelerinin toplam banka şube sayısına oranı 1964 yılında % 21 iken, bu oran 1982 yılında % 18.4'e düşmüştür. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul : 1183, Ankara : 529, İzmir : 472) banka şube sayısı ise, toplam banka şube sayısının (2184/6366) % 34.3'ünü oluşturmaktadır. Yukarıdaki veriler, banka şubelerinin yurt yüzeyindeki dengesiz dağılımının devam ettiğini ortaya koymaktadır.

B. Banka Kaynakları

Banka kaynakları, esas itibarıyla öz sermaye, mevduat ve Merkez Bankası kredilerinden oluştuğundan, bu kaynaklarda 1982 yılında görülen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

1 - Öz Sermaye

Ülkemizde bankaların öz sermayeleri (T.C. Merkez Bankası hariç) 1982 yılı sonu itibarıyla, ayrıntısı «Tablo IV»de gösterildiği gibi 274.487 milyon liradır. T.C. Merkez Bankası da dahil edildiğinde, bankacılık sisteminin öz sermaye toplamı 281.183 milyon liraya ulaşmaktadır.

Tabloda yer alan rakamlara Denizcilik Bankası, Etibank, Sümerbank'ın bankacılık faaliyeti dışında kullandıkları öz kaynaklar ile, Kalkınma ve Yatırım Bankaları da dahil bulunmaktadır. Özellikle gösteren bu bankalar hariç tutulursa, ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankaların öz sermayelerindeki gelişmeler 1970 - 1982 döneminde şöyledir (Tablo V) :

TABLE III

Banka Şubelerinin Bölgelerarası Dağılımı

Bölgeler	1964		1978		1979		1980		1981		1982	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
1. Orta Kuzey	261	13.7	849	15.5	879	15.3	910	15.3	941	15.1	956	15.0
2. Ege	360	18.9	1072	19.6	1134	19.7	1186	19.9	1259	20.1	1283	20.2
3. Marmara	548	28.7	1550	28.3	1611	28.0	1652	27.7	1722	27.5	1731	27.3
4. Akdeniz	162	8.5	511	9.3	530	9.2	542	9.1	576	9.2	595	9.4
5. Kuzey Doğu	82	4.3	171	3.1	180	3.1	186	3.1	193	3.1	195	3.1
6. Güney Doğu	101	5.3	211	3.9	227	3.9	238	4.0	244	3.9	247	3.9
7. Karadeniz	176	9.2	526	9.6	568	9.9	585	9.8	610	9.8	618	9.7
8. Orta Doğu	99	5.2	236	4.3	252	4.3	265	4.4	283	4.5	290	4.5
9. Orta Güney	118	6.2	351	6.4	380	6.6	402	6.7	428	6.8	441	6.9
Toplam	1907	100.-	5477	100.-	5761	100.-	5966	100.-	6256	100.-	6366	100.-

Not : Yurt dışındaki şubeler dahil edilmemiştir.

Ticaret bankaları olarak nitelendirmediğimiz bankalar grubunun öz sermayesi (İstanbul Bankası ile Hisarbank hariç) 1982 yılında 63.470 milyon TL olup, % 73.2 oranında artmıştır. 1981 yılında anılan banka grubunun öz sermayesinin % 214 oranında arttığı dikkate alındığında, 1982 yılında öz sermaye artış hızında görece bir yavaşlama gözlenmektedir. Kaldı ki 1982 yılında öz sermaye artışının bir bölümü bazı bankaların (T.

İş Bankası ile Akbank'ın) yapmış olduğu yeniden değerlendirilmeden kaynaklanmıştır.

Bankalarda, mevcut yasalara göre, öz sermayenin (ödenmiş veya Türkiye'ye ayrılmış sermaye + yedek akçeler); yeni şubeler açma, tasarruf mevduatı toplama, bir gerçek veya tüzel kişiye açılacak kredi sınırları, iştiraklere verilebilecek krediler, iştiraklere yatırılacak sermaye tutarı, limit dahilinde verilecek teminat mek-

TABLO IV
Bankaların Öz Sermaye Yapıları (Milyon TL)
(1982 Sonu İtibariyle)

Bankalar	İtibari Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeleri	Dönem ve	
				Geçmiş Yıl Zararları	Öz Sermaye Toplamı
— Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar (TCMB, DYB ve DESİYAB hariç)	311.330	119.349	16.416	28.051	107.714
— Diğer Ulusal Bankalar (Ticaret Bankaları)	96.950	43.764	59.081	2.738	100.107
— Kalkınma ve Yatırım Bankaları	57.400	50.765	10.130	—	60.895
— Özel (TSKB ve SYKB)	6.400	6.400	1.543	—	7.943
— Kamu (DYB ve DESİYAB)	51.000	44.365	8.587	—	52.952
— Yabancı Bankalar	4.523	4.523	1.545	297	5.771
Toplam	470.203	218.401	87.172	31.086	274.487
T.C. Merkez Bankası	25	25	6.671	—	6.696
Genel Toplam	470.228	218.426	93.843	31.086	281.183

Not : (1) 1981 yılı kârlarından, yedek akçelere eklenecek bölüm öz sermaye hesabına dahil edilmemiştir.

(2) Banka bilançolarının pasifinde yer alan karşılıkların ne kadarının aktiflerdeki değer düşüşleri için ayrıldığı, ne kadarının yedek akçe niteliğinde olduğu konusunda ayırım yapılamadığından, karşılıklar öz sermaye hesabına dahil edilmemiştir.

(3) Hisarbank ve İstanbul Bankası hariç.

tupları, yabancı bankaların verecekleri mukabil kefalet (kontr garanti) karşılığı verilecek teminat mektupları, bankaların edinebilecekleri taşınmaz mallar konusunda bir sınır ve ölçü oluşturmaları; T.C. Merkez Bankası'nın bankalara reeskont-avans limiti saptarken öz sermayelerini de bir etmen olarak göz önüne alması; bankaları daha fazla öz sermaye ile çalışmaya zorlamaktadır. Bankaların, bu nedenlerle, içinde bulunduğumuz yıl dahil gelecek dönemlerde de öz sermayelerini artırmaları olağandır. Kaldı ki, bankaların çok önemli bir bölümü, yeniden değerlemeyi 1982 yı-

TABLO V

**Ticaret Bankalarının
Öz Sermayelerindeki Gelişmeler
1970 - 1982**

Yıllar	Ticaret Bankalarının Öz Sermayeleri* (Milyon TL)	Önceki Yıla Kıyasla Artış Oranı
1970	3.331	-
1971	3.997	% 20
1972	4.317	% 8
1973	5.261	% 22
1974	5.611	% 7
1975	6.485	% 16
1976	8.077	% 25
1977	10.241	% 27
1978	12.232	% 20
1979	18.233	% 49
1980	27.600	% 51
1981	86.710	% 214
1982**	150.180	% 73.2

(*) T.C. Merkez Bankası, Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası, İller Bankası, Turizm Bankası, Yatırım ve Kalkınma Bankaları, DESİYAB hariç.

(**) Yukarıdaki bankalara ek olarak İstanbul Bankası ile Hisarbank'ın öz sermayeleri de 1982 yılına dahil edilmiştir.

lında yapmamışlardır. Bu bankaların 1983 yılı sonuna kadar yeniden değerlendirme yapmaları halinde, banka öz sermayelerinde büyük bir artış görünmesi doğaldır. Ayrıca, bu etmenlere ek olarak, hazırlıkları sürdürülen Kanun Hükmünde Kararname'nin köktenci (radikal) önlemler getirmesi halinde, bankalarda öz sermaye artışının daha da hızlanması beklenebilir.

«Tablo IV», bankaların öz sermaye yapılarını da ortaya koymaktadır. Kanunla kurulmuş kamu bankalarının öz sermaye yapılarında ödenmiş sermayenin daha büyük bir ağırlık taşımasına karşılık; özel bankalarda yedek akçelerin payı, ödenmiş sermayeden daha yüksek bulunmaktadır. Gerçekten 1982 yılı sonu itibariyle özel ticaret bankalarının yedek akçeleri toplamı 59.081 milyon TL, buna karşılık ödenmiş sermaye tutarı 43.764 milyon TL'dir. Ancak bunda, iki büyük özel ticaret bankasının (T. İş Bankası ve Akbank'ın) yeniden değerlendirme yaparak, değer artış fonunu 1982 sonu itibariyle yedek akçeler arasında göstermelerinin önemli rolü vardır.

2 - Mevduat

Banka kaynakları arasında en önemli yeri oluşturan mevduatta (1982 sonu itibariyle yaklaşık % 65'ini) 1982 yılında gözlenen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır.

a) Mevduatta Gelişmeler (Genel Olarak)

1982 yılı sonunda genel mevduat hacmi (bankalararası mevduat dahil) 1981 yılı sonuna göre 966.7 milyar TL artarak 1982 yılı sonunda 2 trilyon 614.8 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Bankalararası mevduat hariç, mevduat hacminin ulaş-

tığı büyüklük 2 trilyon 394.4 milyar TL'dir.

1970 - 1982 döneminde mevduat gelişmeler, mevduat türleri itibarıyla, ayrıntılı olarak «Tablo VI»da verilmiştir. 1982 yılında mevduatta gözlenen gelişmeler ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir :

(i) Mevduat artış hızı, bir önceki yıla göre yavaşlamıştır. Mevduat artış hızı, 1978 yılında % 32.6, 1979 yılında % 51.7, 1980'de % 66 ve 1981'de % 102.6'ya yükselmişken; 1982 yılında % 58.7'ye gerilemiştir. Nominal olarak mevduat artış hızında, 1977 yılından beri gözlenen yükselme eğilimi, 1982 yılında yön değiştirmiştir. Anılan yılda mevduat artışında gözlenen yavaşlamanın bir nedeni de bankaların uygulamalarındaki değişiklikten kaynaklanmıştır. Bankalar, geçen yıla kadar vadeli tasarruf hesapları için yıl sonlarında hesapladık-

ları faizleri mevduat toplamlarına dahil ettikleri halde, 1982 yılında bu uygulamalarını değiştirmişler, hesapladıkları faizleri mevduat arasında göstermemişlerdir.

(ii) 1982 yılında da mevduat türlerindeki artış hızları birbirinden çok farklıdır. En hızlı mevduat artışı % 97 ile bankalar mevduatında görülmektedir. Bankalar mevduatındaki artışı, sırasıyla tasarruf mevduatı % 66.5, ticari mevduat % 40.5 ve resmi mevduat % 40 ile izlemektedir. Ancak özellikle bankalar ve ticari mevduatın, yapay işlemler nedeniyle yıl sonunda şişkin gösterildiğini 1983 yılı başındaki gelişmeler ortaya koymaktadır.

(iii) Mevduat artış hızlarının farklı oluşu, bankaların mevduat kompozisyonunu etkilemiş, tasarruf mevduatı ile (diğer mevduatla beraber) bankalar mevduatının toplam mevduat içindeki payları artmıştır.

TABLO VI
Mevduatta Gelişmeler
(Milyon TL)

Yıllar	Tas. Mev.		Tic. Mev.		Res. Mev.		Bank. Mev.		Toplam Mev.	
	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.
1970	25.043	20	7.270	20	3.933	19	1.817	60	38.063	19
1971	33.229	33	9.462	30	5.785	47	3.099	70	51.575	35
1972	42.103	27	12.978	37	7.913	37	7.879	154	70.873	37
1973	53.523	27	16.212	25	10.498	33	4.238	(46)	84.464	19
1974	64.604	21	22.836	41	11.628	11	3.525	(17)	102.593	21
1975	82.866	28	32.374	42	17.134	47	16.375	365	148.749	45
1976	97.409	18	45.357	40	20.080	17	30.940	89	193.785	30
1977	123.245	26	63.936	41	26.080	30	30.276	(2)	243.537	26
1978	160.757	30	87.280	36	35.348	36	39.531	31	322.916	33
1979	237.200	47	155.976	79	50.925	44	45.916	16	490.017	52
1980	385.812	63	286.963	84	84.125	65	56.859	24	813.758	66
1981	909.152	136	469.798	64	157.391	87	111.758	97	1.648.099	103
1982	1.513.943	67	660.088	40	220.334	40	220.436	97	2.614.801	59

Not : 1979 - 1982 yıllarında diğer mevduat, tasarruf mevduatı içinde gösterilmiştir.

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

(iv) Ticari mevduatın artış hızındaki yavaşlama, 1982 yılında da devam etmiştir. Yıl sonları rakamlarına göre, ticari mevduatta artış 1980 yılında % 84 iken, 1981'de % 64'e ve 1982'de de % 40.5'e düşmüştür. Gerçekte ticari mevduatta artış, bankaların yıl sonlarındaki «vitrin süsleme» işlemleri nedeniyle abartılmaktadır. 1982 yıl sonunda 660 milyar TL olarak açıklanan ticari mevduatın izleyen aylarda 470 milyar TL dolaylarına düşmesi, yıl sonunda ticari mevduatın 200 milyar TL'ye yakın bir boyutta şişkin gösterildiğini ortaya koymaktadır.

Ticari mevduatta yıl sonundaki abartma bir yana bırakılacak olursa, 1982 yılında ticari mevduattaki gelişme çok sınırlı ölçüler içinde kalmıştır. Kaldı ki, bankalardaki ticari mevduatın önemli bir bölümünün gerçek mevduat olup olmadığı tartışılabilir. Bankaların, kredilerden sağladıkları verimi yükseltebilmek için, mevduat blokajı uygulamalarını sürdürmeleri, türetilmiş mevduat yaratılmasına yol açmaktadır. Ekonomik hayattaki durgunluk, firmaların içinde bulunduğu likidite sıkıntısı ve ticari mevduata faiz verilmemesi, 1982 yılında da ticari mevduattaki gelişmeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Anılan yılda gerçek ticari mevduatın bir bölümünün, mevduat sertifikasına yatırılmak yoluyla değerlendirildiği gözlenmiştir. Mevduat sertifikası, tasarruf mevduatı olarak ayrıma tabi olduğundan, ticari mevduatın bir bölümünün açıklanan rakamlarda tasarruf mevduatı içinde gösterilmesi olaşığı vardır.

(v) Son yıllarda bankalar mevduat artış hızını belirleyen en önemli etmen, bankalar mevduatı şeklinde

gelen Döviz Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları olmuştur. DCM girişlerinin yavaşlaması, bankalar mevduatında artış hızının son yıllarda diğer mevduat türlerine kıyasla daha ılımlı ölçüler içerisinde kalmasına yol açmaktaydı. Kaldı ki 1979 yılında Londra'da imzalanan DCM erteleme anlaşması çerçevesinde, dışarıda yerleşik tüzel kişilerin açmış oldukları DCM hesaplarının önemli bir bölümü T.C. Merkez Bankası tarafından üstlenilmiştir. Bu nedenle bankalar mevduatının bir bölümünü, DCM hesaplarından dönmüş T.C. Merkez Bankası mevduatı oluşturmaktadır. 1982 yıl sonu itibariyle TCMB'nin bankalardaki bu tür mevduatının tutarı 22.368 milyon TL olarak hesaplanmaktadır.

1982 yılında bankalar mevduatında diğer yıllara kıyasla, ilk bakışta daha hızlı bir artış gözlenmektedir. Gerçekten açıklanan rakamlara göre, anılan yılda bankalar mevduatında artış oranı % 97'dir. Ancak bankalar mevduatı da, yıl sonlarında bankaların birbirlerine yapacakları karşılıklı mevduatla, yüksek gösterilebilecek bir mevduat türüdür. Bankalar mevduatı için, mevduat munzam karşılığı oluşturmak zorunluluğunun olmaması ve disponibilitate hesabında bankalar mevduatının yükümlülükler arasına dahil edilmemesi, mevduat artış hızını yüksek göstermek isteyen bankaların, yıl sonlarında yapay mevduat artışı yollarına başvurmalarını kolaylaştırmaktadır. Nitekim 1983 yılının Mart ayı sonu itibariyle bankalar mevduatının, 120 milyar TL'nin üzerinde bir azalış göstererek 99.3 milyar TL'ye düşmesi, bu tür mevduatın yıl sonunda şişkin gösterildiğinin kanıtı olmaktadır.

(vi) Açıklanan bilgilere göre, 1982 yılında resmi mevduatta artış önceki yıllara göre yavaştır. 1981 yılında % 87 oranında artış göstermiş olan resmi mevduatta artış hızı % 40'a düşmüştür. Bununla beraber 1983 yılı başlarında bu tür mevduatta da önemli olarak nitelendirilebilecek bir gerileme, yıl sonunda resmi mevduatın da bankalarca yüksek gösterildiği izlenimini uyandırmaktadır.

T.C. Merkez Bankası Yasası'na göre, «Hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve belediyelere ait paraların, kurulu olduğu yerde T.C. Merkez Bankası şubelerine, kurulu bulunmadığı yerlerde de muhabebrlerine yatırılması» zorunlu bulunmaktadır (1211 sayılı Kanun m. 41). Bu nedenle de resmi mevduat, daha çok T.C. Merkez Bankası'nın yararlandığı bir mevduat türü olmaktadır.

(vii) 1982 yılı sonunda toplam mevduatın % 57.9'unu (diğer mevduat dahil) tasarruf mevduatı, % 25.2'sini ticari mevduat, % 8.4'ünü resmi

mevduat ve % 8.5'ini de bankalar mevduatı oluşturmaktadır. Mevduatın türler itibariyle dağılımında, bir önceki yıla kıyasla gözlenen değişiklik, tasarruf mevduatı ile bankalar mevduatının paylarının artmış olmasıdır. Gerçekten 1981 yılında tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 53.1 iken, bu oran 1982'de % 57.9'a, bankalar mevduatının payı da % 6.8'den % 8.5'e yükselmiştir. Buna karşılık ticari mevduatın payı % 28.5'den % 25.2'ye gerilemiştir. Resmi mevduatın görece payı da % 9.6'dan % 8.4'e düşmüştür.

Geniş bir zaman aralığı içinde bankacılık sisteminde mevduat bileşimi incelendiğinde önemli değişimler gözlenmektedir. Mevduatın ana gruplar itibariyle bileşimi ve bu bileşim 1970 - 1982 döneminde oluşan değişimler «Tablo VII»de izlenebilir.

Bankalardaki mevduat bileşimi, 1970 - 1982 gibi oldukça uzun bir zaman kesiti içinde incelendiğinde, tasarruf mevduatının payının 1980 yılı

TABLO VII

Mevduatın Ana Gruplar İtibariyle Bileşimi (%)

Yıllar	Tasarruf Mev.	Ticari Mev.	Resmi Mev.	Bankalar Mev.
1970	65.8	19.1	10.3	4.8
1971	64.4	18.4	11.2	6.0
1972	59.3	18.3	11.2	11.2
1973	63.4	19.2	12.4	5.0
1974	63.0	22.3	11.3	3.4
1975	55.7	21.8	11.5	11.0
1976	50.3	23.4	10.4	15.9
1977	50.6	26.3	10.7	12.4
1978	49.8	27.0	10.9	12.3
1979	48.4*	31.8	10.4	9.4
1980	47.4*	35.3	10.3	7.0
1981	55.1	28.5	9.6	6.8
1982	57.9	25.2	8.4	8.5

(*) Diğer Mevduat dahil.

sonuna kadar devamlı gerilediği, 1981 yılından itibaren yükselme eğilimine girdiği gözlenmektedir. Gerçekten 1980 yılı sonunda tasarruf mevduatının (diğer mevduatla birlikte) payı % 47.4'e kadar düşmüş iken, 1981 yılında % 55.1 ve 1982 yılında da % 57.9'a yükselmiştir. Tasarruf mevduatının görece payı henüz 1970'li yılların başındaki düzeyine ulaşamamıştır. Buna karşılık ticari mevduatta, tasarruf mevduatının görece payına tamamen zıt bir gelişme gözlenmektedir. Ticari mevduatın toplam mevduat içindeki payı, 1980 yılına kadar devamlı yükselme göstererek % 35.3 gibi bir düzeye ulaştıktan sonra, son iki yıldır hızlı bir düşüş göstermektedir. 1982 yıl sonunda ticari mevduatın payı, bu mevduattaki yapay şişkinliğe karşın % 25.2'ye kadar düşmüştür. DCM hesaplarının etkisi ile 1976 yılında toplam mevduatın % 15.9'unu oluşturacak bir düzeye ulaşmış olan bankalar mevduatı, anılan yıldan itibaren devamlı bir gerileme göstermiştir. Gerçi 1982 yılında bankalar mevduatının görece payının yükseldiği gibi bir izlenim edinilmekte ise de, bu yükseliş, yukarıda açıklandığı gibi, söz konusu mev-

duatın yapay işlemlerle şişkin gösterilmesinin sonucudur.

(viii) Vadeli tasarruf mevduatının son yıllarda olağanüstü olarak nitelendirilebilecek bir gelişme göstermesi, bankalardaki mevduatın vade yapısını değiştirmiştir. 1980 yılında vadesiz ve vadeli mevduatın, toplam mevduat içindeki payları % 72.5 ve % 27.5 iken; bu oranlar, 1981 yıl sonu itibarıyla % 55.4 ve % 44.6; 1982 yıl sonu itibarıyla da % 49.2 ve % 50.8 olmuş; böylece 1982 yılında vadeli mevduatın payı, vadesiz mevduatı aşmıştır. İki yıllık sürede mevduatın vade yapısında bu denli kesin değişim, bankalar kaynak maliyetini büyük ölçüde arttırmıştır.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970 - 1982 döneminde gelişmeler «Tablo VIII»de izlenebilir.

1982 yılında mevduatın bölgelerarası dağılımında dikkati çeken gelişme, Marmara Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki payının % 46.8'den % 44.5'e düşmesine karşılık, Orta Kuzey ve Ege Bölgelerinin görece payları, sırasıyla % 21.2'den % 22.8'e ve % 11.9'dan % 12.9'a yükselmiştir.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı

TABLO VIII
Mevduatın Bölgelerarası Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Orta Kuzey	22.1	22.6	22.1	20.7	20.5	19.8	19.9	20.8	21.2	22.8
Ege	13.5	14.2	13.2	12.5	12.9	12.9	12.9	12.9	11.9	12.9
Marmara	39.1	37.4	40.1	43.1	41.6	42.6	43.0	44.9	46.8	44.5
Akdeniz	6.5	7.4	7.8	8.1	8.5	8.5	8.1	7.2	6.8	7.0
Kuzey Doğu	1.8	1.9	1.7	1.6	1.7	1.6	1.6	1.5	1.2	1.3
Güney Doğu	1.4	1.4	1.3	1.3	1.6	1.4	1.4	1.2	1.3	1.2
Karadeniz	7.9	7.3	6.8	6.2	6.6	6.7	6.6	5.6	5.3	4.9
Orta Doğu	3.3	3.3	2.9	2.6	2.6	2.5	2.6	2.2	2.1	2.1
Orta Güney	4.4	4.5	4.1	3.9	4.0	4.0	3.9	3.7	3.4	3.3

1970 - 1982 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde incelendiğinde, özellikle Marmara Bölgesi'nin payının yükseldiği (% 39.1'den % 44.5'e), gerici yöreler olarak nitelendirilebilecek bölgelerin paylarının ise azaldığı görülmektedir. 1970 yılında 26 ili kapsayan Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgelerinin toplam mevduat içindeki payı % 10.9 iken, bu oran 1982 yılı sonunda % 7.9'a gerilemiştir. Karadeniz Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki görece payının düşüşü daha dikkat çekici boyutlarda olmuş, bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı 1970-1982 döneminde % 7.9'dan % 4.9'a gerilemiştir. «Tablo VIII», ülkemizde mevduatın dağılımı açısından dengesizliğin azalmadığını, aksine arttığını ortaya koymaktadır.

b) Tasarruf Mevduatındaki Gelişmeler

Toplam mevduat içinde % 57'den fazla paya sahip olan tasarruf mevduatında 1982 yılındaki gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir :

(i) Tasarruf mevduatı, 1982 yılında % 66.5 oranında artarak yıl sonunda 1 trilyon 508.6 milyar TL'ye yükselmiştir. 1981 yılında % 102.6 oranında artan tasarruf mevduatında, belirgin bir yavaşlama gözlenmektedir. Bu yavaşlamada kuşkusuz yukarıdaki bölümlerde değinildiği gibi, bankaların muhasebe uygulamalarındaki değişiklik de etkili olmuş; bankalar yıl so-

nunda vadeli tasarruf mevduatı için hesapladıkları faizleri, mevduat tutarına dahil etmemişlerdir.

(ii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatının artış hızları birbirinden çok farklı olmuş; vadesiz mevduat % 22.6 oranında artarken, vadeli tasarruf mevduatında artış hızı % 82.2 olmuştur.

(iii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki artış hızlarının farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade yönünden bileşimini değiştirmiş; vadeli mevduatın payı % 74.5'den % 81.8'e yükselirken; vadesiz tasarruf mevduatının payı da % 25.5'den % 18.2'ye düşmüştür.

Tasarruf mevduatının vadesiz-vadeli ayırımı ve tasarruf mevduatının vade yapısında 1970 - 1982 döneminde görülen değişimler «Tablo IX»da gösterilmiştir.

«Tablo IX», tasarruf mevduatının vade yapısının son yıllarda ne kadar şiddetli bir değişim geçirdiğini ortaya koymaktadır. Vadesiz tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı 1977 yılında % 70 dolaylarında iken bu oran, 5 yıl gibi bir süre içinde % 18.2'ye inmiş; buna karşılık vadeli tasarruf mevduatının payı % 30'lardan % 80'lerin üzerine yükselmiştir.

(iv) Tasarruf mevduatının bölge-lerarası dağılımı ve bu dağılımın 1970-1982 döneminde göstermiş olduğu eğilimler, «Tablo X»de izlenebilir.

TABLO IX

Tasarruf Mevduatının Vadeler İtibariyle Dağılımı (%)

Mevduat Türü	1970	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Vadeli Tas.	32.8	34.9	36.1	34.7	30.1	33.5	38.8	46.6	74.5	81.8
Vadesiz Tas.	67.2	65.1	63.9	65.3	69.9	66.5	61.2	53.4	25.5	18.2

TABLO X
Tasarruf Mevduatının Bölgeler İtibariyle Dağılımı (%)
(1970 - 1982)

Bölgeler	1970	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Orta Kuzey	18.0	17.7	17.3	17.2	16.7	16.5	16.2	16.1	15.9	17.1
Ege	15.6	16.8	16.5	16.2	16.5	16.4	16.5	16.8	15.3	15.8
Marmara	37.1	35.0	35.3	36.5	36.7	37.3	37.3	40.4	44.5	43.6
Akdeniz	7.3	7.6	7.5	7.6	7.4	7.3	7.6	7.4	7.2	7.4
Kuzey Doğu	2.1	2.4	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.0	1.5	1.5
Güney Doğu	1.5	1.5	1.7	1.7	1.9	1.9	1.9	1.4	1.4	1.2
Karadeniz	9.6	9.3	9.7	9.2	9.4	9.6	9.3	8.1	7.0	6.5
Orta Doğu	3.7	4.2	4.2	3.9	3.8	3.6	3.8	3.2	3.0	2.9
Orta Güney	5.1	5.5	5.5	5.4	5.3	5.1	5.1	4.6	4.2	4.0
Toplam:	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-

1982 yılında Marmara Bölgesi'nin, toplam tasarruf mevduatı içindeki payının % 44.5'den % 43.6'ya gerilediği; buna karşılık Orta Kuzey Bölgesi'nin payının % 15.9'dan % 17.1'e, Ege Bölgesi'nin de % 15.3'den % 15.8'e yükseldiği görülmektedir. Ülkemizin görel olarak az gelişmiş bölgelerinin, tasarruf mevduatı içindeki paylarındaki düşme eğilimi 1982 yılında da devam etmiştir. Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu, Orta Güney ve Karadeniz Bölgelerinin tasarruf mevduatı içindeki payları toplamı, 1981 yılında % 17.1 iken, bu oran 1982 yılında % 16.1'e düşmüştür.

1970 - 1982 döneminde tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımındaki gelişmeler incelendiğinde; Marmara Bölgesi'nin payının arttığı, % 37'den % 43.6'ya yükseldiği, Ege ve Akdeniz Bölgelerinin payında önemli bir değişme olmadığı, buna karşılık gerice yörelerin paylarının giderek azaldığı görülmektedir. Gerice yöre olarak nitelendirilebilecek beş bölgenin (Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney ve Karadeniz) toplam tasarruf mevduatı içindeki

payları toplamı 1970 yılında % 22 düzeyinde iken, 1982 yılında, yukarıda da değinildiği gibi % 16.1'e inmiştir. «Tablo X», ülkemizde bölgelerarası dengesizliklerin diğer bir göstergesi olmaktadır.

c) T.C. Merkez Bankası'nın Bankacılık Sistemine Açmış Olduğu Krediler

1982 yılı sonunda T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin toplamı (Tarım Kredi Kooperatifleri ile Devlet Yatırım Bankası'na açılanlar hariç) 289.873 milyon liraya yükselmiştir. Bir önceki yıl, T.C. Merkez Bankası'nın, bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin (Tarım Kredi Kooperatifleri ve DYB'ye açılanlar hariç) % 73.8 oranında arttığı dikkate alındığında, 1982 yılında söz konusu kredilerde görece bir yavaşlama gözlenmektedir. Gerçekten 1982 yılın TCMB'nin bankalara açmış olduğu krediler, ancak % 12.7 oranında bir genişleme göstermiştir.

1982 yılında mevduattaki hızlı artışa karşın, T.C. Merkez Bankası'nın

bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerdeki görece gerileme, ticaret bankalarının kaynakları arasında T.C. Merkez Bankası kredilerinin payının düşmesine yol açmıştır.

TCMB'nin 1978 - 1982 döneminde bankacılık kesimine açmış olduğu krediler «Tablo XI»de gösterilmiştir.

«Tablo XI», TCMB'nin bankacılık sistemine açmış olduğu kredilerin, özellikle dışsattımın finansmanına yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Gerçekten TCMB'nin dışsattım kredilerinin, bankacılık kesimine açmış olduğu krediler içindeki payı, 1978 yılında % 28.5 iken, 1982'de % 34.7'ye yükselmiştir. Ancak 1982 yılında TCMB'nin dışsattım kredilerinde hem mutlak hem görece bir gerileme olmuştur. Söz konusu krediler 1982 yılında 12.6 milyar TL azalarak, 113.2 milyar TL'den 100.6 milyar TL'ye inmiştir. Buna koşut olarak dışsattım kredilerinin görece payı da % 44'den % 34.7'ye düşmüştür.

TCMB'nin sınıai kredilerinde 1982 yılında hem tutar hem de oransal olarak hızlı bir genişleme olmuş; sözü edilen krediler, bir yılda 48.3 milyar arttığı gibi, TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler içindeki payı da % 33.1'den % 46'ya yükselmiştir. Sanayi kesimine açılan kredilerdeki genişleme, orta vadeli kredilerin artırılmasından ileri gelmiştir. Gerçekten anılan yılda TCMB'nin orta vadeli sınıai kredileri 30 milyar TL'den 84.3 milyar TL'ye yükselerek, en hızlı genişleme gösteren kredi türü olmuştur. Orta vadeli kredilerin genişlemesinin en önemli nedenleri; (i) döviz kredisi kullanan sanayicilerin kur değişiklikleri nedeniyle karşılaştıkları güçlükleri hafifletecek düşük faizli reeskont kredisi uygulaması ile, (ii) çok ortaklı şirketlerin yarım kalmış yatırımlarının tamamlanması ve işletme finansmanlarının sağlanması amacıyla Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) aracılığı ile

TABLO XI

**T.C. Merkez Bankası'nın
Bankacılık Kesimine Açmış Olduğu Krediler (Milyon TL)**

	1978		1979		1980		1981		1982	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Tarım Kredi.	10.608	19.4	15.703	20.8	24.970	16.9	33.178	12.9	4.811	1.7
Sanayi Kre.	18.708	34.2	19.710	26.1	51.208	34.6	85.045	33.1	133.348	46.0
Küçük Sanat.	3.584	6.6	5.334	7.0	7.381	5.0	12.516	4.9	11.832	4.1
Dışsattım Kre.	15.600	28.5	24.314	32.2	48.110	32.5	113.182	44.0	100.605	34.7
Ticaret Kre.	6.207	11.3	10.550	13.9	16.346	11.0	13.326	5.1	39.277	13.5
Diğer Krediler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toplamı	54.707	100.-	75.611	100.-	148.015	100.-	257.247	100.-	289.873	100.-

Kaynak : T.C. Merkez Bankası 1982 Yıllık Rapor Tablo 27'den yararlanılarak düzenlenmiştir.

Not : Devlet Yatırım Bankası'na, Sümerbank'a ve T.C. Ziraat Bankası aracılığı ile, tarım kredi kooperatiflerine açılan krediler hariç.

kullanılabilecek bir reeskont kredisi tesis edilmesidir ⁽³⁾.

1982 yılında TCMB'nın, bankacılık kesimine açmış olduğu ticari kredilerde de önemli boyutlarda artış görülmektedir. Bir yılda 26 milyar TL dolaylarında artış gösteren ticari kredilerin görelî payı % 5.1'den % 13.5'e yükselmiştir. Ticari kredilerdeki artış, likidite sıkıntısına düşen bazı bankalara sağlanan özel destek kredilerinden ileri gelmiştir ⁽⁴⁾.

TCMB'nın tarım kredilerinde, olağanüstü boyutlarda bir gerileme görülmektedir. Söz konusu krediler 1982 yılı sonunda 4.8 milyar TL'ye, bunların görelî payı da % 1.7'ye düşmüştür. Ancak bu gerileme, yukarı bölümlerde de değinildiği gibi, tarım kredilerinin tahkim edilerek, Merkez Ban-

kası krediler hesabından «İtfaya Tabi Hesaplar»a aktarılmasından doğmuştur. T.C. Ziraat Bankası'nın «30.12.1982» tarih ve «2569» sayılı Kanun gereğince Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri için 1977 - 1981 yıllarında TCMB'den sağlamış bulunduğu reeskontabl destekleme kredileri, uzun süreli Hazine borcu şekline dönüştürülmüştür. Anılan yasa uyarınca tahkim edilen kredi tutarı 60.662 milyon TL'dir.

TCMB'nın 1982 yılında bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin analizi, bu kredilerin daha çok izlenen politikalar sonucu zor duruma düşmüş banka ve firmaları kurtarma amacına yönelik olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

C. Banka Kredileri

Banka kredilerinin 1982 yılında göstermiş olduğu gelişmeler, geçmiş

⁽³⁾ TCMB, 1982 Yıllık Rapor, s. 60.

⁽⁴⁾ TCMB, 1982 Yıllık Rapor, s. 60.

TABLO XII

Banka Kredileri (1970 - 1982/Milyon TL)

Yıllar	Banka Kredileri	Artış Oranı %	TCMB Dolaysız Krediler	Net Kredi Hacmi	DYB Kredileri	Genel Kredi Stoku
1970	39.107	11.5	8.265	47.372	12.446	59.818
1971	46.007	17.6	11.836	57.843	12.696	70.539
1972	59.120	28.5	13.451	72.571	12.835	85.406
1973	78.023	32.0	13.767	91.790	15.934	107.724
1974	100.952	29.4	22.638	123.590	26.425	150.015
1975	143.564	42.2	22.330	165.894	38.532	204.426
1976	191.581	33.4	61.897	253.478	63.164	316.642
1977	240.083	25.3	119.576	359.659	87.452	447.111
1978	306.660	27.7	124.249	430.909	64.891	495.800
1979	462.884	50.9	214.456	677.340	79.059	756.399
1980	855.110	84.7	366.977	1.222.087	88.131	1.310.218
1981	1.483.573	73.5	495.575	1.978.748	132.499	2.111.247
1982	2.004.984	35.1	522.661	2.527.645	201.533	2.729.178

Kaynak : (1) Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

(2) T.C. Merkez Bankası.

yıllarla karşılaştırmalı olarak aşağıda açıklanmıştır.

1 – Genel Gelişim

1982 yılı sonu itibariyle banka kredilerine ilişkin farklı rakamlar bulunmakta ve bunlar bir ölçüde birbirleriyle çelişmektedir. Bu bölünide Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1981 sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Krediler Hakkında Bilgiler»i içeren 125 no.lu yayınında yer alan bilgiler kullanılmıştır.

Banka kredileri (TCMB'nin dolaysız kredileri ile Devlet Yatırım Bankası, İstanbul Bankası ve Hisarbank kredileri hariç) 1982 yılında 521 milyar 384 milyon lira artarak, yıl sonunda 2 trilyon 5 milyar liralık bir boyuta ulaşmıştır. Banka kredilerinde artış oranı % 35.1'dir. Aşağıdaki «Tablo XII»de görüleceği üzere, banka kredilerindeki nominal artış, geçen yılı artış oranının altında kalmıştır.

1982 yılındaki banka kredileri geçmiş yıllarla karşılaştırılırken iki etmenin dikkate alınması gerekir. Bunlardan ilki, açıklanan rakamlara, İstan-

bul Bankası ve Hisarbank'ın (bilançoları henüz kesinleşmemiş olduğu için) kredilerinin dahil olmaması, ikincisi de T.C. Ziraat Bankası'nın reeskont kaynağından yararlanarak Tarım Satış Kooperatiflerine açmış olduğu kredilerin, Hazine'ce üstlenilerek tahkim edilmesidir. Bu iki etmen de dikkate alındığında, 1982 yılında banka kredilerindeki artış hızı % 41 dolaylarında hesaplanabilir.

1982 sonu itibariyle Türkiye'nin kredi stoku (banka kredileri + TCMB dolaysız kredileri + Devlet Yatırım Bankası kredileri) 2 trilyon 729 milyar TL'ye ulaşmıştır. Ancak TCMB'nin DYB'na vermiş olduğu 43 milyar 956 milyon TL dolaysız kredilere dahil bulunduğundan, Türkiye'nin 1982 sonu itibariyle kredi stoku 2 trilyon 685.2 milyar TL olarak hesaplanmaktadır. Bir önceki yıla göre genel kredi stokunda artış % 29.3'dür. 1981 yılında ise genel kredi hacmindeki artış oranı % 61 idi. Rakamlar, 1982 yılında genel kredi hacminin de geçen yıllara kıyasla daha sınırlı ölçüler içinde arttığını ortaya koymaktadır.

TABLO XIII

Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%) (DYB Kredileri Hariç)

Sektörler	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Tarım	28.0	24.9	23.5	20.3	26.2	25.9	22.9	17.3
Sanayi - Madencilik	38.2	42.1	42.9	44.6	41.6	39.1	34.6	35.6
İnşaat - Konut	2.8	2.5	2.4	2.3	2.0	1.8	1.3	1.7
Dış Ticaret	7.9	7.6	6.4	6.9	6.9	10.0	16.9	20.0
İç Ticaret	12.5	13.2	15.1	17.8	15.7	18.0	11.4	10.6
Yerel Yönetimler	3.4	2.6	2.7	2.7	2.0	1.4	0.6	0.5
Muhtelif	6.5	6.4	6.8	5.2	5.3	3.3	12.0	13.9
Bankalararası	0.7	0.7	0.2	0.2	0.3	0.5	0.3	0.4
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

2 – Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınlarından yararlanarak, banka kredilerinin sektörel dağılımı ve bu dağılımındaki gelişmeler «Tablo XIII»de verilmiştir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, banka kredilerinden en fazla sanayi ve madencilik kesiminin yararlandığı görülmektedir. Bu pay 1982 yılında % 34.6'dan % 35.6'ya yükselmiştir. Ancak kredilerin sektörel dağılımına daha uzun bir zaman boyutu içinde bakıldığında, sanayi ve madencilik kesiminin payının ancak 1970'li yılların başlarındaki düzeyinde olduğu, 1978 yılında ulaşmış olduğu % 44.6'lık orana kıyasla gerileme gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Banka kredilerinin sektörel dağılımında dikkati çeken diğer bir ge-

leşme, dış ticaret kredilerinin özellikle 1980 yılından itibaren hızlı bir artış göstermesidir. Gerçekten dış ticaret kredilerinin payı % 7 dolaylarından, üç yıllık bir süre içinde % 20'ye yükselmiştir. Bu artışta kuşkusuz bankaların dışsatım finansmanına ağırlık vermelerinin önemli rolü olmuştur.

Tarım kredileri, 1982 yılında görelili olarak göze çarpıcı bir gerileme göstermektedir. Anılan kredilerin, banka kredileri içindeki payı % 23 dolaylarından % 17.3'e düşmüştür. Ancak daha önce de değinildiği gibi, bu gerileyişin bir bölümü, T.C. Ziraat Bankası'nın Tarım Satış Kooperatiflerine açmış olduğu kredilerin bir bölümünün Hazine tarafından üstlenilmesinden doğmuştur.

3 – Banka Kredilerinin Vade'er İtibariyle Dağılımı

Bankaların (kalkınma ve yatırım bankaları hariç) açmış oldukları orta ve uzun vadeli kredilerin (ihtisastan kredileri hariç) toplamı, 1982 sonu itibariyle 300.966 milyon TL'dir. 1981 yılı sonunda söz konusu kredilerin 225.088 milyon TL düzeyinde olduğu dikkate alındığında, bankaların 1982 yılında orta ve uzun vadeli kredilerindeki artışın % 33.7 olduğu görülmektedir. Bankaların açmış oldukları ticari krediler içinde orta ve uzun vadeli kredilerin payı 1981 yılında % 23 iken, bu oran 1982 yılında % 21.7'ye düşmüştür. Orta vadeli kredilerin görelili payının azalması, ülkemizde yatırım faaliyetlerinin yavaşlamasının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

4 – Banka Kredilerinin Bölgearası Dağılımı

Banka kredilerinin (DYB kredileri hariç) bölgearası dağılımı ve bu

dağılımda 1970 - 1982 dönemindeki gelişmeler «Tablo XIV»de verilmiştir.

1982 yılında da banka kredilerinin bölgelerarası dağılımındaki denge-sizlik giderek artmaya devam etmiştir. Marmara Bölgesi'nin banka kredilerinden aldığı pay % 37.7'den % 43.8'e yükselirken, Orta Kuzey Bölgesi'nin payı gerilemiş, % 25.8'den % 19.3'e düşmüştür. Kredilerin bölgelerarası dağılımına 1970 - 1982 gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde bakıldığında, kredilerin dağılımında dengesizliğin giderilmesi «konusunda izlendiği ileri sürülen politikalara ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın dengesizliğin giderilemediği, hatta giderek arttığı ortaya çıkmaktadır. Gerçekten 26 ili kapsayan dört gerice yöre ile orta gelişmiş olarak kabul edebileceğimiz Karadeniz Bölgesi, 1970 yılında toplam olarak banka kredilerinin % 16.3'ünden yararlanır-ken, bu oran 1982 yılı sonunda % 11.5'e düşmüştü; buna karşılık Marmara Bölgesi'nin kredilerden aldığı

pay % 35.6'dan % 43.3'e yükselmiş-tir.

D. Bankaların Kârlılıkları

Açıklanan banka kârları, 1981 yılına kıyasla artmış görünmekle beraber oransal olarak düşme eğilimi göstermektedir. Gerçekten TCMB hariç tüm bankacılık sisteminin kârları toplamı (zararlı bankaların zararları düşüldükten sonra) 71 milyar 214 milyon TL'dir. Bir önceki yıl ise aynı şekilde hesaplanan banka kârları toplamının 48 milyar 787 milyar TL olduğu dikkate alındığında, banka kârlarının mutlak olarak 22 milyar 427 milyon TL arttığı görülmektedir. Böyle olmakla beraber banka kârlarının öz sermayelerine oranı genelde gerileme göstermektedir. Açıklanan banka kârlarının öz sermayeye oranı, 1981'de % 35.3 iken 1982'de % 25.9'a düşmüştür.

Ticaret veya mevduat bankaları olarak nitelendirdiğimiz bankalar grubunda kârlılığın düşmesi daha göze

TABLO XIV

Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%) (DYB Kredileri Hariç)

Bölgeler	1970	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Orta Kuzey	23.8	24.0	21.9	20.7	21.1	21.0	22.1	22.8	21.8	25.8	19.3
Ege	13.8	14.2	15.4	14.7	13.8	14.0	13.9	14.4	14.3	12.7	14.1
Marmara	35.6	36.9	34.4	35.4	38.6	38.3	38.7	37.7	37.2	37.7	43.3
Akdeniz	10.5	12.7	15.7	16.4	14.8	15.7	13.5	13.0	12.5	12.2	11.8
Kuzey Doğu	1.8	1.0	1.0	0.8	0.9	1.0	1.1	1.1	1.2	0.8	1.1
Güney Doğu	1.9	1.3	1.2	1.0	1.0	1.0	1.1	1.1	1.4	0.8	1.0
Karadeniz	7.2	5.0	5.4	6.6	5.3	4.3	4.7	5.2	5.3	5.9	5.1
Orta Doğu	1.8	1.6	1.6	1.4	1.4	1.5	1.6	1.5	1.9	1.3	1.4
Orta Güney	3.6	3.3	3.4	3.0	3.1	3.2	3.3	3.2	4.4	2.8	2.9
Toplam:	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

çarpıcı olmuş, söz konusu bankalarda kâr/öz sermaye oranı 1981 yılında % 64.2 iken, 1981'de % 50'ye, 1982'de de % 29'a gerilemiştir.

Kamuya açıklanan banka kâr-zarar hesapları incelendiğinde; (i) bankaların maliyet yapılarının değiştiği, (ii) banka gelirleri arasında muhtelif gelir ve kârların yükseldiği, (iii) banka gruplarının kârlılık oranlarının çok farklı olduğu görülmektedir.

1980 yılında bankaların personel giderleri ile bankaların vermiş oldukları faiz ve komisyonlar, banka giderleri arasında hemen hemen aynı ağırlığa sahip iken (personel giderlerinin tüm giderlere oranı % 39, verilen faiz ve komisyonların tüm giderlere oranı % 39.8), iki yıl gibi kısa bir süre içinde, verilen faiz ve komisyonlar, personel giderlerinin yaklaşık üç katına yükselmiş ve personel giderlerinin toplam banka giderleri içindeki payı % 17.7'ye gerilerken, verilen faiz ve komisyonların payı % 68.5'e yükselmiştir.

Ticaret (mevduat) bankalarının 1982 yılında muhtelif gelir ve kârları toplamı 48.724 milyon TL olup, söz konusu bankaların açıkladıkları bilanço kârları toplamı 50.921 milyon TL'ye çok yakın bulunmaktadır. Bankaların iştiraklerinden elde ettikleri kâr payları da hesaba katıldığında, bankaların 1982 yılında normal bankacılık faaliyetinden kâr etmedikleri sonucuna varılmaktadır. Muhtelif gelir ve kârlar konusunda özellikle iki özel banka dikkati çekmektedir. Bunlar Akbank ile Yapı ve Kredi Bankası'dır. 1982 yılında 1.493 milyon TL bilanço kârı açıklayan Akbank'ın muhtelif gelir ve kârları 15.067 milyon TL; yine 541 milyon TL bilanço kârı gösteren Yapı ve Kredi Bankası'nın muhtelif

gelir ve kârları ise 17.636 milyon TL'dir.

Bankalarımızın bir bölümünün, niteliği çok açık olmayan muhtelif gelir ve kârlar dışında, takipteki alacakları için karşılık ayırmayarak, gider reeskontları yapmayarak, devre giderleri arasında gösterilmesi gereken bazı giderlerini aktifleştirerek, anaparasının tahsili dahi şüpheli bazı kredileri için faiz tahakkukları yaparak bilanço kârlarını abarttıkları veya tamamen prestij kârları beyan ettikleri bilinmektedir.

Bankaların öz sermaye kârlılıklarının çok farklı olması da dikkati çeken diğer bir olgu olmaktadır. Açıklanan bilançolara göre, kâr/öz sermaye oranı, yabancı bankalarda % 91.4; mevduat toplayan kamu bankalarında (çok amaçlı kuruluşlar olan Denizcilik Bankası, Etibank ve Sümerbank hariç) % 80 ve özel ticaret bankalarında ise % 10'dur. Özel ticaret bankalarında kâr oranının bu denli düşük görülmesinin bir nedeni; T. İş Bankası ve Akbank'ın yeniden değerlendirme yapmaları nedeniyle 1982 yıl sonu itibarıyla söz konusu bankaların öz sermayelerinin yüksek hesaplanmasıdır.

III. SONUÇ

1982 yılında mevduat ve kredi genişlemesinin, önceki yıllara kıyasla belirgin bir şekilde yavaşladığı, bankaların takipteki alacaklarının önemli boyutlarda arttığı ve kârlılık oranlarının düştüğü gözlenmektedir. Kredilerinin önemli bir bölümü donmuş, dış işlem hacimleri yeterince genişlemeyen bankaları, yoğun kamu desteğine karşın gelecekte daha da zor günler beklemektedir.

Bankacılık sektörünün kanımızca ekonomideki en önemli işlevleri, kay-

nakların etkin kullanılmasına katkıda bulunmak ve kısa süreli fonları, uzun süreli fonlar haline dönüştürmektir. Türkiye'de bankacılık sistemi değerlendirilirken bu iki işlevi ne ölçüde başarılı şekilde yerine getirdiğine bakılmalıdır. Takipteki alacakların büyüklüğü, fonların (iştirak veya kredi şeklinde) belirli kişi veya kurumlara kanalize olması, kredilerin bu kişi veya kurumlarda âdeta donması, bankaların temel işlevlerini yerine getiremediğini ortaya koyan göstergelerdir. Fon yetersizliği ekonominin temel sorunlarından biridir; fakat mevcut fonların etkin bir şekilde kullanılmaması, bankaların önemli bir sorunudur. Kanımızca, Türk bankacılık sistemine ilişkin olarak ortaya atılan bazı eleştiriler; çok sayıda şube, aşırı personel istihdamı, bankacılıkta atıl kapasite bulunması; bankacılığın temel değil, ayrıntıya inen sorunlarıdır. Bankaların şube ve personel sayısını azaltmakla, bankacılığın kredilendirme hatalarından doğan temel sorunlarını çözmeye olanak yoktur. Kaldı ki Türkiye gibi işsizliğin yaygın olduğu bir ülkede, bankalardaki birkaç bin gizli işsiz sosyal maliyetinin olmadığı da açıktır. Yukarıdaki bölümlerde vurgulanmaya çalışıldığı gibi, bankaların maliyet yapısı son birkaç yılda önemli ölçüde değişmiştir. Bir yandan faizler nedeniyle kaynak maliyeti yükselirken, diğer yandan bankaların aldıkları önlemler sonucu bankadaki personel artışının çok sınırlı ölçüler içinde kalması; verilen faizlerin banka giderleri içindeki payını % 70'lere yükseltirken, personel giderlerinin payını da % 17'lere indirmiştir. Bankalar bundan böyle personel giderlerinde ve genel giderlerinde büyük ölçüde tasarruf sağlasalar bile, bunun maliyetler üzerine etkisi sınırlı

ölçüler içinde kalacaktır. Toplam maliyet içinde büyük paya sahip olmayan bir gider kaleminde yapılacak tasarrufların etkisinin marjinal olacağı açıktır. Bankacılıkta neyin ayrıntı, neyin esas olduğu üzerinde önemle durulmalı, bir maliyet analizi yapıldıktan sonra görüşler, somut verilere dayanılarak ortaya konulmalıdır.

Türkiye'de, kamuya açıklanan banka bilançolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğu konusunda ciddi kuşku vardır. Dünyanın birçok ülkesinde banka bilançoları, bağımsız denetçilerin ve/veya kamu organlarının denetiminden geçtikten sonra kamuya açıklanmaktadır. Türkiye'de de bu tür bir denetim sağlanmalı, en azından kamuya açıklanan bilançoların denetimden geçip geçmediği açıkça belirtilmelidir. Aksi halde denetimden geçmemiş, nesnellikten (objektiflikten) yoksun bilançolara dayanılarak yapılan analizler ve değerlendirmeler yanıltıcı olabilmektedir.

Okurlarımıza Duyuru

**Banka ve
Ekonomik Yorumlar
Dergisi**

1983 yılında 12 sayı için :

Yıllık abone : 1.560.— TL.

Öğrenci abonesi : 780.— TL.

Abone bedelleri posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıda sayıları belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541

Akbank Türbe Şubesi : 4512

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 788

**"BIRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

Şekerbank 5000 kat büyüdü

30 yılı aşkın tecrübenin dinamik aşaması bu...
Yaşlı ve yorgun değil, tecrübeli ve dinç...
13 Milyar sermayesiyle simgelenen güvenceyi
hak eden bir banka oldu Şekerbank...
30 yılda 5000 kat büyüdü...
İhracatçısına, çiftçisine,

sanayicisine ve bütün tasarruf sahiplerine
şimdi yepyeni bir kucak açtı... Gelin
bir göz atın 1 Milyon çiftçinin toprağını
bağladığı, Türkiye'de her 45 kişiden
birinin ortak olduğu bankaya...
Buyuk Şekerbank'a...

Şekerbank

sermayesi 13 milyar

Yurtta iyi, dünyada iyi.

Çağımızda, her ülkenin bir ayağı mutlaka yurt dışında olmak zorunda:

Dünyadan sağlanması kaçınılmaz petrol, teknoloji vb. kaynaklar için gerekli para, yine dünyayla iş yapılarak kazanılıyor...

Bu nedenle, Pamukbank, bir yanda dünyaya açılarak ülkemize para kazandıran Türklere destek oluyor; diğer yanda, dünyadan kaynak sağlaması gereken kuruluşlarımızın dünyadaki teminatı oluyor.

Gücü ve büyüklüğüyle, dinamiğiyle, dünya bankacılığını bilmesiyle...

Dünyayı kendine hedef seçen Pamukbank'ı siz de huzur içinde, kendinize banka seçin. Kazanın, ülkemizi kazandın.

PAMUKBANK

İ Y İ B A N K A D I R